سېرىق كۈنلەر

ئەرتۇرك

1

كاۋاپچى ئەمەتنىڭ 20 يىللىق ئەجرىدىن كەلگەن، يىللىقى70 مىڭ يۈەنگە ئىجارىگە ئېلىنغان بۇ كىچىك ئاشخانا 30مىڭ يۈەنگە بېزەلگەنىدى، 3يىل ئۆتتى، ئىسكەتى قالمىدى، دېرىزىلىرى مايلىشىپ، جوزا - ئورۇندۇقلىرى ئاجرىغىلى تۇردى. ئەمەت بۇ گۇيلار قوڭنى قىسىپ ئولتۇرمايدىكەن دەپ ئاخىرى بىر يۈرۈش ئەرزان باھالىق تۆمۈر ئورۇندۇق ئالدى . كۆك سىردا سىرلانغان، ماھۇقلىرى نېپىز ئورۇندۇقتا ئۈنىڭ كونا خېرىدارلىرى تەستە كۆندى.

ئەمەتنىڭ خوتۇنى جۇخۇڭ بېيجىڭلىقلارنىڭ نېمىگە ئامراقلىقىنى ئوبدان بىلەتتى، مۇشۇ كۈنلەردە پۈتۈن مۇسۇلمان ئاشخانىلىرىدا ئېسىقلىق كەئبە شەكلى ۋە ھەيۋەتلىك ئەرەبچە خەت بېسىلغان لەۋھەنىڭ يېنىدىلا ھاراق پوكىيى قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى، ئىچىدە ئېرگوتودىن تارتىپ يەنجىڭ پىۋىسىغىچە، بىر قارىسا ئاللىقاچان ۋاقتى ئۆتكەندەك كۆرۈنىدىغان تاتلىق ئىچىملىكلەر تىزىقلىق ئىدى، خاسىڭ، دادۇر - پۈرچاق، كاۋاپ، لەڭپۇڭ، لاۋخۇسەي... ئەلەي-بەلەي ئاچچىق-چۈچۈك نەرسىلەر بەزىدە بۇ ئاشخانىدا چاپ-چاپ بازارغا ئۈلگۈرۈپ بولالماي قالاتتى. 17يىل بۇرۇن ئەمەتنىڭ قويىنىغا كىرگەن بۇ خېبېيلىق قىز تېگىدىن دېھقان بولغاچقىمىكىن، ئاشخانىدا تىنىم تاپمايتتى، كاۋاپچى، ئاشپەز باللارغا بۇ چوكان دەسلەپتە ياقمىغانىدى، ئەمما نېمىلا دېگەنبىلەن خوجايىنىنىڭ خوتۇنى-دە، ئىشقا بۇيرۇسا "جۇخاچا، مانا ھازىر" دەپ ماڭماي قۇتۇلالمايتتى. ئەمەتنىڭ تاماكا، تەر پۇراپ تۇرىدىغان بەدىنى، سېرىق قوناقتەك سارغايغان چىشلىرىدا ئەكس ئېتىپ تۇرىدىغان خۇشچاقچاقلىق ۋە مەمۇنىيەت جۇخۇڭغا

خۇددى ئۆزىنىڭ بىلىدىغان ئېلىنمايدىغان پەرتۇق بىلەن قولىدىن چۇشمەيدىغان دەسمالدەك تونۇش، قەدىناس ئىدى. ھەر كۈنى چۈشتە، كەشتە 17 كىشى ئاران سىغىدىغان بۇ ئاشخانىدىكى ئاۋاتلىق ئەمەت بىلەن خوتۇنىنىڭ كۆڭلىنى لىققىدە تولدۇرۇپ تۇراتتى. ھەر بىر خېرىدار بىر تال سەرەڭگە بولۇپ، بەرىكەت ئوتىنى ياندۇرۇپ تۇراتتى. دەسلەپكى كۈنلەردە ئەمەت ھەر كۈنى سەھەر نيۇ جې كوچىسىغا بېرىپ ئۆزى گۆش ئالاتتى، گۆشنىڭ ئىگىسىدىن ئۇنىڭ ھالال مۇسۇلمانلىقىنى قاتتىق سۈرۈشتۈرەتتى، ئىشەنچ قىلالمىسا كىملىكىگە قارايتتى. ئوقتى ئېقىپ، بىر ئاز پۇل تاپقاندىن كېيىن ئىشەنچلىك بىر تۇڭگاندىن بىۋاستە گۆش زاكاس قىلىدىغان بولدى، گۆش توشۇيدىغان ماشىنا ھەر كۈنى ئۇنىڭ ئاشخانىسىغا ئۈچ-تۆت قوينى تاشلىغاندا ئۇ: قېنىنى ئېقىتتىڭلارمۇ بۇنىڭ؟ ئاخۇن ئاللاھۇ ئەكبەر دېدىمۇ؟ قېرى قوي ئەمەستۇ؟ ..." دەپ بىر قاتار سوراقلىغاندىن كېيىن قويلارنى ئۆتكۈزۈۋالاتتى. ئەمەت گۆشكە قاتتىق ئىخلاس قىلاتتى، گۆش بەرىكەتنىڭ، ھۇزۇرنىڭ، شەھۋەتنىڭ جەۋھىرى ئىدى. ئۇ ھەر قاچان خام گۆشلەرنى بىر پۇرىۋالاتتى، ئاندىن تۇجۇپىلەپ پارچىلايتتى، تۈرلەرگە ئايرىيتتى، كاۋاپقا، سەيگە ئايرىم-ئايرىم ئاتايتتى، پۇلىنى ئالدىن ھېسابلايتتى. ئۇ ھەر كۈنى گۆشكىلا ئىگە بولۇپ بەرسە بولاتتى، قالغان ئىشنى خوتۇنى جۇخۇڭ ماشىنا ئادەمدەك تەرتىپ بىلەن يۈرۈشتۈرۈپ ماڭاتتى. ئەمەت مەدىكار بازىرىدىن چىرايلىق، مىسكىن ئىككى ئىشلەمچى قىزنى تېپىپ ئەكەلگەنىدى، جۇخۇڭ ئۇزاق ئۆتمەيلا ئۇلارنى ھورۇنكەن دەپ ئىشتىن بوشاتتى، ئۆزى بېرىپ سەترەكتىن بىرنى ئەكىلىپ خاتىرجەم بولدى، بۇ سىچۇەنلىك قىز ئىدى، ئىشلەشتىن باشقىنى بىلمەيتتى، شۇڭا سەل ھاڭۋاقتىراق چىقىپ قالدى. بىر قېتىم تاماقنى خاتا تىزىملاپ قويۇپ ئاچچىقى يامان خېرىداردىن "دۆت" دەپ تىل ئىشتتى. سىچۇەنلىك قىز خاپا بولۇپ،

خۇددى ئۇزاقتىن بۇيان دېيەلمىگەن بىر ئازابلىق گەپنى دەپ تاشلىدى: ”مەن دۆت، ئەقىللىق بولغان بولسام بۇ يەردە ئىشلەمتىم؟ “، خېرىدار غىڭ قىلالمىدى. بۇ گەپنى جۇ خۇڭ ئاڭلاپ شۇ يەردىلا ئۇ قىزغا تەنبىھ بەردى، قىز ئەتىسى ئاشخانىدىن كەتتى. ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتتى، كېچە سائەت 1 دە ئاشخانىنى تاقاپ ئارام ئالغىلى ياتقان ئەمەت ئۇ قىزنى بىر ساتراچخانىدا كۆرگەنلىكىنى، ئۇنىڭ بەدەن ئۇۋۇلاش ئۆيىدىن چىقىۋاتقانلىقىنى جۇخۇڭغا ئېيتتى. ھارغىنلىقتىن قاقشاپ، كىيىمنى سېلىپ بىر ياققا تاشلاۋاتقان جۇخۇڭنىڭ قولى توختاپ قالدى: -- سەن بەدىنىڭنى تۇتقۇزغان ئوخشىمامسەن؟

- بۇنچە پۇل تاپقان يەردە ئۇنداق يەردە كۆڭۈل ئاچمەنمۇ-مەن؟!

- ئۇقۇپ بولمايدۇ، كىچىكىدە ئېشەك قوغلاپ يۈرۈيدىغان سەندەك خەق ئادەمنى كۆرگەندە تۇرالامدۇ...

- ئىچ سىرىنى دېگىلى بولمايدىغان خوتۇنكەنسەن، ئۇ دېگەن كىچىك ۋاقىتلار، جاڭگالدا پادا باققاندا قىزىقچىلىق قىلىپ قويغان ئىشلار... ساڭا دەپ بەرسىمۇ ئۇقمايسەن.

- شۇ ئىشىڭنى ئويلىسامىلا كۆڭلۈم ئېلىشىدۇ...

- سەن خەق شۇ جانىۋانىڭ گۆشىنى يەيسەن، شۇڭا..

- نېمە دەپ تەگكەن بولغىيتىم سەن شىنجاڭلىققا...

- ئەمدى پۇشايمان قىلما، 17 يىل خوتۇن بولدۇڭ، ئاجرىشىپ كەتسەڭمۇ ئەر ئالمايدۇ...

- ئەينى چاغدا كاۋاپقا زىق ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، پۇلنى ئېلىپلا كەتكەن بولسام مۇشۇ ئىش يوق...

- يۈزسىزلىك قىلما، چاغاندا ئۆيۈڭگە بېرىپ كەل دەپ ئىچىم ئاغرىپ، ئىش

ھەققىڭدىن باشقا پۇل بەرسەم تەسىرلىنىپ يىغلاپ كەتمىدىڭمۇ؟

- ئۇ چاغدا نامرات، ساددا ئىدىم، ياخشى ئادەمكەن دەپ گول بوپتىكەنمەن، ھازىر بولغان بولسا ئۇ يولدا ماڭمايتتىم.

- يۈزسىزلىك قىلما، مەنمۇ يۈزۈمنى تەستە كۆتۈرۈپ، خەقتىن يوشۇرۇپ يۈرۈپ سېنى خوتۇن قىلغان، قويۇۋېتەي دەپ بولغىچە قورساق كۆتۈردۈڭ، خۇدايىمنىڭ بەرگىنى... مەيلى مۇسۇلمان قىلاي دەپ ئويلاپتىمەن. يا مۇسۇلمان بولمىدىڭ، لېكىن ئىنساۋىڭ بار، ئىشچان خوتۇنسەن، كۈندۈزى چاققانسەن، ئاخشىمىمۇ خېلى بوپ قويىسەن... بولمىسا سەندەك خوتۇننى ئاللىبۇرۇن... بولدىلا، ئىككى مىللەت تۇرۇپ مۇشۇنچىلىك ئۆي تۇتۇپ ياشىدۇق، قىزىمىز بار... مېنى سىچۆەنلىكتىن كۈنلىمەي، ئۆزەڭنىڭ ئىشىنى بىلىپ ئوبدان ياشا ئوبدان خوتۇن، خەنزۇ بولساڭمۇ خوتۇنۇمسەن، كۆنۈپ قالدىم. ئايرىلالمايمەن...

ئەمەت خوتۇننى يېنىغا تارتىۋىدى، جۇ خۇڭ ناز قىلغاندەك قىلىپ ئۇنىڭ قولىنى سىلكىۋەتتى، يوتقاننى يېپىنىپ ياتتى. ئەمەت خوتۇنى بىلەن ئەركىن زۇۋانلىشالىسىمۇ خەت تونۇمايتتى، جۇ خۇڭ ھېچ بولمىسا تولۇقسىزنى تۈگەتكەن قىز بولغاچقا، ئاشخانىنىڭ ئازغىنە كاتىبات ،ھېسابات ئىشلىرىنى بېجىرەتتى، كىچىككىنە بولسىمۇ لاۋبەنىياڭ ئىدى. كىچىكىدىن مۇشەققەتتە چوڭ بولغاچقىمۇ، پۇلغا چىڭ ئىدى، ئەمەتنىمۇ ئىقتىسادىي جەھەتتە ئوبدان باشقۇرۇپ قوياتتى، لېكىن بۇ باشقۇرۇش چەكتىن ئېشىپ كەتسە ئەمەتنىڭ ئەسكىلىشىپ قالىدىغىنىنى، ئەرلىك ھەيۋىسىنى كۆز-كۆز قىلىدىغىنىنى بىلەتتى. ئەمەت گۆشكىلا مەسئۇل ئىدى، قالغان ۋاقىتتا خوتۇنىنىڭ ئىشلىرىغا كۆز-قۇلاق بولۇپ، ئاشخانىغا بەزىدە كېلىپ قالىدىغان چۆپقەتلىرى، تونۇش ياكى ناتونۇش ئادەملەر بىلەن ئەسرا بولاتتى، بىر جوزىغا كاۋاپنى، داۋۇر-پۇرچاقنى، ئاددىي سەيلەرنى

تىزىپ قويۇپ، پۈتۈنى ياكى ئاق ھاراقنى تىكلەپ، جاھاننىڭ پارىڭىنى قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەمەت ئۇلارنى ”سۆيۈملۈك قۇلاقلار“ دەپ ئاتىۋالاتتى، ئۇلار ھەر كېلىشىدە بېيجىڭدىكى ئۇيغۇر ئوقەتچىلەر، ئېزىقىپ چىقىپ قىلغان قىز-چوكانلار، بەك پۇل تېپىپ كېتىۋاتقان نوچىلار، تاياق يېگەن ئۇششاق باللار، يولدا يېتىپ يۈرگەن ئەرزخورلار، يېقىن يولىمايدىغان باشلىقلار... ھەققىدە بىر گەپلەرنى كۆتۈرۈپ كېلەتتى، يېڭىلىق بولمىسا دېمەيتتى، ھېچ گەپ چىقمىغاندا بىن لادىن، ساددام، بۇش ھەققىدە ئەپقاچتى گەپلەر باشلىناتتى...ئەمەت مۇشۇنداق پاراڭلار بىلەن كۈن ئۆتكۈزسە، بۆلەك كەيىپ-ساپاغا بېرىلمىسە جۇ خۇڭ خاتىرجەم بولاتتى، ئاشخانىغا تەساددىپىي كىرىپ قالىدىغان شىنجاڭلىق قىز-چوكانلاردىن ناھايىتى پەخەس بولاتتى، ئۇلارنىڭ شەھلا كۆزلىرىدىكى غەيرىي ئالامەتلەرگە ئالاھىدە سەزگۈ ئىدىكى، ئۇلارنى ئۆزى چاي قۇيۇپ كۇتەتتى.

2

ئەمەتنىڭ ئۆيى ئاشخانىنىڭ كەينىدىكى بىر قېرى خەنزۇنىڭ ھويلىسىدىن ئىجارىگە ئېلىنغان ئىككى ئېغىزلىق ئۆي بولۇپ، دالان ئۆيىدە بىر سافا بىلەن تېلېۋىزور، ھۇجرىسىدا قوش كىشىلىك كارىۋات بىلەن كىيىم ئىشكاپى كۆزگە ئالاھىدە چېلىقاتتى، تامغا بىر كونا دۇتتار ئېسىقلىق ئىدى. ئەمەت ئەرلىك بۇرچىنى ئادا قىلغاندىن كېيىن ئۇزاققىچە شۇ كونا دۇتتارغا قاراپ سورۇنلاردا ”لېۋەن يالا“ غا دۇتتار چېلىپ قويىدىغان ئۇيغۇر چوكانلىرىنى ئويلاپ قالاتتى، تاماكىسىنى پۇقىرىتىپ چېكەتتى. يېقىندىن بېرى ئۇنىڭ تامىقى ئازلاپ قالدى، كاۋاپتىنمۇ بارا-بارا چىقىپ قالدى، سويۇق تاماقتىن باشقا تاماقلارنى ئانچە كۆڭلى تارتماس بولدى. تاماكىنى ئۇلاپ-ئۇلاپ چېكەتتى، پىۋىنى تەشنالىق بىلەن ئىچەتتى. بىر كۈنى ئاشخانىنىڭ ئالدىغا بىر خەنزۇ بوۋاي پەيدا بولۇپ قالدى، يولنىڭ چېتىدە

كۆتەكتەك مۆكچىيىپ، قورايدەك قوللىرىنى سوزۇپ، ئاغزىنى ئۆمەللەپ بىر نېمىلەرنى دەيتتى. باشقىلار پارچە پۇللارنى ئالدىغا تاشلىسا غەزەبلىنىپ: مەن تىلەمچى ئەمەس، يوقال!... دەپ پۇلنى يەردىن ئېلىپ پۇرلاپ ئاتاتتى. ئەمەت ئۇنىڭ مەركەزگە ئەرز قىلغى كېلىپ، ئىشلىرىنى ئاقتۇرالمىغان بىر دېھقان ئىكەنلىكىنى ئۇقتى. بىر نەچچە قېتىم ئۇنى ئاشخانىغا تەكلىپ قىلىپ تاماق يېيىشكە تەكلىپ قىلدى، قېرى ئۇنىمىدى، قارىغاندا ئاچلىق ئېلان قىلىۋاتقاندەك قىلاتتى، ساقچىلارنىڭ ياكى ئاللىقانداق ھۆكۈمەت خادىملىرىنىڭ كېلىشىنى، ئۆزىنى ئېلىپ كېتىشىنى، خۇ جىنتاۋنىڭ ئالدىغا ئاپىرىشىنى كۈتىۋاتقاندەك ئەلپازدا جاھىللىق بىلەن ئولتۇراتتى، گاھىدا كارتون قەغەزنى سېلىپ يەردىلا ياتاتتى. ئىككى كۈن ئۆتتى، ساقچى كەلمىدى، قېرى جايىدىن مىدىرلىمىدى، كۈندۈزى ھېچنېمە يېمىدى، ئىچمىدى، بۇ ئەتراپتىكىلەر: بۇ قېرى بەلكىم كېچىسى ئوغۇرلۇقچە بىر نەرسە يەۋالدى، ئۇششۇق نېمىكەن دېيىشىپ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمىدى. قېرى دېھقان راھىبلاردەك جىمجىت ئولتۇرۇپ، كۆزلىرىنى ئازاب، ئەلەم بىلەن پىششىق يۇمۇپ، قانداقتۇر بىر يەرلىك تىلدا بىر نەرسىلەرنى دەيتتى، ئەمەت نەچچە قېتىم زەن سېلىپ ئاندىن ئۇنىڭ زۇۋانىنى ئاڭقىرىۋالدى: ماڭا جاۋاب بەرسۇن، ئادالەت قېنى؟ مەركەز قېنى؟ يەرلىك زالىملار يوقالسۇن! قېرى دېھقان بارغانچە ھالسىزلىنىپ ئاخىرى نىمجان بولۇپ يېتىپ قالدى. 3-كۈنى كەچقۇرۇن ئەمەت ئۇنى ئىزچىل كۆزەتتى، بېرىپ قاراپ باقتى، ئۆلۈپ قالمىغاندەك قىلاتتى. قاراپ تۇرۇپ بۇ قېرى بۆلەك يەر تېپىلمىغاندەك، بۇ ئاشخانىنىڭ ئالدىدا ئۆلۈكىنى ساتارمۇ؟ ئەمەت تاماكىسىنى پۇقىرىتىپ چېكىپ يەرگە تاشلىدى، دەسسەپ-دەسسەپ ئېزىۋەتتى، نېمانداق جاھىل خەق بۇ؟ جان بولسا جاھان، ئاش بولسا قازان ئەمەسمۇ؟ ئەرزنى ئاقتۇرالمىغان سەنلىمىتىڭ ساراڭ قېرى؟ ئەمەت

ئۆنى سىلكىپ ئويغاتتى، قېرى كۆزىنى تەستە ئېچىپ ئەمەتكە قارىدى، ئەمەت قويۇق بېيجىڭلىق تەلەپپۇزىدا ئۇققىدەك گەپ قىلدى: - جېنىڭ بارمۇ ھەي قېرى يا ئۆلدۈڭمۇ؟! -.... - ئۆلسەڭ بۇ يەردە ئۆلمەي باشقا يەردە ئۆل... ئىككى كۈن بولدى، مەن سەن قېرىغا قاراپ ئولتۇرۇۋاتىمەن. يا بىر نېمە يە، يا گېپىڭ بولسا-دە! قېرى ھوشىنى يىغىپ ئەمەتكە سوغۇق كۆزىدە قارىدى، خىقىرىدى: - بۇنداق ياشىغۇچە ... ئۆلىمەن. - يۇرتۇڭ نەدىن؟ بۇ گەپتىن قېرى دېھقانىنىڭ چىرايى پۇرۇشۇپ كەتتى، كۆزلىرىگە غىلىلدە ياش كەلدى. -- ھېچ نېمەڭ يوق ئادەممۇ سەن؟! قېرى تېخىمۇ تۇگۇلۇپ كەتتى، ئۆنسىز يىغلاپ بېشىنى ئەگدى. ئەمەتنى كۆچسىز قولىرى بىلەن ئىتتىرىۋەتتى: - كارىڭ بولمىسۇن... - چىدىماس قېرى، ئۆلۈكنى ئىت يېمەيدىغان قېرى، تۇغقان ئاناڭنىڭ يۈزىنى قىلساڭچۇ... - جۇ خۇڭ بىلەن ئۆي تۇتۇپ، تىلدىكى زېرەكلىكى بىلەن خەنزۇلارنىڭ قۇشقاچ تىللىرىغىچە بىلىپ كەتكەن ئەمەت ئۇلار بىلەن پاراڭلاشسا سەت گەپتىن بىر-ئىككىنى دەۋالمىسا پۇخادىن چىقمايتتى. ئۆنى ئاڭلاپ چۇشەنگەنلەرگە بۇ گەپ باشقىچە تەسىر قىلاتتى.. ئەمەت دەسلەپتە بېيجىڭلىقنىڭ دىمىقىدا گەپ قىلغاندەك ئاڭلىنىدىغان سۆزلىرىنى دوراپ، بۇرنىنى ئېتىپ گەپ قىلاتتى، كېيىن كۆنۈپ كەتتى، جۇ خۇڭدىن خېيېينىڭ تەلەپپۇزىنى، جو چۇنگاڭ دېگەن بىر شەندۇڭلۇق ئاغىنىسىدىن شەرقىي شىمالنىڭ ئېرخۇالىشىپ كەتكەن گەپلىرىنى ئۆگىنىۋالدى... ئەمەت بۇ قېرىنىڭ تەرسالىقىنى، ئىچىنىڭ ئالامەت كۆچلۈكلىكىنى ھېس قىلدى. قارىغاندا بۇ قېرى ئادالەتنى دەپ جېنىنى قۇربان قىلىدىغاندەك قىلاتتى. بۇ تەرىپى ئەمەتنى بۇ قېرىغا سەل قارىغۇسىز قىلىۋەتتى. - سېنىڭ بۇ يەردە ئۆلۈشۈڭگە يول قويمايمەن!- دېدى ئۇ قېرىنى سىلكىپ تۇرۇپ. - ئاناڭنى، كىمۇ سەن؟!...- دەپ ئاچچىق ئىڭرىۋەتتى قېرى كۆزلىرىنى

چەكچەيتىپ. ئەمەت چۆچۈپ كەتتى. ـ مەن ساڭا ياردەم قىلاي دەۋاتىمەن، ـ دېدى ئەمەت ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، ـ سەندەك ئەرز ئېيتىپ كەلگەن ئادەم كۆپقۇ، ھەممىسى سەندەك يېتىۋالمىدى... قويۇپ بىر نەرسە يە، ئەتە يەنە بېرىپ ئەرز قىل، ئەرزىڭنى ئاقتۇرۇپ بولغىچە تامىقىڭ مەندىن... قېرى ئەمەتكە بىر ھازا سىنچىلاپ قاراپ بوشىشىپ كەتتى. ـ سەن بۇنداق ئۆزەڭنى تاشلىۋەتسەڭ خاۋخەن (ئەركەك) بولالمايسەن، باققان ئاناڭغا يۈز كېلەلەمسەن، ئەجدادىڭغا يۈز كېلەلەمسەن؟ 70 قىمۇ كىرمىگەندەك قىلىسەن، تېخى ياشايسەن، كۈننىڭ سېرىقىنى كۆرىسەن، نەۋرەڭ بولىدۇ، سەن بۇنداق يېتىپ ئۆلسەڭ باللىرىڭ ساڭا لەنەت ئوقۇمامدۇ؟ سەن قەھرىمان بولماقچىمۇ ـ يا، بەك ئەخمەق قېرىكەنسەن... جىڭ ئەخمەق! قېرى دېھقان ئەمەتكە يالتىدە بىر قاراپ قويۇپ ئېغىر پۈشۈلدىدى: ـ سېرىق قوناق ھارىقىڭ بارمۇ؟ ـ نېمە دېسەڭ چىقىدۇ مەندىن، ئىچىمەن دېسەڭ بار، زاكوسكا تەييار.. ـ مەن ئۆلسەممۇ ئىچىپ ئۆلۈپ كېتەي... ھۆكۈمەت ئۆلۈمگە مەھكۇم جىنايەتچىگىمۇ يەيدىغان، ئىچىدىغان بىر نەرسە بېرەتتىغۇ، ماڭا ھېچنېمە يوق!... ـ سېنى ھۆكۈمەت ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلمىغان تۇرسا... ـ ئەمەلىيەتتە ھۆكۈم قىلىپ بولدى، بىزنى ئۆلسىكەن دەيدۇ. گېپىمىزنى ئاڭلايدىغان بىر باشلىق يوق، ھەممىسىنىڭ گېلى پوق، بىزلەر ھېسابتا يوق!... ناھەقتىلىقتىن زەردە بولۇپ ئۆلۈپلا تۈگىشەي دېدىم... ـ ئۆلسەڭ كۆمىدۇ شۇ، سەندەك بىرى ئۆلگەنگە سىلەر ئازلاپ قالامتىڭلار؟ ـ سەن شىنجاڭلىق بىزنى ئۆلسىكەن دەيدىكەنسەن ـ دە... ۋاي ئاناڭنى... ـ ئاغزىڭنى بۇزما قېرى، ئۆلسۇن دېگەن بولسام ئەتىگە قالماي ئۆلۈكۈڭنى كۆيدۈرەتتى... ـ- ھەي، بىز خەق ناھەقچىلىق دەستىدىن ھېلىمۇ كۆيۈۋاتىمىز... ـ قالايمىقان سۆزلىمە قېرى، ھۆكۈمەت دېھقانلارنى يۆلەۋاتىدۇ، يەنە نېمە قىلسا بولاتتى. ھازىر دېھقانلارنىڭ كۈنى

ياخشى. . . - سەن شىنجاڭلىق، كۆنۈڭلار ياخشى ئوخشايدۇ - دە، شىنجاڭ ياخشى جاي. - ئەمىسە شىنجاڭغا بېرىپ دېھقان بول. - ئەكەل بىر نەرسەڭنى، كېيىن بىر گەپ بولار. . ئەمەت گاۋلىياڭ هارىقىدىن بىرنى تېپىپ كەلدى، زاكوسكا تەييارلىدى. قېرىنىڭ بۇ ئاشخانىغا كىرىپ تاماق يەپ، هاراق ئىچىشنى باشلىشى بىر دەمدىلاق ئەتراپقا تارالدى، قوشنا خەنزۇلار بىر - بىرلەپ ئاشخانىنىڭ ئەينىكىدىن مارىلىدى، قېرى دېھقان ئۇلارغا سوغۇق نەزەردە قاراپ قويۇپ، پەرۋاسىز هالدا يېيىش - ئىچىشنى داۋام ئەتتى. باشتىن ئۆتكۈزگەن ئىشلىرىنى ئەمەتكە سۆزلەپ بەردى، بۇ قېرى ياش ۋاقتىدا ئالغان خوتۇن چىرايلىق بولۇپ، مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە ئەترەت باشلىقى بۇ قېرىنى قورۇلۇشقا هەيدەپ، ئۇنىڭ خوتۇنىنى خۇپىيانە بوزەك قىلغانىكەن. خوتۇنى ۋىجدان ئازابى تارتىپ 81 - يىلى ئۆلۈپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭدىن بالا قالماپتۇ. كېيىن بۇ قېرى يەنە بىر خوتۇنغا ئۆيلىنىپتۇ، خوتۇنى تۇغماس چىقىپتۇ. هېلىقى باشلىق تېگىشلىك جازاغا ئۇچرىماي ئەكسىچە يەنە خىزمەتكە تەيىنلىنىپ، ئۆسۈپ شۇ يېزىغا باشلىق بوپتۇ. بۇ قېرىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەن خوتۇنىنىڭ سىڭلىسى دەيمۇ - دېمەيمۇ دەپ ئىچى پۇشۇپ يۈرۈپ، ئاخىرى ئايالىقى غالىپ كېلىپ مەخپىيەتلىكنى ساقلىماي، ئاچىسىنىڭ ئىشلىرىنى بۇ قېرىغا دەپ قويۇپتۇ. بۇرۇنقى خوتۇنىنى سېغىنىپ ئەسلەپ كېلىۋاتقان بۇ دېھقانىنىڭ دەرت - ئەلىمى قايناپ تېشىپ، ئۇ زومىگەر باشلىقتىن ئۆچ ئېلىش پىلانىنى تۈزۈپتۇ، لېكىن بۇ پىلانىنى قانداق ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى بىلمەپتۇ. سوتقا ئەرز قىلاي دېسە، دەلىل - ئىسپات يوق، خوتۇنى ئاللىقاچان ئۆلۈپ كەتكەن. ئۇ ئاخىرى پەيت كۈتۈپ ئۇ باشلىق بىر ئاخشىمى بازاردا هاراق ئىچىپ، ئارىلىقتا هاجەتخانىغا كېتىۋاتقاندا بىر بۇلۇڭدىن چىقىپلا كالتەك بىلەن بىرنى قويۇپ ئۇنى يىقىتىپ قويۇپتۇ، باشلىقنىڭ ئارقىسىدىن تاپانداپ

چىققان بىر يېزا كادىرى ئۇنى كۆرۈپ تونۇپ قاپتۇ. باشلىق دوختۇرخانىدا بىر ئاي يېتىپ داۋالىنىپتۇ، بۇ قېرى دېھقاننى يېزىلىق ھۆكۈمەت، ساقچىخانا، ئەدلىيە تارمىقى قاتتىق جازالاپتۇ، ئۇنىڭ يېرىنى تارتىۋاپتۇ، ئۆيىدىن قوغلاپتۇ، ساقچىخانا بىر ئاي سولاپ قويۇپتۇ، ناھىيىلىك سوت ئۇنىڭغا قەستەن ئادەم زەخمىلەندۈرۈش جىنايىتىگە قوشۇپ، ئۇنىڭغا تەرتىپ-ئىنتىزامنى بۇزۇش، ھۆكۈمەتكە كالتەك كۆتۈرۈش جىنايىتى ئۆتكۈزدى، قىلمىشى قەبىھ... دېگەندەك جىنايەتلەرنى ئارتىپ، ئۇنى ئۈچ يىللىق قاماققا ھۆكۈم قىلىپ يۇقىرىغا يوللاپتۇ، بۇ قېرى ئەرز قىلاي دېسە ماڭغۇزماپتۇ، ناھىيىلىك تۈرمە ئۇنى ساق ئىككى يىل توققۇز ئاي سولاپتۇ. بۇ باشلىق ناھىيىگە ئۆسۈپ شۇجى بوپتۇ، بۇ دېھقاننى ھەر تۈرلۈك تەھدىت، ۋەدە-كاپالەت بىلەن تۈرمىدىن چىقىرىۋېتىپتۇ. تۈرمىدە تولا ئازاب چەككەن بۇ دېھقان ئۈچ يىلدا 30 ياشتەك قېرىپ كېتىپتۇ. تۈرمىدىن چىقىپلا ناھەقچىلىق ئىچىگە پاتمىغان دېھقان يۇرتىدىن ئوغۇرلۇقچە قېچىپ ئۆلكىگە بېرىپ ئەرز قىلىپ ئاقتۇرالماپتۇ، نەگىلا بارسا ئىسپات دەيدىكەن، ئىسپات ئەكىلەي دېسە يۇرتىغا قايتالمايدىكەن، مۇشۇنداق-مۇشۇنداق ئەھۋال بار دېسە ھېچكىم ئۇنىڭ گېپىگە ئىشەنمەيدىكەن، سوتسىيالىزىم جەمئىيىتىدە ئۇنداق ئىش مەۋجۇت ئەمەس، بولسىمۇ ئايرىم ئەھۋال، بىز تەكشۈرۈپ بىر نەرسە دەيلى دەيدىكەن، ۋاقىت ئۆتۈۋېرىدىكەن، تەكشۈرگەن- تەكشۈرمىگەننىڭ نەتىجىسى چىقمايدىكەن، شۇنداق قىلىپ بۇ قېرى ئۇ يەرگە ئۇسۇپ، بۇ يەرگە ئۇسۇپ دەردىنى ئاڭلىتىدىغان ھېچ يەر تاپالماي، باشقا ئىشلار بىلەن تىرىكچىلىك قىلىپ يۈرۈپتۇ، بېيجىڭغا كەلگىلى نەچچە ئاي بوپتۇ، بۇ يەرگە كەلسە ئۆزىدەك ئەرزداردىن نەچچە مىڭى چۇمۇلىدەك مىغىلدىشىپ يۈرگەن، قاراپ ئۈمىدسىزلىنىپتۇ، جاندىن تويۇپتۇ. ئۇ تۈرمىگە كىرىپ قالغان چاغدا ھېلىقى باشلىق قارا پىكاپ بىلەن

تۇرمىگە كىلىپ، ئۇنىڭ كاللىسىغا نەچچىنى ئۇرۇپ، يۈزىگە شاپىلاقتىن نەچچىنى سىلىپ، كۆزىگە قولىنى چىنەپ: خوتۇنۇڭنى مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىن سورا، ما نىمەمدىن سورا... هوشۇڭنى يىغىپ يۇر ساراڭ چوشقا، هۆكۈمەت دىگەن مەن، قانۇن دىگەن مەن..." دەپ هۆكىرىگەنىكەن. ئۇ بۇ چاغدا بۇ هايۋان چالۋاقاۋاتىدۇ، هۆكۈمەت هامان ئادالەتنى ياقلايدۇ، مەن تۇرمىدىن چىققان هامان ئەرز قىلىمەن، بۇ هايۋاننىڭ چاۋىسىنى چىتقا يايىمەن، تەختىدىن غۇلىتىمەن... " دەپ ئويلىغانىكەن، ئەمەلىيەتتە ئۇنداق بولماپتۇ، ھەممىدىن بەك مۇشۇ ئىش ئىغىر كەپتۇ... - ماۋجۇشىنىڭ زامانى يىنىپ كەلسىمۇ بوپتىكەن ئەمىسە...- دەپ قويدى ئەمەت ئىغىر خۇرسىنىپ. - ماۋ جۇشى ۋاقتىدا دىھقانلارنى بەك يۆلەيتتى، ئالاھىدە بولۇۋالغان هوقۇقدارلارنىڭ جاجىسىنى بىرەتتى. خەلق ئۇچۇن خىزمەت قىلدى دىسە شۇ چاغنى دىسە بولاتتى، ئۇ ۋاقىتتا باشلىقلار خەلقنىڭ چاكىرى ئىدى... - لىكىن هىلىقى باشلىق خوتۇنىڭنى بوزەك قىپتىكەنغۇ، ئۇ ۋاقىتتا ماۋجۇشى بار بولغىيتى؟ - بۇ ۋاقىتتا ماۋجۇشى .... كىسەل ئىدى، جياڭ چىڭ دىگەن ئەكسىئىنقىلاپچى ھەممە هوقۇقنى ئىلىۋالغانىدى، ... مىنىڭ دىگىنىم، تۆت كىشلىك گورۇھتىن بۇرۇنقى چاغلار... ئۇ چاغدا تىيەنجىندىكى ئىككى پارىخور ئىتىلغان... بىلەمسەن، هازىرچۇ؟ نەچچە مىليون، هە، نەچچە مىلياردنى يىسىمۇ... گەپ يوق... ئاناڭنى! ئادالەت قىنى ... زادى؟! ماۋجۇشى... ماۋجۇشى... ـــ قىرى دىھقاننىڭ ئىغىزى كالۋالىشىپ گەپلىرىنى بارغانچە ئۇققىلى بولمىدى... ئۇ ئىتتىكلا مەست بولۇپ قالغانىدى.

3

بىيجىڭنىڭ ئىسسىق، دىمىق ياز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە ئەمەتنىڭ فاڭدۇڭى (ئۆي ئىگىسى) قىرى بوۋاي ئۆلۈپ قالدى، دىمى سىقىلىپ ئۆلۈپ كەتتى بولغاي،

باشقىلار شۇنداق دېيىشتى. بوۋاينىڭ قەدىناسى- ئاق چاچلىق دۇمچەك موماي يىغلاپ ھازا ئاچتى، بوۋاينىڭ ئىككى ئوغۇل، بىر قىزى نەلەردىندۇر كېلىپ بۇ يىغا-زارىغا قوشۇلدى. بوۋاينىڭ جەسىتى كۆيدۈرۈلۈشكە ئۇزىتىلغان كەچتە قوشنىلار توپلىشىپ ئۆلۈكنى ئۇزاتتى، موماي ئالدىدا قولىغا تاياق تۇتۇپ ماڭدى، ئەمەت ئىشىك تۈۋىدە قاراپ ئۇلارغا ئەگىشەيمۇ-ئەگەشمەيمۇ دەپ دېلىغۇل بولدى، جۇخۇڭ ئەمەتكە قارىماي كېتىپ باراتتى. نېمىلا دېگەن بىلەن ياخشى قېرى ئىدى، ئەمەتنى ئوبدان كۆرەتتى. بوۋاينىڭ جەسىتى قويۇلغان كىچىككىنە ئۆي كۇچە ئىسى پۇراپ تۇراتتى. دېمەك، خېلى بەستلىك كەلگەن بۇ سالاپەتلىك بوۋاي ئەمدى بىر سىقىم كۇلگە ئايلىناتتى. موماي جەسەت كۇلى سېلىنغان قۇتىنى ئېلىپ كېلىپ، ئۆيگە تىكلىۋالغان كىچىك بۇتنىڭ ئالدىغا قويۇپ، قوللىرىنى جۈپلەپ تازىم قىلاتتى. ئەمەت كىنولاردا، كۆپ قىسىملىق تېلېۋىزىيە فىلىملىرىدا بۇنداق كۆرۈنۈشلەرنى تولا كۆرۈپ كەتكەچكە، بولغۇسى ئىشلارنى ئېنىق تەسەۋۋۇر قىلالايتتى. جۇ خۇڭ ئەمەتكە بۇ بوۋاينىڭ بالىلىرى كەتمەستە بۇ ئۆينى سېتىۋېلىشنى دەپ بېقىشنى مەسلىھەت سالدى، ئەمەت قوشۇلدى. ئەمەت ئەسلىدە بۇ بالىلارنى ئانىسىنى ئۆزلىرى باققىلى ئېلىپ كېتىپ، ئۆينى سېتىپ كېتىدۇ دەپ ئويلىغانىدى. ئەمما ئۇلار خۇددى دېيىشىۋالغاندەكلا بۇ ئۆينى ساتمايدىغانلىقىنى، ئانىسى داۋاملىق بۇ ئۆينىڭ ئىگىسى بولۇپ ئىجارە ھەققى ئېلىۋېرىدىغانلىقىنى، بۇ ئۆينىڭ باھاسىنىڭ ھازىر بارغانچە ئۆسۈۋاتقانلىقىنى، شۇنىڭغا بېقىپ ئىجارە ھەققىنىمۇ يۇقىرى تاپشۇرۇشى كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى ۋە يازما توختامغا جۇ خۇڭنى قول قويغۇزدى. بالىلىرى كەتتى، موماي تەنها قالدى، لېكىن ئۇ ئەمدى بۇرۇنقىدىن تېتىكلىشىپ قالغانىدى، ئىجارە پۇلىنى ۋاقتىدا ئېلىپ تۇراتتى، سەھەرلىرى يېقىن ئەتراپتىكى بىر باغچىغا بېرىپ تەڭتۇش

مومايلار بىلەن ياڭگىرۋۇ (خەنزۇلارنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى) ئوينايتتى، يىپەكتىن ئالا-يېشىل كىيىملەرنى كىيەتتى، بازارغا بىر نېمە ئالغىلى چىقاتتى، تاماقنى سىرتتىن يەيتتى، قوشنا مومايلار، قېرىغىنىغا تەن بەرمەيدىغان زوۋاندار خوتۇنلار بىلەن سائەتلەپ گەپ سېتىپ، ماجاڭ ئويناپ كېلەتتى. ئەمەت پەقەت ئاخشىملا بۇ مومايىنىڭ ئۇخلاش ئۇچۇن هويلىغا كىرىۋاتقانلىقىنى كۆرەتتى، ئۇنىڭ قانداقتۇر بىر چاڭچىلىگە غىڭشىۋاتقانلىقىنى، كەيپىنىڭ چاغ ئىكەنلىكىنى سېزەتتى. تووۋا، ئىلگىرى بوۋاينىڭ سايىسىدىن چىقمايدىغان مەزلۇم ئىدى، ياشىرىپ كېتىۋاتىدۇ-يا بارغانچە، بىز ئىشلەيلى، تاپقان پۇلىمىزنى بۇ ئاغىچايلام خەجلىسۇن، نېمىلا قىلسا مەيلى، ئىجارىسىنى ئۆستۈرۈۋالمىسا بولاتتى... دەپ ئويلايتتى. بىر كۇنى چۈشتە جو چۇنگاڭ ئاشخانىغا پەيدا بولدى، ئەمەتنى كۆرۈپ قول ئېلىشىۋېتىپ " ۋو ساۋ.." دەپ قويدى، ئەمەتمۇ ئادەتلىنىپ كەتكەن قوپال گەپتىن بىرنى قىلدى، خوتۇن ئالمىساڭ "ۋو ساۋ" دەپلا ئۆتىدىغان ھىجىقىز بوپ قالىسەن، دېدى، جو چۇنگاڭ كوچىلاپ سورىدى: - ھېجىقىز دېگەن نېمە گەپ؟! - دەپ بەرمەيمەن ساڭا. - ۋو ساۋ، ئادەم چۈشەنگۇدەك سۆزلە. - ھېجىقىز دېگەن ھەزىلەك دېگەن گەپ... - چۈشەنمىدىم، ھەممىسى سېنىڭ تىلىڭكەن، ۋو ساۋ.... - ھەزىلەك دېگەن يا ئەرگە، يا ئايالغا تەۋە ئەمەس بىر نېمە... - چۈشەندىم، سەن مېنى ئەر ئەمەس دېمەكچىمۇ؟ - ۋو ساۋ دەپلا يۇرۈۋەرسەڭ شۇنداق بولۇپ قالىسەن... - كۆنۈپ كەتتۇق، ئىنگلىزلاردىن ئۆگەندۇق. فاكيۇ دەيدۇ ئۇ گۇيلار... - ھەممىسى ھېجىقىزلار... - ئەمەت، سەن ئۆزەڭنىڭ تىلىدا بىر نېمە دېمە جۇمۇ، بولمىسا ھەممىسى مېنى تىللىغان گەپ دەپلا چۈشىنىمەن، يۈز-خاتىرە قىلمايمەن، ۋو ساۋ... - يەنە دەيدۇ ما ھەزىلەك، ھېجىقىز، كۆت گۇي... جو چۇنگاڭ ھاڭۋېقىپ، كۆز قارىچۇقلىرى پىقىراپ كەتتى. ئەمەتكە ئۇنىڭ

بۇ ھالىتى كۆلكىلىك تۇيۇلۇپ قىزىقچىلىق قىلغۇسى كەلدى: - ئەيزىلەكې، بەچىۋازى، زەيىپانى... جو چۇڭگاڭ سەل تېرىكتى، ئەمما چاندۇرمىدى، ئەمەت گەپنى يىغىشتۇردى: - ھەممىسى تىلىلىغان گەپ ئەمەس، چاقچاق قىلدىم. - سەن خەق بەك ھەييار كۆرۈنىسەن، ئافەنتى داشۇ شىنجاڭلىقمۇ؟ - شىنجاڭدا نەچچە مىللەت بار؟ ئۇقامسەن؟ - ئۇيغۇر، قازاق... دوڭبۇلا... خۇيزۇ... - مانا ئەمەسمۇ گاچا، شىنجاڭدا يالغۇز بىزلا ئەمەس، جىق مىللەت بار. - بولدىلا، نەچچىسى بولسا بولمامدۇ؟ مېنى بۇلار قىزىقتۇرمايدۇ، پۇلدىن باشقا نەرسىنى تونۇمايمەن، بىلگۇممۇ يوق.. - سەن گۇي پۇل-پۇللا دەيسەن، نەچچىلىك پۇلۇڭ بار... - كىمۇ سەن بۇنى سورايدىغانغا، خوتۇنۇم بولسىمۇ دېمەيمەن. مېنى چايچى دەپ قارايسەن، ھەقىقىي خىزمەت ئورنۇمنى بىلمەيسەن. ھېچكىمگە بىلدۈرمەيمەن... بىرسى خىزمەت ئورنىنى، بىرسى ئىش ھەققىنى سۈرۈشتۈرگەن ئادەمدىن بىزارمەن، بۇ دېگەن شەخسىي مەخپىيەت. قىزلار يېشىنى دەپ بەرسە بولىدۇ، ئەمما سالاھىيىتىمىزنى دەپ بەرسەك بولمايدۇ. - ئۆزەڭنى سىرلىق قىلىۋالدىڭغۇ! چاغلىقلا نېمىغۇ سەن، كىشى بىلمەيدىغان، دېگىلى بولمايدىغان يەنە قانداق يېرىڭ بار؟ تۇرغان ئەپتىڭدىنلا ئۇقمامدۇ كىشى... - سەن ئۇقمايسەن، ئىش ئورنۇڭنى دەپ بەرسەڭ خەق سېنى ھەر خىل ئويلىۋالىدۇ، ھۆددىسىدىن چىقماق تەس. خەق سېنى دەرىجىگە ئايرىيدۇ. بۇ پەسكەشلىكنى سەن خالىمىغان بىلەن باشقىلار توغرا دەپ قارايدۇ. مائاشىڭنى دەپ بەرسەڭ، خەق ساڭا يا ھەسەت قىلىدۇ، يا سېنى چاغلىقكەن دەپ ئۆزىدىن تەسەللىي تاپىدۇ، جىق دەۋەتسەڭ ئىشەنمەيدۇ، ئاز دېسەڭ تېخى ئىشەنمەيدۇ. بەزىلىرى قاراشلىرىنى ئۆزگەرتىدۇ، بەزى ئادەم تاماخور كېلىدۇ... ئىشقىلىپ، ھۆددىسىدىن چىقماق تەس. شۇڭا قۇلاق يوپۇرۇپ جاۋاب بەرمەيسەن، گەپ قىلىش زۆرۈر بولغاندا: ئىشقىلىپ بوپ قويىدۇ،

ئۆزەمگە يېتىدۇ... لا دەيسەن. گەپ تۇگەيدۇ... ـ نېمانداق تەسلەشتۇرۇۋەتتىڭ هوي بىر ئۇششاق ئىشنى... خۇددى دۇمبەمدە بىر پىت ئۆمىلەۋاتقاندەك بوپ كەتتىم. ـ سەن شىنجاڭلىق بەك تۈز، خەققە ئاسان ئىشىنىپ كېتىسەن، مۇناسىۋەتتە بەك ئاددىي، شۇڭا 20 يىلدىن بېرى قىلىۋاتقان ئىشىڭ شۇلا: بىر تال زىخ، تۆت ـ بەش تال گۆش... ئىككى تال قارا گۆش، ئۈچ تال ماي، بۇ ئاشخاناڭمۇ ئەمەلىيەتتە كاۋاپخانىدىن پەرقلەنمەيدۇ، كىرىمىڭ كاۋاپتىنلا بولىدۇ، سەيلىرىڭنى خەق بەك يەپ كەتمەيدۇ، تاماقلىرىڭ ئېغىر، تېخى قوينىڭ پودىقىنى قوروۇپ بېرىسەن... ـ بۇ نەرسىلەر سەندەك ئاجىزلارغا ياقىدۇ، شۇڭا ئاشخانام ئوبدان ئاقىدۇ. كۈندىلىك سودام 3000 كويدىن چۈشمەيدۇ... سەن قانچىلىك پۇل تاپالايسەن؟ پونى بەك ئاتىسەن، قاچان سېنىڭ بىر ئۆيۈڭ، ماشىناڭ، خوتۇنۇڭ بولغاندا ئاندىن گېپىڭگە ئىشىنىمەن... ـ ئۆيگە ئالدىرىمايمەن. نېمىشقا، مېنىڭ بىر يەردە مۇقىم تۇرغۇم يوق. ئادەمنىڭ دۈشمىنى مۇقىملىق... ئۇنىڭ ئۈستىگە بېيجىڭدا ئۆي قىممەت، قىممەت ئۆي ئېلىپ، قىممەت بېزەپ، باشقۇرۇش هەققىنى قىممەت تۆلەپ نېمە قىلىمەن؟ پۇل تاپسام بىر كۈن بولسىمۇ سىرتلارغا چىقىپ ساياهەت قىلىمەن، 6 ـ ئايلانمىدىن ئۆتسەڭلا ئەرزانچىلىق، ئەرزان تاماق، ياتاق، قىزلىرىمۇ شەهەر ئىچىدىكى سېپىسقىلاردىن چىرايلىق. جاپادا پۇل تېپىپ، مۇقىم ئۆي ئېلىپ بۇ بۇلغانغان شەهەردە ياشاش ئەخمەقلىق. مېنىڭ نەچچە مىليون پۇلۇم بولسا ئۆي ئېلىپ قويۇپ ئىجارىگە بېرىمەن. ئۆزەم بىر كىشلىك جېنىمغا ئەرزان ئىجارە ئۆي ئېلىپ ئولتۇرىمەن، ۋاقتى كەلسە قايتۇرىمەن. باشقا يەرگە بارىمەن. هاياتلىق هەرىكەتچانلىقتا. ماشىنىغا كەلسەك، ئۇنىڭ ماڭا قىلچە لازىمى يوق. بۇ شەهەردە ئاممىۋى قاتناش قولاي، مېترو لىنىيىسى هەر يەرگە تۇتاشتۇرۇلۇۋاتىدۇ. يەنە كېلىپ ماي باهاسى ئۆسۈپ كەتتى،

تۆت كىشىلىك ماشىنىغا ئۆزەڭ بىر ئادەم چىقىپ ئولتۇرۇپ ماينى كۆيدۈرىسەن، ئىسراپچىلىق. رولنى چىڭ تۇتۇپ، يولغا قادىلىپ ئولتۇرىسەن، قىستاڭچىلىقتا بىر قەدەم مېڭىپ بىر قەدەم توختايسەن، ئىچىڭ تىتىلدايدۇ، ماي كۆيۈۋېرىدۇ. بۇ تېخىمۇ زور ئىسراپچىلىق. ۋاقىت... ماي...خۇشاللىق ھەممىسى يوقايدۇ. بۇ بەك ئېچىنىشلىق. ماشىناڭ بولسا دوستلىرىڭ كۆپىيىدۇ، بىر يەرگە چىقمىساڭ بولمايدۇ، بىكاردىن بىكارغا ئاۋارىچىلىق، چىقىم ئۈستىگە چىقىم... ئەمدى خوتۇنغا كەلسەك، بۇنىڭ تېخىمۇ ھاجىتى يوق، پۇلۇڭ بولسا نەگىلا بارساڭ خوتۇن تەييار، يېڭى-يېڭى چىراي، خىلمۇ خىل بەدەن..ئوخشىمىغان ھۇزۇر... مۇشۇنداق تۇرسا خوتۇن ئېلىپ نېمە قىلىمەن ۋو ساۋ... -- ھېجىقىز... ھەزىلەك.. - ئادەم تىللىما ئەمەت، چىدىمايۋاتىسەن-دە، سەندەك لامزەللە ئادەملەر بىر خوتۇن بىلەن ئاشۇنداق ئون نەچچە يىل ياشايدۇ. بەدەندە كۈچۈڭ بار چاغدا كاللاڭنى ئىشلەتمىگىنىڭگە ھەيرانمەن... - جو چۈنگاڭ ئەتراپقا قاراپ-قاراپ قويدى، جۇ خۇڭ سىرتتا ئىدى، ئەمەتكە تېخىمۇ ئېغىر تەگدى: - بىر خوتۇن بىلەن سېسىپ ئۆتۈۋېرەمسەن دەيمەن... - مەن سەندەك پاشۋاز ئەمەس، نەس باسقان گۇي ئىكەنسەن. ئەيدىز بولۇپ قالمىغانسەن؟ ئەقلىڭدىن كېتەي دەپ قاپسەن... - ھەي، يەنە شۇ چىدىماسلىق. بولمىسا سېنىڭمۇ ئوينىغۇڭ بار.. ئويناۋاتقانسەن ھەقىچان، يەڭگەمىزدىن يوشۇرۇن ئىشلىرىڭ باردۇر، لېكىن ئۇ ئىشنى قىلساڭ ئەرزان دەپ سەتراچخانىغا كىرىپ يۈرمە، نەچچە پەسەندىنىڭ مەينەت نېمىلىرى قالغان يەر ئۇ، كىرسەڭ، قىممەت باھالىق كەچلىك كۇلۇبلارغا كىرىپ تاڭ ئاتقۇچە يايرا، ئۇ يەردىكى پاكىزلىق، راھەت-پاراغەتنى بىر دېمە... لېكىن بىر كېچە يوقاپ كەتسەڭ يەڭگەم ساقچىغا ئۇقتۇرۇش قىلىدۇ، مۇشۇ يېرى بولمايدۇ-دە قانۇنلۇق خوتۇنىنىڭ، شۇڭا دەيمەن، مەن قانۇنلۇق خوتۇن ئالمايمەن،

ياراپ قالغىنى بىلەن بىللە تۇرۇش توغرا كەلسە بىر ئايدىن ئارتۇق تۇرمايمەن. . . ئەمەت بۇرۇنقى پەدىسى بويىچە جو چۇڭگاڭ ئامراق سەيلەردىن، كاۋاپلاردىن كەلتۇرۇپ، ئالدىغا ئۈچ بوتۇلكا پىۋىنى تىكلىدى. ئىككىسى بىر ياقتىن يەپ ـ ئىچىشكەچ، بىر ـ بىرى بىلەن چېقىشىپ كۈلۈشكەچ، يەنە خوتۇنلار ھەققىدە پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. لېكىن ئەمەت، ساڭا دېسەم، مەن ئەگەر توي قىلىپ قالسام شەندۇڭلۇق، بېيجىڭلىقنى ئالمايمەن، شىنجاڭلىقنى ئالىمەن. . . ئەمەت ئۇنى چاقچاق قىلىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ ئېرەڭشىمىدى. جو چۇڭگاڭ سۆزلەۋەردى: ـ سەن بىلەن تونۇشقاندىن بېرى، شىنجاڭلىق قىزلارغا قىزىقىپ قېلىۋاتىمەن. بۇرۇنمۇ قىزىقاتتىم. تېلېۋىزورلاردا بەزىدە كۆرۈپ قالاتتىم. ئۇسسۇل دېگەننى ئويناپ قويىدۇ ـ دە كاساپەتلەر. . . سىلەرنىڭ نەسلىڭلار ئەرەبمۇ، ھىندىنىستانلىقمۇ؟ ـ ـ بىزنىڭ نەسلىمىز تۈرك. ـ نېمە بولسا بولسۇن، ئىشقىلىپ قىزلىرىڭلار چىرايلىق. ـ چىرايلىق بولغان بىلەن دۆت! ـ دېدى ئەمەت بىر رومكا پىۋىنى گۇپپىدە ئىچىۋېتىپ، ـ بىزدە دۆت قىزلار بەك كۆپ، ئىچكىرىدە يۈرگەن دۆت نېمىلەرنىڭ ھەممىسى نومۇسنى ساتىدۇ. مەن بۇنداقلارغا ئۆچ، سەن ئۇلاردىن بىرەرسىنى قۇشلىغان ئوخشىمامسەن؟ ـ بۇمۇ مېنىڭ مەخپىيەتلىكىم، دېيىشكە بولمايدۇ. دېدىمغۇ، ئىش ئورنۇمنى، ئىش ھەققىمنى سورىمايسەن، كىم بىلەن، قايسى مىللەت قىزلىرى بىلەن ئوينىغىنىمنى سورىشىڭغا تېخىمۇ بولمايدۇ. ـ ئېشەك! ـ دەۋەتتى ئەمەت ئۇيغۇرچە، ئارقىدىن گېپىنى خەنزۇچە داۋام ئەتتى، ـ بۇرۇن ئۇيغۇرلار كۈلىغا ئېشەك يۆتكەپ ساتاتتىكەن، ھازىر قىز يۆتكەۋاتىدۇ. . . بىرلىشىپ يۆتكەۋاتىدۇ. . ـ بۇ بىر چوڭ سودا، چوڭ پايدا. . . پۇل ئۈچۈن، راھەت ـ پاراغەت ئۈچۈن نېمىلا قىلساق ئەرزىيدۇ جۇمۇ، مىللەت دېگىنىڭنى قوي! مانا ئىككىمىز ئادەمدەك ياشاۋاتىمىز، ئادەمدەك ئىچىۋاتىمىز، ھېلى بىردەمدە،

يەڭگەمدىن قورقمىساڭ، ئوبدان ئويناپدىغان بىر يەرگە باشلاي... شىنجاڭ قىزلىرى بار يەرگە... قانداق؟ جو چۈنگاڭ كاۋاپنى يالماپ يۇتۇپ، بارغانچە شىر كەيىپ بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئەمەت ھېچنېمىگە مەيلى تارتماي توختىماي تاماكا چېكەتتى.

4

ئەمەت ئۆزىدە بىر چاتاق بارلىقىنى بارا-بارا ئېنىق ھېس قىلىشقا باشلىدى، ئەڭ چوڭ چاتاق جو خۇڭ بىلەن بىللە بولغان چاغدا تېخىمۇ ئاشكارا كۆرۈنۈشكە باشلىدى. پۈتۈن بەدىنى چىلىق-چىلىق تەرلەيدىغان، كانىيى دائىم قۇرۇپ تۇرىدىغان بولۇپ قالدى. بىر تال تاماكا چېكىپ بولسا بەش مىنۇت ئۆتە-ئۆتمەيلا يەنە بىرىنى تۇتاشتۇرۇپ ئۆپكىسىنى تولدۇرۇپ شورايتتى، ھۇجرىسىدىن تارتىپ دالانغىچە، ھويلىدىن تارتىپ ئاشخانىغىچە ئۇ چەككەن تاماكا ئىسلىرى لەيلەپ تۇراتتى، بىر تال چېكىشىدە گويا ئۇ جېنىنى شوراپ چىقىراتتى، ئەرۋاھلىرى كۆكۈش ئىس بولۇپ ئۆرلەيتتى، يېيىلاتتى، ئۆيمۇ-ئۆي شۇڭغۇپ كىرەتتى، جو خۇڭ بۇ پۇراقلارغا كۆنۈك بولسىمۇ، يېقىندىن بېرى تاماكا ئىسىنىڭ كۆپلىكىگە ئىچى پۇشىدىغان بولۇپ قالدى. ئازراق چەك، ئۆپكەڭ ساق قالسۇن! دەيتتى دائىم. ئەمەت بۇ گەپلەرنى پىسەنتىگە ئالمايتتى. خوتۇن خەق بىرى پۇلغا، بىرى كەيپكە ئاربىلاشماسلىقى كېرەك دەپ قارايتتى. جو خۇڭ ئەمەتنىڭ چاتىقىغا سەل قاراپ تۇرالمىدى، نەچچە قېتىم بىر نەرسە دەي دېدى، غۇرۇرىغا ئازار بېرىپ قويماي دەپ گەپ قىلمىدى. ئەمما ئۇنىڭ گەپ قىلماسلىقى ئەمەتنى تېخىمۇ بىئارام قىلدى، جو خۇڭغا ئارقىسىنى قىلىپ، ياستۇققا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۆينى ئىسلايتتى، خىياللىرى تاماكا ئىسىدەك تۇتۇق، قالايمىقان، ئاستا ئىدى. بىخارامان ئىشلار، كونا پەدىدە داۋام قىلىۋاتقان ئوقەتنىڭ ھېچ مەززىسى قالمىدى. بىر چاغلاردا تۆت

تەڭگىگە زار ئىدى، ھازىر 100 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇلى تۇرۇپتۇ، يېنىدا ئىسكەتىدىن كەتمىگەن خوتۇنى، ئۇرۇمچىدە ئوقۇۋاتقان ئوماق قىزى بار، يىلدا بىر ياڭزا ئۆزگىرىۋاتىدۇ بۇ قىزى. بېيجىڭ قىممەتچىلىك، يالغۇز، ئەركە باللار ئارىسىدا بۇزۇلۇپ كېتىش، ئۆزىنىڭ تىلىنى ئۇنتۇپ كېتىش خەۋپى كۈچلۈك بولغاچقا ئەمەت بۇ قىزىنى كورلىدىكى تۇققانلىرىنىڭ يېنىغا ئاپىرىۋەتكەنىدى ، تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇيتتى. يازلىق تەتىلدە كەلسە بېيجىڭدىكى نەم، تىنجىق ھاۋاغا كۆنەلمەي، شىنجاڭغا كېتەتتى، شۇ يەرگە كۆنۈپ قالغاندەك قىلاتتى. قىزىنىڭ ھالىتىدىن كىچىككىنە خۇرسەنلىك تۇيۇۋاتقان ئەمەت بالىسىنىڭ داشۆدە ئوقۇش ئىشىنى ئەمەس، ئۇنىڭ تۇرمۇشلۇق ئىشىنى ئويلاپ كەتتى. مىللەت تەۋەلىكىنى ئۇ ئۆزى ئايرىيدۇ، قانداق ئەرگە تېگىشىنىمۇ ئۆزى بەلگىلىشى مۇمكىن...

ئەمەت بىر كۈنى يېرىم كېچىدە ئاغزىدىن كىرىپ بوغۇزىدا توختىغان، ئىچىگە سوزۇلۇپ مېڭىۋاتقان بىر يىلاننى چۈشەپ قالدى... ئاپئاق يىلان ئىدى، ئۇ تىنالماي قالدى، كانىيىنى بىر نېمە بوغۇۋالغاندەك تۇنجۇقتى، مەيدىسى ئېغىرلىشىپ كەتتى، چۈشىدىكى يىلان بىر كەمدە ئاپتاپتا قالغان، قاغجىراپ كەتكەن نوگايغا ئۆزگىرىپ قالدى. ئۇ چۆچۈپ غىڭشىپ ئويغىنىپ كەتتى. بەدىنى ماغدۇرسىز ئىدى، گېلى قۇرۇپ، ئاغزى ئاچچىق بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ ئاخشىمى چىش چوتكىلاشقا ئەزەلدىن قېرىق ئىدى، جۇ خۇڭغا مەيلى تارتقان ئاخشىملا ئۇ خوتۇنىنىڭ پۇراپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ چىشىنى چوتكىلىمىسا، ئادەتتە چاتىقى يوق ئىدى.

جو چۈنگاڭ پات-پات كېلىدىغان بولۇۋالدى. ئالدىنقى ئولتۇرۇشتا ئۇ ئەمەتنى شىنجاڭلىق قىزلار بار يەرگە ئاپارماقچى بولۇپ ئاپىرالمىدى، ئەمەت كەسكىن رەت قىلدى، جۇ خۇڭغا سادىق بولىمەن دېدى. جو چۈنگاڭ: ئاندا-ساندا ئويناپ تۇرساڭ،

خوتۇنىڭ ئالدىدا گۇناھكار بولساڭ، ئاندىن خوتۇنۇڭنى تېخىمۇ ھۆرمەتلەيدىغان بولىسەن، بۇنداق كېتىۋەرسەڭ، بىرلا تاماقنى يەۋەرسەڭ ئاخىرى زېرىكىسەن... دەپ بىرمۇنچە سۆزلىدى.

جو چۇڭگاڭ بۇ قېتىم ئەمەتنى ئېچىتىش ئۈچۈن كەلگەندەك، جوزىغا كېلىپ بىر چوكا نەرسە ئاغزىغا سالمايلا شالدىمنى قويدى:

- ھەي ئەمەت، ياشاشنى بىلمەيدىغان نېمە جۇمۇ سەن، ئۇ كۈنى ئاخشىمى بەك بەلەن بولدى...

- شىنجاڭلىق جالاپنى تاپتىڭما؟

- ئۇلارنى جالاپ دېمەيسەن، خانقىز دەيسەن، ئۇلار دېگەن كوچىغا چىقىپ قالغانلار ئەمەس، ئىزدەپ تاپىسەن، ئۇنىڭغىمۇ ماھارەت، كۆز كېرەك، كەلتۈرەلەيدىغان شېرىن سۆز كېرەك، ئاز پۇل بىلەن كۆپ ئۇنۇم قازىنىش كېرەك، ئىش بېجىرىدىغان يەرنى ياخشى تاللاش كېرەك. بولمىسا ساقچىلار ئىتتەك ماراپ يۈرۈيدۇ...

- ساقچىلار دېگەن ئۇۋچى، سەندەك گۆيلار كوچىدىكى لالما ئىتقىلا ئوخشايسەن..

- چىدىمايۋاتىسەن-دە، سەتەڭلەردىن ھوزۇرلىنىش ئۈچۈن لالما ئىت بولسامۇ مەيلى، چوشقا بولسامۇ مەيلى، جاھاننىڭ بۇنىڭدىن باشقا نېمە لەززىتى بولسۇن؟!

- نەق جۇ باجىنىڭ ئۆزىلا-دە، جۇ باجىمۇ خېلى ھايالىق، ئۇستازىدىن تەپتارتىدۇ... سەن نېمىدىن تەپتارتىسەن؟ يا تۈزۈك خۇدايىڭ يوق..

- كىم دەيدۇ يوق دەپ، پۇسا بىزنىڭ خۇدا، لېكىن ئۇ بەك رەھىمدىل، ئادەمنى بەك چۈشىنىدۇ، بىزنىڭ خۇدا دېگەن دۇنيادا ئەڭ ئىنسانپەرۋەر خۇدا، بۇ

دۇنيادا مەن چوقۇنىدىغان پۇسامۇ بولمىسا، ئېغىر كۈنلەردە كىمدىن مەدەت تىلەيمەن، ئۆلەي دېگەندە كىمدىن ياردەم سورايمەن، ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن قانداق قىلىمەن؟ مەن مەڭگۈ ياشىسام دەيمەن، لېكىن ئانچە ئىشىنىپ كەتمەيمەن، ئىشەنمەيمۇ قالمايمەن، سەن مېنى دىنسىز دەپ ئويلامسەن؟ مېنىڭ ئېتىقادىم راھىبلاردىن كەم ئەمەس جۇمۇ...

- سېنىڭ پۇسارىڭ جالاپ ئويناشنى گۇناھ دېمەمدا؟

- بۇنى ئۇقمايمەن، گۇناھ دېمەيدىغۇ دەيمەن. ياق، بۇنى گۇناھ دەيدۇ. راھىبلار گۆش يېمەيدۇ، خوتۇن ئالمايدۇ. لېكىن، ئۇ دېگەن راھىب-دە! پۇقرالار يەنىلا خوتۇن ئالىدۇ، گۆش يەيدۇ، بۇتخانىغا بېرىپ تاۋاب قىلىدۇ، بالىلىق بولىدۇ، ئوغۇللىرىغا تەلەي چېچى قويىدۇ. شۇنىڭغا قارىغاندا ئەر-خوتۇن مۇناسىۋىتى بولۇشى كېرەك. توي قىلغانلار پەقەت بىر پارچە قەغەز ئېلىپلا بىر ئۆيگە كىرىدۇ، بىزلەر قەغەز ئالمايلا بىر ئۆيگە كىرىپ، خوشىمىز كەلسە بىللە ياشايمىز، خوشىمىز كەتسە بەي بەي دەيمىز. ئىككىسىنىڭ ماھىيەتتە پەرقى پەقەت بىر پارچە قەغەز. بىر ئۆيگە كىرىپ كارىۋاتقا چىققاندىن كېيىن توي خېتى كۈلكىلىك بىر نېمىگە ئايلىنىدۇ، ئەر-خوتۇن بىر-بىرىنى قاندۇرىدۇ. ئەر خوتۇن ئالسا ئۇنىڭغا بىر نېمە ئالىدۇ، بىكارلىق ئىش يوق. بىز سەتەڭلىرىمىزگە، ئاشنىلىرىمىزغا لايىقىدا بىر نېمە بېرىمىز، ئۇلارمۇ خوش، بىزمۇ خوش. مەنچە، ئىككى جىنىس، بىر-بىرىنى رازى قىلسىلا بولدى. ھېچكىم ھېچكىمگە يامانلىق قىلمىسىلا گۇناھ بولمايدۇ... خۇدا نېمىشقا ئەر-ئايال دەپ يارىتىدۇ، دېمەك، بۇ يەردە قىلىشقا تېگىشلىك ئىش بار. بۇ دېگەن تەقدىر، بەزىلەر قانۇنلۇق ياشاشقا ئامراق، مەندەكلەر ئەركىنرەك ياشاشقا ئامراق. قانداقلا ياشىساڭ يول بار. لېكىن خوتۇن كىشىنى بوزەك قىلماسلىق، ئۇرۇپ-خارلىماسلىق، ئاچچىققا چىدىماي

ئۆلتۈرۈپ قويماسلىق، قىسقىسى قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ قويماسلىق كېرەك. يەنە بىرسىگە، ئەيدىزدىن ساقلىنىش لازىم. يەنە بىرسىگە، باشلىقنىڭ خوتۇنى ياكى قىزىغا، لاۋبەننىڭ ياكى قارا جەمئىيەت ئادەملىرىنىڭ بىرنېمىلىرىگە چېقىلىپ قويماسلىق كېرەك. ھازىر ساقچىلار ئەسكىلىشىپ كەتتى، بۇلاردىنمۇ پەخەس بولمىساق بولمايدۇ... بۇلار ئىتلار، گۇماشتىلار.. ئىشقىلىپ، جاھاندا ئاسان ئىش يوق... بەدەل تۆلىمەي تۇرۇپ سەتەڭنىڭ ئۇستىگە چىقالمايسەن، ھەر جەھەتتىن ئاز-تولا بىر نېمەڭنى خوراتماي تۇرۇپ راھەتلىنەلمەيسەن... كۆپ سۆزلەپ كەتتىم، ساڭا بۇ گەپلەر تەسىر قىلمايدۇ... شۇڭا ئىچىم ئاغرىيدۇ. لېكىن سېنى چۈشىنىمەن، يەڭگەمگە سادىقلىقىڭغا ئەمىلىيەتتە مەن قايىل. لېكىن، يېشىڭ ئەمدى 40تىن ھالقىغاندا پۇلۇڭ تۇرۇپ ئوينىماپ قويمىغىنىڭغا قاراپ ئىچىم سېرىلىپ كېتىدۇ بەزىدە... بۈگۈن يەنە بىر ئاز ئىچىشكۈم بار سەن بىلەن...

- يېسەڭمۇ يەپ، ئىچسەڭمۇ ئىچىپ، سەتەڭ، دەپلا شالدىمىڭنى قۇيماي ئولتۇر... جاھاننىڭ ئىشى ئۇنىڭ بىلەنلا بولمايدۇ.... قارىغاندا سەن تۈگىشىپسەن..

- مېنى سېرىق نەرسىدىن باشقا رەڭ قىزىقتۇرمايدۇ ئەمەت، ئايال كىشىدىن ئايرىلغان دۇنيا قاراڭغۇ دۇنيا، ئۇ توغرۇلۇق بولمىغان گەپ قۇرۇق گەپ، مەنىسىز گەپ.. سىياسەت، ئىقتىساد، ھوقۇق، پۇل... ھەممىسى بىكار ، ھەممىسى شۇ ئىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ. قورساق تويغۇزۇشتىن مەقسەت ھايات قېلىپ كۈچلىنىش، كۈچلىنىشتىن مەقسەت نېمە؟ نېمىشقا ھوقۇقدارلار توختىماي تەخت تالىشىدۇ، چۈنكى ھوقۇق ئۆسكەنچە قىز كاتىپلىرى، ئاشنىلىرى سەتەڭلىشىپ، مۇلازىمىتى كۆپىيىپ ماڭىدۇ. ماشىنا.. شوپۇر، خوتۇن، ئاشىنا...

ۋاي ئاناڭنى، ھەممىسى شۇنى دەپ جان كۆيدۈرىدۇ... مەن ئەمەلدار بولالمايمەن، شۇڭا پۇل تاپىمەن، پۈتۈن كۈچۈم بىلەن تىرىشىپ پۇل تاپىمەن، شۇنىڭ ئۈچۈن توختىماي جاپا چېكىمەن... ئەگەر ئالدىمدا شۇ سەتەڭلەرنىڭ بەدىنى كۆرۈنۈپ تۇرمىسا قەدىمىم توختاپ قالىدۇ، ئاغزىمغا سېرىق سۇلار يىغىلىپ تۇرمىسا گېلىم قۇرۇپ كېتىدۇ... مەن بۇ بۇلاقتىن ئايرىلسام سۇدىن ئايرىلغان بېلىق بولىمەن... قېنى، بۇرادەر ، ئالدىڭدىكى پېۋىنى ئال، سالامەتلىكىمىز ئۈچۈن خوشە!

- سەن بۇ ئىشقا ئۆزەڭنى ئۇرۇپ كەتسەڭ سالامەتلىكىڭ تۈگىشىدۇ! - دېدى ئەمەت ئەستايىدىل، ھالىسىز بىر نەزەردە قاراپ،- پۇلۇڭ يوق چاغدا قانداق قىلغانتىڭ..

- پۇلۇم پەقەت يوق چاغدا خىيال قىلىپ يۈرەتتىم، ئازراق پۇلۇم بولغاندا ئەرزىنىنى،سەتلىرىنى سىناپ باقتىم، كۆڭلۈم قانائەتلەنمىدى، چىرايلىق نېمىلەر كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى، مېنى توختىماي پۇل تاپ، ئاندىن يېنىمغا كەل! كۈچۈك يەتسە مېنى يۇلۇپ ئال!.. دەپ مېنى پۇل تېپىشقا قىستىدى. شۇڭا كىچىك شەھەرنى تاشلاپ، پۇلى جىق شەھەر بېيجىڭغا كەلدىم، كىچىك يەردە كۆپ جاپا تارتساڭمۇ ئۇنۇمى ئاز ئىدى، چوڭ شەھەردە جاپاغا چۇشلۇق پايدا بار، تۆلىگەن بەدەلگە يارىشا راھەت بار.. مانا 7 يىل بولدى، تىرىشىۋاتىمىز، بىر ياقتىن ھۇزۇرىنى سۈرۈۋاتىمىز. پۇساغا مىڭ رەھمەت دەيمەن.. مۇشۇنداق ياشاپ تېخىمۇ بېيىپ كەتسەم، چەت ئەللەرگە چىقىپ ئۇ يەردىكى سەتەڭلەرنىڭ پەيزىنى بىر سۈرگۈم بار. مېنىڭ ئارمانلىرىم بەك تولا... ھەتتا ئافرىقىغىمۇ بارغۇم بار. ھايۋانلاردىن شىرنى بەك ياخشى كۆرىمەن. ئاجايىپ كۈچلۈك ھايۋان - دە...

- پۇسارىڭ ھېلىمۇ سېنى شىر قىلىپ قويماپتىكەن، مۇشۇنداق ياز كۈنلىرى

ئورمانلىقلاردا چاترىقىڭنى كېرىپ ئاپتاپسىنىپ ياتاتتىڭ، خوشۇڭ كەلسە ئۇۋلاپ قوياتتىڭ...

- شۇنى دېگىنە، ماشىنىلىشىپ كەتكەن بۇ زامانلاردا تەبىئىيلىك يوقاپ، ئەرلەر ئاجىزلىشىپ كەتتى... يېقىند بىر گېزىت كۆرسەم، ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزايى بارغانچە كىچىكلەپ، ئۇرۇقى بارغانچە پۇچەكلىشىپ كېتىۋېتىپتۇ. شۇنىڭ ئاستىغىلا بىر ئېلان بېرىپتۇ: قىسقىنى ئۇزارتىكەن، تۇرماسنى تۇرغۇزىدىكەن... يەنە..

- بولدى، بولدى، لاۋزا ئېلاننىڭ گېپىنى قىلما، ئادەمنىڭ ئىچىنى ئېلىشتۇرىدۇ... ئۇنداق ئېلانغا سەندەك ئادەملەر قىزىقامدىكىن-تاڭ؟

- توغرا دەيسەن، پۇتبۇل مەستانىلىرى تەنتەربىيە بېتىگە قىزىقىدۇ، خوتۇن-قىزلار ھۆسن تۈزەش ئېلانلىرىغا قىزىقىدۇ، پاي چېكى ئوينايدىغانلار ھەر كۈنى شۇنىڭغا بېرىلىدۇ، ماشىنا ھەۋەسكارلىرى يېڭى ماشىنىغا قىزىقىدۇ... ھەممە ئادەمنىڭ بىر قىزىقىشى بولىدۇ، مانا مەن، سېرىق ئېلانلارغا، دورىلارغا قىزىقىمەن، لېكىن دۆلىتىمىزدە ئاشكارە سېرىق ئېلان يوق. دورىلارنىڭ ئېلانى ئىشەنچسىز. پەقەت سەتەڭلەرنى دەپلا پاي چېكى ئويناشقا باشلىدىم، ئۆي-مۈلۈك ئېلىپ-ساتساڭمۇ پايدا بار. ئەگەر تەلىيىم كېلىپ قالسا، بىر پاي چېكى ئويناپ ياكى بىر ئۆينى قولدىن چىقىرىپ تاپقان پايدام سېنىڭ بۇ كىچىك ئاشخاناڭنىڭ نەچچە يىللىق پايدىسىدىن ئېشىپ كېتىدۇ...

- سەن ھاپپاز، خۇددى شۇنداق قىلغاندەكلا پو ئاتىسەنغۇ؟

- پو ئەمەس، ئەمەلىيەتتە شۇنى قىلىۋاتىمەن، ساڭا بۇنىمۇ دەپ يۈرەمدىم، دېسەممۇ سەن بۇنداق زامانىۋى ئىشلارنى چۈشىنەلەمسەنكىن-تاڭ؟ يا خەنزۇچە خەت تونىمايسەن. بۈگۈنكى جاھاندا گەپلا قىلغان ھېساب ئەمەس، كاللاڭنى

ئىشلىتىشىڭ كېرەك... بېيجىڭدا شۇنچە يىل تۇرۇپ كاۋاپ، ئاشخانىدىن بۆلەك ئىشلارنى ئويلاپ باقماپسەن، خوتۇنۇڭمۇ ساڭا ئوخشايدىكەن، خەنزۇدىن تەتەي ئېلىپ، ئۆزەڭچە بېيجىڭنى بويسۇندۇردۇم دەپ ئويلاپسەن-دە، بۇنداق خوتۇن دېگەننى چوڭ بىلمىگۈلۈك، ئويناپ تۇرغۇلۇق. سېنىڭ يەنە ئۆز مىللىتىڭدىن بىر خوتۇن ئالغۇڭ يوق ئوخشايدۇ، ھېچ بولمىسا بىر ئاشنا تۇتۇپ قويساڭچۇ، سەندەك لاۋبەننى پۇل خەجلەتكۈزۈش ئۈچۈن ئىزدەپ يۈرۈۋاتقان شىنجاڭلىق قىزلار ئازمۇ بۇ شەھەردە؟ ئىزەپ بېقىشىڭ كېرەك. مەن جېنىمدا بىر نەچچىنى تونۇيمەن، ئەمما كاساپەتلەر، يەنە ئۆزىنى ئانچە تۇتقۇزمايدۇ. باھاسىنى قىممەت دەپ تۇرۇۋالىدۇ. ئۇ باھاغا باشقا يۇرتلۇقتىن بىر نەچچىنى ئوينىغىلى بولىدۇ...

- سەن مېنى ئازدۇرىمەن دېمە، مېنىڭ مۇشۇ كۆنۈم ئوبدان...

- ئاغىنەم دەپ ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ، يېشىڭ 50 كە بارماستا ئوينىۋال دېمەكچىمەن.. 50 تىن ئاشقاندىن كېيىنغۇ دورا بىلەن بىر ئىش قىلغىلىمۇ بولىدۇ، لېكىن تەبئىي بولغانغا يەتمەيدۇ، شىردەك ... يولۋاستەك ۋاقىتلار ئالتۇن ۋاقىتلار. مۇشۇ ۋاقىتلارنىمۇ تەپسىلىي ھېسابلاپ، پۇلغا سۇندۇرساڭ ئۆمرۈڭنىڭ قىممىتىنى بىلەلەيسەن... ئەتىدىن كەچكىچە سېسىق تاماكىنى چېكىپ، ئۆپكەڭنى ئىسلاپلا يۈرۈيدىكەنسەن. بۇنداق ياشىساڭ، نەچچە مىلياردقا يارايدىغان بىر-ئىككى يىللىق ئۆمرۈڭ قىسقىراپ كېتىدۇ-جۇمۇ...

ئەمەت ئويچان كۈلۈمسىرەپ ئولتۇراتتى، تولا گەپ قىلىدىغان بۇ ئاغىنىسى بىلەن ئۇ ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا مۇشۇ ئاشخانىدا تونۇشۇپ قالغانىدى. بىر كىم بىلەن ئاسانلا يېقىنلىشىپ، پاراڭلىشىپ كېتەلەيدىغان جو چۈنگاڭ ئەمەت لاۋبەننىڭ كىشىگە ئىسسىق كۆرۈنىدىغان چىرايىدىن، بېيجىڭلىقا ئوخشاش راۋان تەلەپپۇزىدىكى گەپلىرىدىن زوقلىنىپ ، ئۇدا بىر نەچچە قېتىم ئاشخانىغا

كىرىپ تاماق يېدى ۋە بارا-بارا بۇ لاۋبەن بىلەن چىقىشىپ، دوستلىشىپ كەتتى.

- سەن مۇشۇنداق گەپلەرنى تولا قىلىۋېرىپ، خوتۇنۇم بىلەن ھېچ ئىش ئاقمايۋاتىدۇ جۇمۇ...

- دېدىمغۇ، بىر خىل سەينى يەۋەرسەڭ چىقىپ قالىسەن. تەمنى ئۆزگەرتىپ باق...

ئەمەت مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى، ئەمما بۇ كۈلكىسىنىڭ ئاخىرىغا ھەسرەت ياماشتى، بۇنى جو چۇنگاڭ سېزەلمىدى. شۇ ئەسنادا ئىشىكتىن بويىنىغا ئاق ئالتۇندىن كىرىست تاقىۋالغان سېمىز بىر خەنزۇ بايۋەچچە بىلەن چېچىنى سېرىققا بويىۋالغان بىر ئۇيغۇر قىزى كىرىپ كەلدى.

- مەن بۇ سېرىق چاچنى تونۇيمەن - - دېدى جو چۇنگاڭ،- ئىسمى نىلۇپەر.

5

نىلۇپەر ئازاب ئارىلاش راھەت ئېلىپ كېلىدىغان جىنسىيەتنىڭ ئۆزىدىكى سېھرى كۈچى، يوشۇرۇن بايلىقنى ھېس قىلغاندىن بېرى بايۋەچچىلەرنىڭ قويندىن چىقمىدى. ئاساسەن شەھۋەتپەرەس كېلىدىغان شەھەر ئەرلىرى كۆز ئوينىتاتتى، گەپ ئەگىتەتتى، كۈچ چىقىراتتى، پۇل چىقىراتتى، ئىش تۈگگەندە غالىبلىق تۇيغۇسىغا چۆكۈپ كېتىپ قالاتتى، ئەڭ توغرىسى، ئۇلار دەسلەپتە شۇنداق قىلاتتى، قېتىم سانى ئاشقانچە بۇ غالىبلىق كونىراپ كەتكەن ئاياغتەك ماكچىياتتى، بېرىدىغان پۇلمۇ ئازىياتتى، باشتا سەتەڭ كۆرۈنگەن بەدەن ئەمدى تىتىلىپ كەتكەن ماتادەك سەت كۆرۈنەتتى. نىلۇپەر بۇنى بىلگەچكە ھەر ۋاقىت يېڭى ئەرلەرنى تېپىشنى ئېسىدىن چىقارمايتتى. ئۇنىڭغا ھەر قانچە مەھلىيا بولۇپ كەتكەن سېرىق تەنلەر كۆپ بولسا بىر ئاي، ئاز بولسا بىر ھەپتە ئۇنىڭغا سۆلۈكتەك يېپىشىپ، لەززىتىنى سۈرۈۋالغاندىن كېيىن، خۇددى تاماقنى يەپ بولۇپ

ئېغىزىنى سۈرتۈۋەتكەندەكلا ھېچ ئىش يوق پېتى، ھەققىنى بېرىپ رازى قىلىپ كېتىپ قالاتتى. ئەرلەر مەڭگۈ يېڭى سەتەڭنى قوغلىشىلىپلا يۈرەتتى، بىرىگە كۆنۈپ، خۇمار بولۇپ قالىدىغان ئىش ئاز ئۇچرايتتى. نىلۇپەر بەزىدە ياتلار، ناتونۇشلار بىلەن ھايۋاندەك قاندۇرۇشۇپلا ئۆتۈۋېرىشتىن سەسكىنىپ ، ئۆزىگە خۇمار بولۇپ ھېسسىياتىنى بېرىدىغان بىر ئەرگە ئاشنا بولۇشنى ئويلاپ قالاتتى، ئۆتمۈشىدىكى سەبى، گۈزەل ۋاقىتلىرىنى ئويلىسا بۇ ئىشنى بالدۇرراق تۈگىتىپ، خاتىرجەمرەك بىر تۇرمۇشقا ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلاتتى. ئەمما ئۇنى ھەقىقي چۈشىنىپ، ئۇنىڭغا مەھلىيا ھەم خۇمار بولۇپ، ئۇنىڭغا ئىگە بولۇپ ئۇنى خاتىرجەم ۋە ھەقسىز ھالدا قانائەتلەندۈرىدىغان بىر ئەر پەقەت چىقمىدى. ئاچكۆز ئەرلەر بىر قېتىمدا ھەتتا بىر نەچچە سەتەڭنى يېنىغا ئەكىلىۋالاتتى. بىر قېتىم شۇنداق بولۇپ، نىلۇپەر ئۆزىنىڭ ئەرزىمەس بىر مەخلۇق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ تۈگىشىپ كەتكىلى تاس قالدى، ئەمما پۇلنى جىق بېرىدىغان بۇ بايۋەچچىنىڭ پۇلى ئۇنى قىزىقتۇرۇپ تۇتۇپ قالدى. نىلۇپەر چۈشكىنلىشىپ تۈگىشەي دېگەندە ماددىي تۇرمۇشنىڭ گۈزەللىكى ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇپ كېتىۋەردى، روھى ئېگىز پاشىنىلىق ئايىغىنىڭ ئۇچىدەك دەسسىلىپ يەر بىلەن يەكسان بولاي دېگەندە شەھەرنىڭ ھەر قەدەمدە پۇلنىڭ راھىتىنى تىلەيدىغان قوينى ئۇنىڭ روھىنى پاشىنىسىدەك ئېگىزلىتىپ باراتتى. ئۇ قىممەت باھالىق ئاياغلىرىنى كىيىپ، ئۇچىسىغا تەننەزلىقىنى ئوچۇق كۆرسىتىدىغان ئېسىل كىيىملىرىنى كىيىپ، سېرىق چاچلىرىنى يۇلاڭلىتىپ، ساغرىسىنى تولغاپ كوچىدا ماڭغانلىرىدا، كەچلىك كۇلۇبلاردا، دېسكوخانىدا، رېستورانلاردا بەدەنلىرىنى چىقىرىپ، يوتىلىرىنى ئالماشتۇرۇپ... ھەر خىل قىلىقلارنى قىلىپ يۈرگەنلىرىدە بۇ ھاياتتىن ئەمدى مۇشۇنداق ياشاپ ئۆتىدىغانلىقىنى، بۇنىڭدىن باشقىچە بولۇشى

مۇمكىن ئەمەسلىكىنى، كۆڭلىنىڭ ئەسلىدە، تېگى-تەكتىدىن مۇشۇنداق بىر قاراڭغۇ ، ئەمما ئەركىن-ئازادە تۇرمۇشنى خالايدىغانلىقىنى، شۇڭا بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلالمايدىغانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلاتتى. جالاپ ئۆزىگە تەسەللىي بېرەلمىسە جالاپ بولالمايدۇ دەپ ئويلايتتى گاھىدا ۋىجدانى ئىچىنى سىقىپ قويغاندا، ئىچىنى تولدۇرۇپ پاپىرۇس چېكەتتى، بۇنىڭغا كۆنۈپمۇ قالدى، ئاق تاماكا ئالدىدا بۇ نېمىتى دەيتتى، ئەمما شۇ زەھەرگە، ئەيدىزگە ئۇچراپ قېلىشتىن ھەزەر ئەيلەيتتى. بەدەن ساغلام بولمىسا دەسمىي قۇرۇيدىغان گەپ، پىگورا چىرايلىق بولمىسا سەتەڭلەر رىقابىتىدە ئۇتتۇرۇپ قويىدىغان گەپ. باشلىقلارنىڭ دەرىجىسى بار، سەتەڭلەرنىڭمۇ دەرىجىسى بار، ئەڭ نوچىسى بولالمىسامۇ مەيلى، ئوتتۇراھال مېڭىپ بەرسەك، خارلىنىپ، تاشلىنىپ قالمىساقلا بولىدۇ دەپ ئويلايتتى. ئۇ قولىغا خېلى پۇل كىرگەندىن كېيىن چەتئەل ئەلچىخانىلىرىغا يېقىن، قاۋاقخانىلار قىززىيدىغان بىر يەردىن ئۆي ئىجارە ئالدى، پەرداز بۇيۇملىرىغا، كىيىمگە، ئاياغقا، سومكىغا ئايىماي پۇل خەجلىدى. سەمرىپ كەتمەي دەپ يېمەك-ئىچمەكلىرىگە دىققەت قىلدى، كارتا بېجىرىپ بەدەن ساغلاملاشتۇرۇش كۇلۇبىغا ئەزا بولدى، سۇ ئۈزۈش سارايلىرىغا قەرەللىك بېرىپ تۇردى، بۇ يەرلەر ئۇنىڭغا ئېسىل خېرىدارلارنى ئۇچراشتۇردى. ئاندا-ساندا يولۇقۇپ قالىدىغان سالاپەتلىك، كۆچتۈڭگۈر، مەرت ئەرلەرنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ، كۆڭلىنى قانغۇچە ئېلىپ، ئېسىدىن چىقمىغۇدەك ئىشلارنى قىلدى، ئەمما ھەققىگە چۇشلۇق ئالغان پۇلدىن باشقا بىر نېمىگە ئېرىشەلمىدى. ئۇ يەنە پۇلدىن باشقىمۇ بىر نەرسىنى تىلەيتتى. ئەمما ئارزۇيىغا يېتەلمىدى. ئاخىرى مەيلى چەتئەللىك بولسۇن، مەيلى قايسى مىللەتتىن بولسۇن، جىمى ئەرلەردىن ئۇنىڭ پۇلدىن باشقا بىر نېمىسىنى تاما قىلمىدى. پۇلنى دېمىسە بۇ يولدا ماڭاتتىمۇ؟

پۇلدىن باشقا يەنە ئۇنىڭغا نېمە لازىم؟ ئۇنىڭغا ئەڭ ئەسقاتىدىغىنىمۇ پۇل، جانغا كېرەكلىكىمۇ مۇشۇ قىزىل، مەينەت قەغەزلەر. بەزىدە ئۇنىڭغا دوللارمۇ كىرىپ قالاتتى. ئەمما بەزى چەتئەللىكلەر شۇنچىلىك چۇپەي ئىدىكى، ئىش تۈگىگەندە پىخسىقلىق قىلاتتى، نىلۇپەر بىر نېمە دېسە، مەنلا ئەمەس، سەنمۇ راھەتلەندىڭ، مەنمۇ كۆچىدىم... دېگەندەك مازگەپلەرنى قىلىپ قاراپ تۇراتتى. چەت ئەللىكلەر پاكىز، ئىلمىي، جېنى چىڭ بولغان بىلەن پېتىر نېمىلەر ئىدى. شۇڭا نىلۇپەر كۆپ ھاللاردا خەنزۇ بايۋەچچىلىرىنى تاپاتتى، يېڭىلاپ تۇراتتى، بۇ بايۋەچچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئۇنىڭغا ئىزچىل مەرتلىك قىلدى. نىلۇپەر مۇشۇ يولدا مېڭىپ تونۇشۇپ قالغان، دەسلەپتە سىر بېرىشمەي كېيىنچە ئىناقلىشىپ كەتكەن بىر قىزنىڭ تەكلىپى ھەم تونۇشتۇرۇشى بىلەن قارا جەمئىيەتتىن بىر داگېي تېپىۋالدى. "قىز بالا دېگەن ئاجىز، خەق ئاسان بوزەك قىلىدۇ، شۇڭا تايانچ تېپىش كېرەك!—— دېگەنىدى ئۇ قىز،——بېشىڭغا بىر ئىش كەلسە دەرھال ئەسقاتىدۇ. ئۇزاق مەزگىللىك مەنپەئەت ئۈچۈن بۇنداقلارنىڭ ھاجىتىدىن ھەقسىز چىقىپ قويساڭ بولىدۇ، بەزىدە قوپاللىق قىلىدۇ، ئەمما ۋاي دېمە"

نىلۇپەر بىلەن ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بىللە كىرگەن بۇ بايۋەچچە قارىماققا ناھايىتى مۇلايىم كۆرۈنەتتى، نىلۇپەرگە قاراپ ھىجىيىپ تاماكا ئىسى پۈۋلەيتتى. نىلۇپەر جو چۈنگاڭنى كۆرۈپ، ئۈچىنچى قېتىم بىللە بولغاندا ئۆزىگە تولا گەپ قىلىپ كۆڭۈل چۈشەندۈرگەن بۇ ئەرنى تونىدى، جوچۈنگاڭ بىر-ئىككى قېتىملىق ئىشنىڭ ئالدى-كەينىدە ئۇنىڭ بىلەن ئەڭ كۆپ پاراڭلاشقان، پاراڭلىرىدا يېقىنچىلىق، ھېسداشلىق ئىپادىلىگەن، ئۆزىنىڭ ئىسىم كارتوچكىسىنى بېرىپ نىلۇپەرنىڭ ئىسمىنى سورىۋالغان بىردىنبىر ئادەم ئىدى. كېيىن يوقاپ كەتتى، نىلۇپەر ئۇنىڭ ئىسىم كارتوچكىسىنى بىر يەرگە تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇلۇپ قالدى.

نىلۇپەر ئۇنىڭ بۇ ئاشخانىنىڭ خوجايىنى بىلەن ئۇلپەت بولۇپ ئىچىشىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، شىنجاڭنى چۈشىنىدىغان بىر نېمە ئىكەن دەپ ئويلىدى ۋە ئۇنىڭ ھېسداشلىق قىلىشلىرىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنگەندەك بولدى. ئۇ ئەمەتتىن باشقا يەنە بېيجىڭنىڭ بۇلۇڭ-پۇشقاقلىرىدا رېستۇران ئېچىۋالغانلارنىمۇ ئاساسەن بىلەتتى. قەيەردە ئۇيغۇرلار، خوتۇن-قىزلار كۆپ بولسا نىلۇپەر شۇ يەردىن يىراق تۇراتتى. ئۇيغۇر لاۋبەنلەرنىڭ پۇلىنى خەجلەپ قويۇپ، گەپ-سۆز، توقۇناق بالاغا قېلىشتىن ئۆلگۈدەك قورقاتتى، ئۇيغۇرلار بارلىكى جايدا پىتنە-پاسات، سۆز-چۆچەك قوزغۇندەك ئەگىپ، يامان گەپ-سۆزلەر يۇرتلارغا بېرىپ يېتەتتى. نىلۇپەر ئەمەتكە سوغۇق بىر نەزەردە قاراپ قويدى، جۇ خۇڭ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ چاي قۇيدى. نىلۇپەر خۇ خۇڭنىڭ ئىسسىقتىن تەرلەپ قىزىرىپ كەتكەن يۈزىگە قاراپ بۇ جاپاكەشكە ئېچىندى. مانا بۇ خوتۇن بېيجىڭدىكى ئۇزۇن قۇلاق ئۇيغۇرلارغا ئاساسەن مەلۇم بولۇپ كەتكەن ئەمەتنىڭ خەنزۇ خوتۇنى ئىدى. قارىماققا قىرىقلاردىن ئاشقان، ئورۇق، بېشى كىچىك، چىرايى تۇتۇق، قولىدىن تاماكا چۈشمەيدىغان ئەمەت نىلۇپەرگە ئالىيىپ قاراپ قويدى. بۇنى سېزىپ قالغان نىلۇپەرنىڭ ئىچى شۇئان سىقىلدى، ئىچىدە ئۇنى تىللىدى: ھەققىڭ يوق ماڭا كۆز ئالايتىشقا، بولسا سېنىڭمۇ بىر ئوينىغۇڭ بار. تامىقىڭنى يېيىش ئۇچۇنمۇ پۇل كېرەك، پۇل. قورسىقىم ئاچ قالسا ھەر قايسىڭ بىكارلىق بىر نېمە بېرىشمەيسەن، بولسا ئاشخاناڭدا يۇندا تۆكۈپ بەرسەم، جوزىلىرىڭنى سۈرتۈپ بەرسەم، ھەتتا ئەڭ يامان ئېھتىمالدا مەجبۇرىي ھالدا ئاخشىمى ئاستىڭدا يېتىپ بەرسەم ئاندىن مەندىن رازى بولۇشىسەن، ئۇخلاپ چۈشۈڭ، ئۇنداق يالغان غۇرۇرۇڭنى ماڭا كۆرسەتمە، غىجىقىم كېلىدۇ. خەنزۇدىن ئالغان خوتۇنۇڭنى مالايدەك ئىشلىتىۋېتىپسەن، مەن ئۇنداق ساراڭ ئەمەس. مەن

لاۋبەننياڭ بولۇپ قالسام پۇلنى ئۆزەم ساناپ، پوكەيدە تۇرۇپ بېرىمەن. سەن ئىچىپ ئوينىغاندا مەنمۇ ئوينىغىلى بارىمەن. ۋاي، نېمىلەرنى ئويلاپ كەتتىم، ساراڭمۇ مەن مۇشۇ ئىسكەتىم بىلەن سەندەك ئەبگا نېمىگە خوتۇن بولىدىغانغا! سەندەك نېمىلەر كۆزۈمگە سەت كۆرۈنىدۇ، غۇرۇر... ئۇيغۇر... دېگەندەك بىر نېمىلەرگە مۇشۇك ئاپتاپقا چىقامدۇ؟ پۇل كېرەك، پۇل، پۇللا بولسا خالىغان نەرسەم بولىدۇ. مېنىڭ ياشلىقىم، بەدىنىم، ئىسكەتىم، مېنى ئىككى تەرەپتىن رازى قىلىدىغان بايۋەچچىلىرىم يەنە نەچچە يىللار ماڭا ھەمراھ بولۇپ، ئارزۇيۇمنى قاندۇرىدۇ... بۇمۇ تۇرمۇش، بىر ئەرگە قۇل بولۇپ ئۆتىدىغان بىچارىلەرنىڭ ھالى مانا، پۇل تېپىپ ئوڭلاپ خەجلىيەلمەي مەدىكاردەك ئىشلەيدۇ، ئاخشىمى بىر-بىرىگە قوڭنى چاپلاپ پۇل ساناپ ياتىدۇ... ھەي بىچارىلەر، ھەي لامزەللىلەر... نىلۇپەر ئېغىر ئۇھ تارتىپ، ئارقىدىن يېنىك تىندى.

سېمىز بايۋەچچە بىلەن نىلۇپەر چىقىپ كەتكەندىن كېيىن جو چۇنگاڭ راھەتلىنىپ قالدى، گەپ قىلىشقا ئازادە پۇرسەت كەلدى:

- بۇ پىۋا قورساق بايۋەچچە ئىشنى ئوخشىتالامدىغاندۇ؟

- يەنە شۇ سېرىق گەپ، ئۇنى ئوبدانلا تونۇيدىغان ئوخشىمامسەن؟

- كىمنى دەيسەن؟

- ئاشۇ سېرىق چاچنى دەيمەن...

- سورىما ئەمەت، ئۇنى سوراشنىڭ ھاجىتى يوق. دېدىمغۇ، بۇلار پۇلدىن باشقىنى تونىمايدۇ. مىللىتىڭگە دەز كېتەمدۇ-كەتمەمدۇ، چاتىقى يوق.

- بۇنداق جالاپنى ئۇيغۇر دېمەيسەن، چەت ئەللىك دەيسەن.. ئورۇسقىلا ئوخشايدىكەن..

- تەن ئالمايۋاتىسەن-دە، ئۇ شىنجاڭلىق، ئۇيغۇر، مەن ئوبدان بىلىمەن.

- ئۆنداق بولسا نېمە بوپتۇ، ھەممە مىللەتتە بار بۇنداق جالاپلار...

- مىللەت دېگەنلىرىڭ بۇنداق ئىشلار ئالدىدا قۇرۇق گەپ! ... ئادەمدە ھەممىسى! ئادەم دېگەن ئەقىللىق ھايۋان...

- قىرغىزنىڭ مېلىغا قوشۇپ تاقىا چىقىرىۋېتىدىغان نېمىكەنسەن...

- نېمە دېدىڭ، چۈشەنمىدىم..

- ئادەمنى ئەقىللىق ھايۋان دېسەڭ ئۆنداقتا سەن ئەقىللىق چوشقىمۇ؟ چوشقىنىڭ ئەقلى ئاتقا يەتمەيدۇ... ھايۋان دېگەنمۇ ئەقىللىق، ئەقىلسىز دەپ ئايرىلىدۇ...سەن بۇلارنى دېسىمۇ چۈشەنمەيدىغان ئوخشايسەن...

- ياق، بولدى، چۈشەندىم، گېپىم خاتا كېتىپ قاپتۇ. مەن ئەسلىدە ئادەمدىمۇ ھايۋانلىق ئالامەت بولىدۇ دېمەكچىدىم.

- ھايۋاندەك ياشايمەن دېسەڭ بىر دەملىك ئىش، جاھاندا ئەڭ ئاسان ئىش. ئادەمدەك ياشايمەن دېسەڭ تەس، لېكىن تەس بولغاچقا ھۆرمەت-ئىناۋەت قازىنىسەن. مەسىلەن، دارۋاز شاھى ئادىل ھوشۇرنى بىلىسەنغۇ، بۇ جاھاندا ئادەمدەك تۈزۈك ياشاش ئاشۇ سىمدا ماڭغاندەك تەس، تەڭشىكىڭ مايماق كەتسىلا ھامان بىر كۈنى غۇلاپ چۈشىسەن...

—— راست دەيسەن، تولىمۇ ئوخشاتتىڭ، - دېدى جو چۈنگاڭ كۈلۈپ.

6

جو چۈنگاڭ كوچىدا ماڭسا ياڭزىمۇ ياڭزا كېيىنىۋالغان قىز- چوكانلارغا دىققەت قىلىپ ماڭاتتى، بولۇپمۇ ياز كۈنلىرى ئۇنىڭ كۆزلىرى يالىڭاچ يەرلەرنى كۆرۈشكە شۇنچىلىك خۇمار ئىدىكى، باشقا ھېچ نەرسە ئالاھىدە كۆرۈنمەيتتى، قىزلارنىڭ بارغانچە ئېچىلىپ كېتىۋاتقان كىندىكى، يوتىلىرى، چوڭ-كىچىك سوقا-يوملاق ساغرىلىرى، ئۆزۈن-قىسقا، توم-ئىنچكە بەللىرى، كېيىك ئەمچەك

ياكى ئىت ئەمچەكلىرى، بوينىنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقى، چىراي-شەكلى، چاچ پاسونلىرى ئۇنىڭغا رەڭگارەڭ بىر دۇنيانىڭ شىرىن ئەمما ئارمانلىق، ئازابلىق بىر سېھرى -جەزبىسىنى ھېس قىلدۇراتتى، ئويلىغانچە مەرەزدەك يېپېشقاق جىنسىي خىياللىرىنى تىزگىنلىيەلمەي قالاتتى. سەتەڭلەرنى كوچىلاردىلا تونۇشقا تەجرىبە كېرەك، ئەمما مەخسۇس يەرلەردە تەجرىبىنىڭمۇ كېرىكى يوق، جو چۇنگاڭغا ئۇ ئىشلار ئاسانلىشىپ كەتتى، چۈنكى دەۋر تەرەققىي قىلىپ ئېچىلىپ كەتتى، قاۋاقخانا كوچىسى، شەھەرنىڭ ئاۋات يەرلىرىگە يۇلتۇزدەك تارالغان دىسكوخانىلار، پۇلۇڭ بولسا كەلمەمسەن دەپ داۋراڭ چىراغلىرىنى ئالا-يېشىل ياندۇرۇپ قويغان نامى چىرايلىق ئىشرەتخانىلار، چوشقىنىڭ بالىلىرىدەك كۆپىيىپ كەتكەن مەينەت ساتراچخانىلار جو چۇنگاڭنى خىلمۇ خىل سەتەڭلەرگە ئۇچراشتۇردى، تېگىشتۇردى، يىرگىنىشلىك راھەتلەر ۋە ئەسلىمىلەرنى قالدۇرۇپ ئۆتتى. نەپسى ئۇچۇن ھەممىنى قىلىدىغان سەتەڭلەرنىڭ خۇلق- نازى، پۇل تاپ، پۇل تاپ، يەنە كېلىپ ئويناپ كەت دەپ ئاشكارە ئىپادىلەپ تۇرىدىغان غىلجىڭ ھەرىكەتلىرى، شەھۋەت قانلىرىنى قاينىتىپ، خۇمارىنى پات-پات قوزغىتىپ تۇرىدىغان ئىگراشلىرى جو چۇنگاڭنى پۇل تېپىشقا ئاجايىپ ھېرىس قىلىۋەتتى. بۇ شەھەردە جان تىكىپ پۇل تېپىپ، ئارقىدىن جاننى راھەتلەندۇرۇش ئۇنىڭ ئەڭ ئادەتتىكى ۋە ئەڭ ئاساسلىق نىشانى بولۇپ قالدى. نىلۇپەرنى ئۇ قاۋاقخانا كوچىسىدا ئۇچرىتىپ قالارمەن دەپ ئويلىغانىدى، دەرۋەقە ئۇچراتتى.

- پۇراپ تاپىدىكەنسەن جۇمۇ، - دەۋەتتى نىلۇپەرمۇ خېرىدار تاپالماي ئاران تۇرغانلىقىنى چاندۇرماستىن.

- شۇنى دېگىنە، شىنجاڭلىق بىلەن مېنىڭ زادى بىر يوەنفېن (رىشتىم) بار.

- قويە ئۇنداق گەپنى، قانچە ناتونۇش بولسا شۇنچە ياخشى.

- ئۆتكەندە ئاشخانىدا سەن بىلەن تاماق يېگەن كىم ئۇ؟

- ئۇنى سوراپ نېمە قىلىسەن، ئېرىمىمتىڭ سەن.

- سوراپ قويدۇم، قاراپ قوياىمۇ دېمەيسەنغۇ؟

- قارىغانغا نېمە بولماقچى، بەرىبىر تونۇغاندىكىن.

- كۆز ئىشارىسى بولسىمۇ يوللاپ قويىسەن، قاش ئاتساڭمۇ ھېساب.

- ئۇنداق ئۇششاق ئىشلار بىلەن خوشۇم يوق، كەلسەڭ مانا مەن، خالىساڭ ھەمراھ بولىمەن، چىدىمىساڭ يولۇڭغا ماڭسەن شۇ.

- ئۇنىڭ كىملىكىنى بىلىپ باققۇم بار.

- نېمىسىگە قىزىقىپ قالدىڭ ئۇ پاكىزىنىڭ؟

- قورسىقى يوغان تۇرۇپ ئارقىغا سېلىۋاپتۇ سېنى..

- قورسىقى يوغان بولسا نېمە بوپتۇ، تاقاشمايدۇ...

جو چۇنگاڭ مەنىسىز كۈلۈپ قويدى، نىلۇپەرنىڭ گەپتىمۇ ھاياسىزلىق قىلىۋاتقىنىدىن بىر ئاز يىرگەندى.

- مەن سېنى شۇنداق دەمدىكىن دەپ سوراپ قويدۇم. نېمە ئىش قىلىدىغان نېمە ئۇ؟

- ۋاي ئەجەپ سوراپ كەتتىڭ، دېسەممۇ بولىۋېرىدۇ، ئۇقۇپ قوي، ئۇ مېنىڭ داگېرىم، مېنى قوغدايدۇ، قورسىقى يوغان سېمىز بولغان بىلەن يامان نېمە ئۇ، ئادىمى كۆپ، كىمكى مېنى بوزەك قىلىمەن دېسە شۇ ھامان يېنىمغا كېلىدۇ. ئويناپ پۇلنى بەرمىگەن خۇمسىلارنىڭ ئەدىۋىنى بېرىدۇ.

- شۇنداقمۇ، نوچىكەن. مەنمۇ شۇنداقراق ئويلىغانىدىم.

- تولا گەپ ئويناتماي، ئاقىدىغان گەپ بولسا دە، مېنىڭ قورسىقىم ئېچىپ قالدى.

- قورسىقىڭىغا يېگۈدەكمۇ بىر نېمە تاپالمىدىڭما؟ نىلۇپەر جو چۇنگاڭغا غەزەپ بىلەن ئالايدى. " ماز" دەپ بۇرۇلۇپ ماڭدى. جو چۇنگاڭ ئۇنىڭ ئالدىنى توراپ ھىجايدى:

- چاقچاق، چاقچاق قىلىپ قويدۇم. يۈرە، كونا جايغا باشلاپ باراي. نىلۇپەر ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە تىكىلىپ، باشقا غەيرى، زەھەرخەندە، ئالدامچى ئالامەتلەرنى بايقىمىغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا ئەگەشتى.

- كونا جاي دەپ يەنە ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا باشلىما جۇمۇ؟ مەن ئەمدى شىنجاڭلىقلار ئاچقان ئۇنداق كىچىك، مەينەت ئاشخانىلارغا بارمايمەن.. - دېدى نىلۇپەر سومكىسىدىن ئەينىكىنى چىقىرىپ بىر قاراپ قويۇپ.

- ئەمىسە ئۆتكەندە نېمە دەپ باردىڭ؟

- شۇنداق ئۇدۇل كېلىپ قالدى. بۆلەك ئاشخانىنى ئىزدەپ بولغىچە قورساق ئېچىپ كەتتى.

- سەندەك خېنىملارنىڭ قورسىقى زادى بەك ئاچامدىكىن دەيمەن.

- مېنى تولا جىلە قىلما، خوتۇن كىشىدەك بەك تولا گەپ قىلىدىغان نېمىكەنسەن. مېنىڭ بۇنداق ئادەم بىلەن پەقەت خوشۇم يوق.

- گەپ قىلماي ھايۋاندەك ئىشنى تۈگىتىپلا پۇلنى بەرسە بولىدىكەندە - دە ساڭا!

جو چۇنگاڭ ئۆزىنى ھەم ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىنى كەمسىتكەن، يۈرتداشلىرىدىن يۈز ئۆرىگەن بۇ خېنىمغا تۇرۇپلا ئۆچ بولۇپ قالدى، ئۇنىڭ ھەۋەس قوزغىتىپ تۇرىدىغان بەدىنىنى دېمىسە، قاتتىق گەپتىن بىر - ئىككىنى قىلىپلا ئۇنى يېنىدىن ھەيدىۋېتىشتىن يانمايتتى. ئۇ تاماقتىن كېيىن ئۇنىڭغا ئازراق قىزىل ھاراق ئىچۈرۈپ، كەيىپ قىلىپ، ئاندىن ئىش ئۈستىدە ئۇنى قوپال قىيناشنى ئويلاپ

روھلىنىپ كەتتى. بۇنداق شىرىن ئۆچ ئېلىشمۇ ھەر جەھەتتىن پۇخادىن چىقىشنىڭ بىر يولى ئىدى.

- ئىشقىلىپ قۇرۇق گەپتىن پايدا يوق، - دېدى نىلۇپەر، - گەپنى نەق دېيىش، ئىشنى نەق قىلىش، پۇلنى نەق ئېلىش مېنىڭ قائىدەم. نەچچە يىل بولدى مەن ئىچكىرىدە مۇشۇ ئىشنى قىلىۋاتقىلى. سودا دېگەن ئادىل، نەق بولۇشى كېرەك.

- بۇنى سودا دېسەڭ ئادەمنىڭ كەيپى ئۇچىدىكەن، مەن خېلى سەتەڭلەرنى ئويناپ باقتىم، ھېچكىمنىڭ ئاغزىدىن بۇنى "سودا" دېگىنىنى ئاڭلاپ باقمىدىم.

- سودا بولماي نېمە؟ ئۇلارمۇ شۇنى قىلىۋاتىدىغۇ؟ ئاغزىدا دېمىگەن بىلەن كۆڭلىدە ھەممىسى بىلىشىدۇ...

- لېكىن ئۇلار گەپ-سۆزىگە، ئەرلەرگە بولغان مۇئامىلىسىگە دىققەت قىلىدۇ. سەندەك ئاشكارا دەپ سالمايدۇ. ھەممىسى بىلگەندىكىن دېمىسەڭلا بولىدىغۇ؟ بۇنى ئاشكارە دېمەسلىكمۇ سوداڭغا پايدىلىق، ئەگەر بۇنى دەپ سالساڭ ئۆزەڭنى ئەرزان بىر نېمىگە ئوخشىتىپ قويىسەن، قىممىتىڭ چۈشۈپ كېتىدۇ. بۇندىن كېيىن دىققەت قىل، بۇنى ساڭا ياخشى كۆڭلۈم بىلەن دەۋاتىمەن.

نىلۇپەرنىڭ ئىچى تىتىلداپ، غەزىپى شاردەك كۆپۈپ ئېتىلاي دەپ قالدى، ئەمما ئاچچىقتىن نېمە پايدا، مالدىن قۇرۇق قالىدۇ، ئۇ تويۇقسىز جو چۈنگاڭنى "مال" غا ئوخشىتىپ يېنىكلەپ قالدى. دېمەك، بۇ "مال" نىڭ ھەممە گېپى ئوسۇرۇققا تەڭ، ئۇنىڭغا ئاچچىقلانمىسىمۇ بولىدۇ. شۇنداقتىمۇ نىلۇپەر دەيدىغان گېپىنى يەنىلا دېدى، ئاغزى ئىتتىك ئىدى:

- بولدى، بولدى، يەنە كوتۇلدىغىلى تۇردۇڭ ئېرى يوق خوتۇندەك. بۇ گەپنى پەقەت ساڭىلا دەۋاتىمەن، تولا كوتۇلدىغاچقا سەن ماڭا خېلى تونۇش بولۇپ قالدىڭ دېگىنە، تونۇش بولمىسا كۆرۈنگەنلا بىرسىگە دەيتتىممۇ بۇ گەپنى. خەققە قانداق

مۇئامىلە قىلىشنى مەنمۇ بىلىمەن، ھەر ئادەمگە ھەر خىل مۇئامىلە قىلىش كېرەك. مەسىلەن، سەندەك تولا گەپ قىلىدىغانلارغا گەپ قىلىشىپ بەرمىسەم بولمايدۇ، گېپىنى ئاڭلاپ بەرمىسەڭ چىدىماسلىق قىلىدۇ. گەپ قىلمايدىغانلارغا بىر ئېغىز گەپ قىلمايمەن، چىرايىمنىمۇ ئاچمايمەن. ئىشنى چاققانراق تۈگەتسە، پۇلنى نەق ساناپ بەرسە، بەرگەن پۇلىغا قارنى ئاغرىپ مەن بىلەن سوقۇشۇپ قالمىسىلا بولدى. بەزى ئەرلەر بەزىدە ھايۋاندىنمۇ بەتتەر جۇمۇ، سۆزلىسەم دەردىم بەك جىق...

- دەردى يوق ئىش نەدە بار - دېدى جو چۇڭگاڭ مەسخىرىسىنى چاندۇرماي، - بەدەل تۆلىمەي تۇرۇپ راھەتكە ئېرىشكىلى بولمايدۇ.

- ما گېپىڭ جايىدا، مانداق گېپىڭ بولسا قىلساڭ قۇلاققا خوشياقىدۇ. تاكسىدىن بىرنى توسساڭچۇ، مېنى گەپ قىلدۇرۇپلا ئاپارماقچىمۇ رېستۇرانغا؟

- ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بارامدۇق؟ - دېدى جو چۇڭگاڭ نىلۇپەرنى جىلە قىلىپ، ئەمما ئۇنىڭ شۇ پەيتتە راستىنلا ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بېرىپ لەغمەن بىلەن كاۋاپ يېگۈسى بار ئىدى. لېكىن ئۇنىڭغا نىسبەتەن، بۇ يەردە قورساق ئىشتىھاسى قانغان بىلەن شەھۋەت ئىشتىھاسى بۇغۇلۇپ قالاتتى. ئەمەت چوقۇم يەنە بىر نېمىلەرنى دەيتتى.

- بولدى قىلە، ئاشۇ قېتىم ماڭا سەت ئالايغاندى، جېنىم چىقتى. بېرىپ سوقۇشاي دېسەم سەت تۇرغىدەك. ئۇنىڭ ئۇستىگە سەنمۇ تۇرسەن ئۇ يەردە كۆزۈڭنى پارقىتىپ. قانداق تونۇشىسەن ئۇنىڭ بىلەن؟

- ئۇ مېنىڭ ئاغىنەم، مېنىڭ ئالدىمدا ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلما. ئۇ ئېسىل ئادەم، كۆڭلى ياخشى، قولى ئوچۇق، مېھماندوس، خەنزۇچىنى سەندىن ياخشى سۆزلەيدۇ، ئىچىپ كەيپ بولغاندا شىنجاڭلىقنىڭ سېرىق يومۇرلىرىنى ئېيتىپ مېنى قاتتىق كۈلدۇرىدۇ، دائىم چاقچاق گەپ قىلىدۇ. بەزىدە ھېلىقى بىر سازى بار،

ئىككى تارىلىق، شۇنى چېلىپ ناخشا تووۋلاپ كېتىدۇ، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئۇدا نەچچە قېتىم ئاڭلاپ مەنمۇ ياقتۇرۇپ قالدىم. ناخشىسىنىڭ مەنىسىنى ئوقۇپ بولۇپ دەپ بېرىدۇ. مەنىسىمۇ چاقچاقتەك چىقىدىكەن. ئىشقىلىپ، ئۇ باشقا بىر دۇنيا، ھەر قېتىم بارسام كۆڭلۈم بىر خوش بولۇپ كېلىدۇ، ئىچىم پۇشۇپ قالسىلا بارىمەن، يەڭگەممۇ بەك ياخشى، خام سەينى ئوخشىتىدۇ، قانچە يەپ ئىچسىڭىز مەيلى، لېكىن ئېرىمنى ئازدۇرماڭ، ئېزىپ كېتىشكە يول قويماڭ. بولمىسا سىزدىن ھېساب ئالىمەن... دەيدۇ تېخى... ـ جوچۇنگاڭ راھەتلىنىپ كۈلۈپ كەتتى.

ـ يامان خوتۇنكەن جۇمۇ، مالايدەك ئىشلىگەن بىلەن ئېرىنى كۆزىتىپ، باشقۇرۇپ تۇرىدىكەن ـ دە!

ـ ئىشقىلىپ، ئېسىل ئەر ـ خوتۇن، ئۇلارنىڭ ئاشخانىسىمۇ كۆردۇڭغۇ، بۆلەك شىنجاڭلىقنىڭ ئاشخانىسىغا باققاندا خېلى پاكىز. ئەگەر ئۇلار چوڭ رېستۇران ئاچمىز دەپلا قالسا مەن ئۇقۇشۇپ بېرىمەن، تەڭ ئاچىلى دېسە پۇل قوشىمەن، ئايرىم ئاچىمىز دېسە پۇل ياردەم قىلىمەن. مەن ئۇلارنىڭ تۇز ـ تاماقلىرىغا قەرزدار. ئۇلار تاكسىدا ماڭغاچ پاراڭلىشىپ ”ئەپەندى“ رېستۇرانىغا كەلدى، كەچ سائەت 8 دە باشلىنىدىغان ئويۇن يېرىمىغا كەلگەندى، راۋاپچى، داپچىلار، ئۇسسۇلچىلار جو چۇنگاڭغا يېقىملىق، جەزبىلىك تۇيۇلاتتى، ئەمما ئەمەتنىڭ چالغان دۇتتىرىدەك قەدىناس، يېقىملىق بىلىنمەيتتى. ئۇلار بۇلۇڭدىكى بىر جوزىغا كېلىپ تاماق بۇيرۇتتى. بۇ يەرنىڭ تاماقلىرى قىممەت ئىدى، بۇ رېستۇراندا چەت ئەللىكلەرگە ھەمراھ بولۇپ تاماق يەۋاتقان بىر قانچە شىنجاڭلىق قىزغا قاراپ نىلۇپەر روھلىنىپ قالدى. جو چۇنگاڭ ئۇ قىزلارغىمۇ كۆز يۈگۈرتۈپ بولدى، ئۇلار نىلۇپەردىنمۇ چىرايلىق بولۇپ، نىلۇپەردىن ياش، تېرىسى يۇمران، كۆزلىرى شوخ ۋە خۇمارلىق، كەيپىياتى قىزغىن ئىدى. جو چۇنگاڭنىڭ ئۇ

قىزلاردىن كۆز ئۇزەلمەي قالغىنىنى كۆرگەن نىلۇپەر ئىچىدە مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويدى، ئەرلەرنىڭ ھەممىسى ئاچكۆز، بولسا ھەممىسىنى بىر ياتاقتا ئەكىرىۋالسام دەيدۇ. لېكىن ھالى چاغلىق. ئەمما ئۇ بىر نېمىلەرمۇ تايىنلىق. ناتونۇش نېمىلەر چىرايلىق كۆرۈنىدۇ، قېرى جالاپمۇ ناتونۇش ئەرگە ئۆزىنى ياش، سەتەڭ كۆرسىتەلەيدۇ... بۇنداق ئىشرەت بەزمىسىدە ناتونۇش نەرسە دائىم ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلەيدۇ. ئۇلار تاماق يەپ، ھاراق ئىچىپ، بۇ يەردىكى ئەسەبىيلىك ئادىتى بويىچە جوزىغا چىقىپ دىسكو ئويناپ ئاندىن نىلۇپەرنىڭ ئۆيىگە كەتتى. جو چۇنگاڭ كەيپىلىكتە ئۆچ ئېلىشنى ئېسىدىن چىقارمىدى. ئەمما شۇ ئىش پەيتى كەلگەندە ئىشلار ئۇنىڭ ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك بولماي قالدى.

7

ئەمەت بەزىدە ئۆزىنى خوتۇنى بىلەن قىزىنىڭ ئارىسىدىكى يۆچۈن بىر بوشلۇقتا لەيلەپ يۈرۈۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى. خوتۇنى كۈندۈزى جاپالىق ئىشلەپ چارچاپ كەتكىنىگە قارىماي ئەمەتنى كۈتۈشنىمۇ ھەر ۋاقىت ئېسىدىن چىقارمايتتى. ئەمەت ئۇنىڭ ھەممىگە يېتىشىپ كېتەلەيدىغان ”تۆمۈر“ جېنىغا، پۇل تاپقاندىمۇ بۇرۇنقى ھالىتىنى يوقاتماي كېلىۋاتقىنىغا زوقلىناتتى، ئۇنى ھۆرمەتلەيتتى. جۇ خۇڭ ئاخشىمى ئەمەتنىڭ پۇت-قوللىرىنى تۇتۇپ، ئۇۋۇلاپ قوياتتى. ” ساتراچخانىدىكى شياۋجېلاردەك (قىزلاردەك) تۇتامىسامۇ ھەر ھالدا بىر دەم راھەتلىنىۋال“ دەپ كۈلۈپ پاراڭ سالاتتى. بۇ چاغدا ئەمەتتىنمۇ تەبئىيلا قىززىق گەپلەر چىقاتتى:

-- شۇ نايناق قىزلارنى ئېسىمگە سېلىپ قويدۇڭ-دە!

-- ئېسىڭدىن چىقمىغۇدەك قانداق نېمىلەر ئۇ ؟

-- ئۇقمايسەن دەيمەن خوتۇن، ئۇلارنىڭ قوللىرى يۇمشاق، سېنىڭ قوللىرىڭ

تۆمۈر ـ دە، ۋاي بولدى، بوشراق تۇت، ئادەمنى قىينىما...

جۇ خۇڭ ئۈنىڭ دۈمبىسىگە قولىنى چىڭ پاتۇرۇپ:

-- يەنە بارامسەن شۇ يەرگە، يەنە بارامسەن!...

-- قاچان باردىمەن، سەن ھەمىشە ماڭا كىچىك بالىغا قارىغاندەك قاراپ تۇرىسەنغۇ؟ ۋاي، ئاستىراق...

-- دەپ قويدۇم، سېنى چىڭ تۇتىمىسام ئىشتىن چاتاق چىقىدۇ، ئېشەكنى بوش قويمىغان ئادەم شياۋجېلارنى بوش قويامدۇ دەيمىنا، مەنغۇ مۇشۇ دۇڭبېيىلىقلار، موڭغۇللار، شىنجاڭلىقلارنى قارام، ياۋايى كېلىدۇ دەپ ئاڭلىغان، قارىغاندا راستكەن، گۆشنى جىق يەيسىلەر، كاۋاپ دېگەنگىغۇ مەن ئەزەلدىن ئانچە ئامراق ئەمەس... ئەينى چاغدا ساڭا يالىنىپ كاۋاپ ئۆتكۈزگەندىن باشلاپ تېخىمۇ شۇنداق بولدۇم...

-- ئەجەپ شۇ ۋاقىت ئېسىڭدىن چىقمايدىكەن، ماڭا يالىنىپ ئىشلىمىگەن بولساڭ سېنى نەدىن تونۇيتتىم، سەندەك لوق گۆشنى نەدىن تېپىپ زىخىمغا ئۆتكۈزۈۋالاتتىم.... -- ئەمەت پىخىلداپ كۈلۈشكە باشلىۋىدى، گەپنىڭ تېگىگە يەتكەن جۇ خۇڭ تېرىكىپ ئۈنىڭ دۈمبىسىگە مۇشتلاپ كەتتى:

-- ئۆلگۈر ئەمەت، شىنجاڭلىق دېگەن زادى ئەسكى، ئادەمنى بوزەك قىلىمەن دەپلا تۇرغان، ئەسكى،... ئەسكى..

-- بولدى قىل، خوتۇن، جېنىم ئاز قالدى، ھېلىمۇ مەن سېنى بوزەك قىلمىدىم. سېنى دەپ شياۋ جېلارغىمۇ يېقىن كەلمىدىم. بولمىسا مەندەك پۇلى بار لاۋبەنلەر ئوينىماي يۈرەرمىدى؟ سەن تېخى ئۇقمايسەن، كۈلىغا تەڭ چىققان مەن بىلەن تەڭ دېمەتلىك ئوقەتچىلەر ئىچىدە توي قىلىپ مۇشۇ ۋاقىتچە بىر خوتۇن بىلەن ئۆتكەن بىرمۇ ئادەم يوق، ئالدى ئالتە ـ يەتتە خوتۇن ئالماشتۇرۇپ بولدى، ئەڭ

كېيىنكىسىمۇ تېخى يېقىندا ئۇرۇمچىدىن بىر كادىر قىزنى ئالدى. كاساپەت، ئالامەت چىرايلىق-دە، هازىر پۇللا بولسا شىنجاڭ قىزلىرى ئۇچۇپ كېلىدۇ، مۇشۇ ئاشخانىغىمۇ نەچچە قىز مېنى چېكىپ باققىلى كېلىپ تۇرىدۇ، قارىمايمەن...

-- مەن بولغاچقا قارىمايدىغانسەن، بولمىسا كۆزلىرىڭ ئويناپ كېتىدىغۇ، بىلمەي قالامدىمەن سېنى...

-- سېنىڭ كۇندەشلىكىڭدىن قورقۇپ قالامدىمەن مەن؟ گەپ ئۇنىڭدا ئەمەس، ۋىجدانىم كۆتەرمەيدۇ، خوتۇن خەقنىڭ هەممىسى ئوخشاش، مەيلى جۇ خۇڭ، مەيلى گۈلى... هەممىسىنىڭ بىر نېمىسى ئوخشاش. لېكىن شەيتان دېگەن بىر نېمە ئۇنى بىزگە ئوخشىمايدىغان، ئاجايىپ قىلىپ كۆرسىتىدۇ، دەسلەپكى بىر يىلى كۇلىغا ماڭغاندا پويىزدا تونۇشۇپ قالغان بىر ئاقساقال ماڭا: كۇلى دېگەن يامان يەر، ئوينايدىغان يەر، هالال ئىشلەپ ئاز-پاز ئوينىساڭ ئوينا، لېكىن كەيىپساپاغا بېرىلىپ كەتمە، ئىشتان بېغىڭغا هېزى بول، چىداملىق بول، سەۋر قىلساڭ تاپىسەن دېگەن. مانا پايدىسىنى كۆردۇق. مەندەك قىلالمىغانلار كۆپ، نى تونۇشلىرىمىز خوتۇن تالىشىپ پىچاق كۆتۈرۈشتى، نەچچىسى سۆزنەك، سىفلىس، ئەيدىز بولۇپ ياتتى، كۆرۈشىدىغان ئادەملىرىمۇ يېنىدىن قاچتى. ماۋۇ جو چۇنگاڭ دېگەن ئاداشتىنىمۇ بەزىدە ئەنسىرەپ قالىمەن، خوتۇن، قىز دېسە ئۆلۈپ بېرىدۇ. جاهاندا ئۇنىڭدىن باشقا ئىشى يوق. پۇل تېپىشقا ئانچە-مۇنچە ئېپى بارمىكىن دېسە تېخى، يوقمىكىن دېسە تېخى، كاللىسىغۇ خېلى ئىشلەيدۇ، گېپى جىق. خوتۇن خەقنىڭلا پارىڭىنى قىلىدۇ. نەچچە قېتىم دەپ قويدۇم، يېنىمدا گاندون ئېلىپ يۈرىمەن، بۇنچىلىك ئىشقا جېنىمنى سېلىپ بېرىدىغان ئەخمەق ئەمەسمەن دەيدۇ. بۇ نېمىغۇ دېگىنىنى قىلىدۇ. كۆڭلى تۈز ئەخمەق، پو ئېتىڭ دېسە تازا ئاتىدۇ، نەچچە كۈندىن بېرى يوقاپ كەتتى. ئالدىراش بولۇپ كەتكەن

ئوخشايدۇ...

--- ئۇنىڭ سىرىق گەپلىرىنى سىغىنىپ قاپسەن-دە! يالغاننى دەۋەرسىمۇ ئىشىنىپ يۈرمە، ئىشقىلىپ، ئۇ نىمە دىسە مەيلى، سىنىڭ كاللاڭنى قايدۇرۇپ كەتمىسىلا بولاتتىغۇ؟ مەن شۇنىڭدىن ئەنسىرەيمەن...

-- ئۇنىڭ گىپىگە ئىشەنمەي بولمايدۇ، لىكىن ئۇمۇ ئۆزىنىڭ تۇرمۇشى، مىنىڭ ئىشىمغا ئارىلىشالمايدۇ، ئوينايمىز دىسە ئوينىغۇلۇق، سىنىڭدىن قورقۇپ ئەمەس، ئۆزەمنىڭ رايى يوق. ھىچكىم ماڭا ئۇنى قىل، بۇنى قىل دەپ ئۆگەتەلمەيدۇ، ئويلىنىپ بىقىپ كاللامدىن ئۆتكىنىنى قىلىمەن، ئۆتمىسە كاللامنى ئىلىۋەتسىمۇ قىلمايمەن.

-- شياۋ جو توي قىلمامدىكەن؟ مۇشۇنداق يۈرۈۋىرەمدىكەن؟

-- ئۇنىڭغا توي قىل دىسەڭ ياز كۈنى قوشلاپ ئىشتان كىيىۋال دىگەندەك ئاڭلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئۆمۈر بويى توي قىلغۇسى يوقمىش، توي قىلسىمۇ ئۈچ ئايدىن ئارتۇق ئۆي تۇتمايمىش، بالىلىق بولسا چوقۇم ئوغۇل بالىسى بولۇشى كىرەكمىش، قىز بالا بولۇپ قالسا خوتۇننى تاشلاپ كىتىمىش. چۈنكى قىز بالا دىگەننىڭ غەلۋىسى، ئىشى جىق بولىمىش، ئاتا-ئانىسىدىن كۆڭلى ئاغرىپ قالسا ئۆيدىن قىچىپ جالاپ بولۇپ كىتىمىش، ئاتا-ئانىسىنىڭ يۈزىگە قارا سۇۋايمىش، تۇزكۇر كىلىمىش، ئائىلىنىڭ، جەمەتنىڭ ئابروينى تۆكىۋىتىمىش. قارىغاندا، ئۇ نۇرغۇن قىزلارنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكىنىنى كۆرۈپ شۇنداق ئويلاپ قالغان ئوخشايدۇ.

-- شۇنداق دىسە گەپ قىلمىدىڭمۇ، بىزنىڭمۇ قىز بالىمىز بار ئەمەسمۇ؟ قىز بالىنى كەمسىتىشكە ئۇنىڭ نىمە ھەددى؟ ھەممە قىز شۇنداق بولامدىكەن؟ ئۇنىڭ ئانىسى يوقمىكەن، نەدىن چۈشۈپ قالغان بىر نىمىكەن ئۇ؟ --- جۇ خۇڭ تۇيۇقسىز ئاچچىقلاپ سۆزلەپ كەتتى،-- ئەمدى ئاشخانىغا كەلسە يۈزىگە يۈندا

چاچىمەن!

-- ئانداق ساراڭلىق قىلما، ئۇنىڭمۇ ئۆزىگە چۇشلۇق ئويلىغانلىرى بار، سېنىڭ قىزىڭنى بىر نېمە دېمىگەندىكىن نېمىگە ئاچچىقلىنىسەن. مېنى دېمىدى دەمسەن، ئۇ دەيدۇ: سېنىڭمۇ قىزىڭ بار، لېكىن كۆڭلۈڭگە كەلمىسۇن، مۇشۇ قىزىڭدىمۇ ئىنساپ چاغلىق. تەتىلدە كەلسە تۇزۇك تۇرمايلا كېتىدىكەن، ئاشخانىغا ئانچە-مۇنچە قارىشىپ بەرمەيدىكەن. ئەڭ ياخشىسى بېيجىڭغا ئەكىلىۋال. بەزىدە قاتتىق ، بەزىدە مۇلايىم باشقۇر، بەزىدە پۇل بېرىپ دېگىنىنى قىلىپ بەر، ھەر ۋاقىت ياخشى گەپ قىل، ئەڭ يامان ئەھۋالدا، ئەگەر ھېچقانداق ئۇسۇل ئاقمىسا، ئۇنى ئۇرۇپ قوي. ئۇرۇپ باقە قېنى، ئۇ سەندىن قاچىدۇ، بۇرۇنقى ئەجرىڭنىڭ ھەممىسى نۆلگە تەڭ بولىدۇ. بۇ ساڭا ئۇۋال ئەمەسمۇ، قىز بالا دېگەننىڭ ساراڭلىقىنى كىچىكىدىن ئوڭشىمىسا بىكار، چوڭ بولغاندا تۈزىمەك تەس... شياۋجونىڭ گېپىنىڭ خېلى داۋلىسى بار، بىز بۇ بالىنى كىچىكىدىن نېمە دېسە قىلىپ بېرىپ، قولىغا پۇلنى ئايىماي بېرىپ يامان ئۆگىتىپ قويدۇق. لېكىن، خۇدايىم ئىنساپ بەرسە، ئەگەرى شاختەك ئۆسۈپ قالغان بالىلارمۇ تۈزىلىپ قالار دەيمەن. نۇرغۇن قىزلار شۇنداق ياخشى چوڭ بولۇپ، داشۆلەردە ئوقۇپ، ياخشى يىگىتكە ياتلىق بولۇپ، بالا تۇغۇپ ئانا بولۇپ يۈرۈيدىكەن. بىزنىڭ قىزىمىزمۇ شۇنداق بولىسىدى، ھاردۇقىمىز چىقاتتى.

——بۇ بالا قانداق بولاركىن-تاڭ، -دېدى جۇ خۇڭ بالىسىنىڭ ئالاھىدە ئېسىل ئادەم بولۇپ كېتىشىگە ئىشەنمەيدىغاندەك، -ھازىرقى زاماننىڭ قىزلىرىغا بىر نەرسە دەپ بولغىلى بولمايدىكەن.

-- دادىسىدەك تەلەيلىك بولسا، ياخشى بىر ئەرنىڭ پېشىنى تۇتالىسا بولدى. قىز بالا دېگەن تالانىڭ ئادىمى، ئۇنىڭدىن يەنە نېمىنى تەلەپ قىلىسەن؟

—— سەن تەلەيلىك بولغىنىڭ بىلەن مەن شور پىشانە، ئەتىدىن كەچكىچە ساڭا ئىشلەپلا ئۆتۈۋاتىمەن. قىزىمىزنىڭ ماڭا ئوخشايدىغان تۈزۈك يېرى يوق، ھەممە يېرى سېنى تارتىپ كەتتى. قارىغاندا بۇ بالىنى مەن پەقەت تۇغۇپلا بېرىپتىمەن شۇ...—— جۇ خۇڭ ئۆزىنىڭ قېيداپ دەۋاتقان گەپلىرىنىڭ راستلىقىغا ئۆزىمۇ ئىشىنىپ قالدى ۋە مەيۈسلەندى. سۆزلەرنىڭ ئىشەندۈرۈش كۈچى غەلىتە-دە! ئەمەتمۇ ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپ راست دەۋاتامدۇ-نېمە دەپ ئويلاپ قالدى، بۇ خوتۇن ئەمەتكە چۈشكەندە چىرايى ۋاي دېگۈدەك بولمىسىمۇ لېكىن بىر خىل ئوماق ئىدى، ئاۋازى يېقىملىق ئىدى، ئەڭ مۇھىمى ئىشچان، ساغلام قىز ئىدى. ھازىر بىر ئاز قېرىپ قالدى، لېكىن قولىنىڭ تېرىسىدىن باشقا يېرى سىلىق، يۈزىگىمۇ ئۇنچە قورۇق چۈشۈپ كەتمىدى. كۆكسى-قارنى كەڭ ئاياللاردا بولىدىغان خۇشپېئىللىق، تىمەنلىك ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن تۆكۈلۈپ تۇرىدۇ.

—— ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە خوتۇن، ئۇنىڭ چىرايى ماڭا تارتقان بىلەن بوي-بەستى ساڭىلا ئوخشايدۇ. بەك جاپا تارتىپ كەتتىڭ، بۇنى بىلىمەن، ئورنىڭغا ئادەم سالاي دېسەم ئۆزەڭ ئۇنىمايسەن، جاپاغا ئۆزەڭنى ئۇرىسەن، بولدى، ئەتىدىن باشلاپ پوكەيدىلا تۇرۇپ پۇل ساناپ بەر، ئورنۇڭغا بىر كىمنى سەپلەيلى. چاغاندا بىرەر يەرگە بېرىپ ساياھەت قىلىپ كېلەرمىز يا شىنجاڭغا قىزىمىزنى كۆرگىلى بارارمىز. پۇل تاپقاندىكىن سەنمۇ، مەنمۇ راھىتىنى كۆرسەك بولاتتى. لېكىن پۇل تاپقانچە تاپقۇمىز كېلىپ، ئارتۇقچە تېجەپ كېتىۋاتىمىز. بۇ ئۆمرىمىز قانچىلىك قالدى، خۇدا ئۆزى بىلىدۇ. شۇڭغىچە بىزمۇ ياشىۋالساق دەيمەن. مەنمۇ سېنىڭ ئۇنداق جاپا تارتىشىڭغا چىدىمايمەن. لېكىن ئۆزەڭ ئۇنىمايسەن ئەمەسمۇ؟

-- كۆنۈپ قاپتىمەن، -دېدى جۇ خۇڭ، - ئورنۇمغا بىر مۇلازىمەتچى قوبۇل قىلايلى، لېكىن شەرتىم شۇكى، شىنجاڭلىق قىزنى تاپمايسەن، باشقا ھەر قانداق

يەردىن بولسا بولىدۇ، چىرايى سەترەك بولسۇن.

-- چىرايى سەت بولسا خېرىدارنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ قالىدۇ. مۇلازىمەت دېگەننى ئۇقمايدىكەنسەن. نەچچە دېدىم، ياش بىر يەرگە بارغاندىمۇ كەچكىچە قىزغىنىپ يۈرۈيسەن.

-- مەن قانداق قىزغاندىم؟

-- ئۆزەڭ بىلەرسەن، بۇ قېتىم شىنجاڭلىق قىزدىن بىرنى ئەكىلىمەن، شىنجاڭ ئاشخانىسىدا بىرەر ئۇيغۇر قىز بولمىسا بۇ ئاشخانىنىڭ تۇڭگان ئاشخانىسىدىن پەرقى قالمايدۇ، سەن دائىم كۆلىنىڭ سەت قىزلىرىنى ئەكىلىۋېلىپ، بەزى خېرىدارنى قاچۇردۇڭ، قاراپ بېقىپلا چىقىپ كەتتى. بۇندىن كېيىن مۇلازىمەتنى ياخشىلىمىساق بولمايدۇ. يېزا ئاشخانىسى ئەمەس بۇ.

-- خېرىدار ئوبدان كېلىۋاتىدىغۇ؟ قايسى خېرىدارنى قاچۇرۇپتىمەن؟

-- سەن ئىشلەش بىلەن بولۇپ كېتىپ ئۇنىڭغا دىققەت قىلمىدىڭ، مەن بۇ ئاشخانىدا كۈندە قاراپ ئولتۇرۇۋاتىمەن. بەزى ئىشلارنى سەندىن ياخشى بايقاۋاتىمەن. بۇ يەرگە ئەرلەر كۆپرەك كېلىدۇ. ئورنى ياخشى، تامىقى بەلەن دەپلا كېلىدۇ، ئەگەر مۇلازىمەتچىڭنى دەيدىغان بولسا ھېچكىم كىرمەيدۇ بۇ ئاشخانىغا.

-- سەن ئەرلەرگە ئەمەس، ئاياللارغا، قىزلارغا بەكرەك كۆز سالىسەن. مەنمۇ سېنى ئوبدان بىلىمەن.

-- كۆز سالسام نېمە بوپتۇ، بۇ دېگەن ئەر خەقنىڭ ئادىتى. كۆز سالغانغا نېمە بولىدۇ، مەن يا بېرىپلا بىرسىنىڭ كەينىگە كىرىۋاپتىمەنمۇ؟ نەچچە يىل ئۆي تۇتتۇم سەن بىلەن، كەيپىلىكتىكى ئاندا-ساندا بىر ئىشلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا خوتۇن خەقنىڭ كەينىگە كىرىپ كېتىپ ساڭا قارىماي قويغان يېرىم بارمۇ؟

-- بۇنى دېسەڭغۇ شۇ. بۆلەك شىنجاڭلىقتا باققاندا خېلى تۈزۈك ئادەمسەن.

مەنمۇ ساڭا ئىشىنىپ تەگكەن، بولمىسا بىزنىڭ ئادىتىمىزدە ئالدىراپ باشقا بىر مىللەتكە تېگىدىغان ئىش يوق.

-- بۇنى مەندىن سورا، بىز مۇسۇلمان خەقتىمۇ ئەزەلدىن مۇسۇلمان ئەمەس خەقتىن خوتۇن ئالىدىغان ئىش يوق.

—— ئەمىسە نېمەدەپ ئالدىڭ؟ 10 نەچچە يىل خوتۇن قىلىپ بولۇپ يەنە نېمە گەپ؟ -- جۇ خۇڭ ئويلىمىغان يەردىن تېرىكىپ قالدى.

—— مۇسۇلمان قىلارمەن دېگەن، لېكىن ئۆزەم موللا بولمىغاچقا سېنى مۇسۇلمان قىلالمىدىم. كۆلچىلىق، ئەگەر شىنجاڭدا بولىدىغان بولسام خەق مېنى كاپىر دەيتتى، ئارىسىغا قاتمايتتى. كۆلدا بولغاچقا ياشاپ كەتتۇق، خەقلەرمۇ بارا-بارا چۈشىنىدىغان بولۇشتى. لېكىن، يەنىلا جىق ئادەم مېنى ئارىغا ئالمايدۇ. يۇرتقىمۇ 5-6 يىلدا ئاران بىر قېتىم بېرىۋاتىمەن. بارسامىمۇ كۆڭلۈم خوش يېنىپ كەلمەيمەن. بۇلارنى سەنمۇ كۆردۇڭ.

—— سىلەر ئاشۇنداق خەقكەنسىلەر، مېنىڭغۇ پەقەتلا بارغۇم يوق.

—— شۇڭىمۇ سېنى بىرەر قېتىم ئاپارمىدىم.

—— دېمەك سەن مېنى خوتۇن قىلىپ مىللىتىڭگە ئاسىيلىق قىلغان بولساڭ، ئۇنداقتا مەنچۇ؟ بېيجىڭدا ھېچكىم مېنى بىر نېمە دېمەيدىغۇ؟

—— سىلەر مۇسۇلمان ئەمەس-تە، كىمنىڭلا پۇلى بولسا شۇنىڭغا تېگىۋېرىسىلەر، شىنجاڭلىقمۇ، چەت ئەللىككىمۇ ئوخشاش...

—— سەن مېنى كەمسىتىۋاتىسەن، يېقىندىن بېرى غەلىتىلا بولۇپ قالدىڭ، بۇرۇنقى ئەلپازىڭ يوق، مىجەزىڭ بۇزۇلۇۋاتىدۇ. مەن سېزىپ تۇرۇۋاتىمەن. سەندە زادى بىر چاتاق بار. تۇگىمەيدىغان بىر چاتاق! -- جۇ خۇڭ سۆزلىگەنچە قايناپ، يىغلىغىلى تاس قالدى.

—— بولدى، بولدى، كۆزۈڭنىڭ يېشىنى ماڭا ئېقىتىپ بەرمە، سېنىڭ ئېرىڭ بولغانلىقىمدىن ھەرگىز پۇشايمىنىم يوق، بىللە ئوقەت قىلىپ مۇشۇ كۈنگە كەلدۇق. شىنجاڭدا بولغان بولسام، يۈز مىڭ يۈەن دېگەننى بىر ئۆمۈر ئىشلەپمۇ تاپالمايتتىم، ھەممىسى سېنىڭ تۆھپەڭ خوتۇن، سېنىڭدىن بەك رازىمەن، بايا چېقىشىپ قويدۇم، تېرىكىپ كەتمە، ئەر-خوتۇن دېگەن ئانچە-مۇنچە كونا خامانىنى سورۇپ، سۈركىلىشىپ تۇرمىسا تۇرمۇشنىڭ مەنىسى بولمايدۇ...- ئەمەت جۇ خۇڭنى قۇچاقلاپ پەپىلەپ قويدى، خوتۇنى بىر دەمدىلا پەسكويغا چۈشۈپ يېنىك نەپەس ئالدى.

—— گەپ قىلىپ نەگە كېلىۋىدۇق، ھە، دېمەك، ئاشخانىغا بىر مۇلازىمەتچىنى قوبۇل قىلىپ سېنى ئارامغا چىقىرايلى، جو چۇنگاڭ ھەر قېتىم كەلسە دەيدۇ: ئاشخاناڭدا تاماق ئوخشىغان بىلەن قىزغىن، گۈزەل كەيپىيات يوق، مۇلازىمەت سۈپىتى زامانىنىڭ كەينىدە قالماقتا...

—— ئۇ بىر شەھۋەتپەرەس نېمە، گېپىنى ئاڭلىما..

—— ئۇ دەيدۇ تېخى: يەڭگەمنىڭ ھارغىن چىرايىنى كۆرگەن ھەر قانداق خېرىدارنى ھارغىنلىق باسىدۇ. يەڭگەم ئەكىلىپ بەرگەن تاماقنى كۆڭۈلسىز، ئىشتىھاسىز يەيدۇ. پۇلنىمۇ يەڭگەمگە خالا-خالىماي بېرىدۇ...

—— شۇنداق دېدىما؟ ئۆلگۈر شياۋجۇ، ئەمدى كەلسەڭ ئالدىڭغا يۇندا ئەچىقىپ چاچمايدىغان بولسام...

—— ئاچچىقلانما خوتۇن، ئۇنىڭ گېپىنى ئويلىنىپ بېقىش كېرەك، ئۇنىڭ گېپىنىڭ داۋلىسى بار، ئۇ شۇنداق دېگەندىن كېيىن مەن قاراپ باقتىم، راست، بەزى خېرىدار تاماقنى كۆڭۈلسىز يەپ چىقىپ كېتىدۇ. سەنمۇ راستلا مەندىن باشقا ھېچكىمگە قىزغىن ئەمەس، بۇ يېرىڭغۇ ئېسىل. لېكىن مۇلازىمەت دېگەننى

خەقنى ئويلاپ قىلىش كېرەك، شۇنداققۇ؟

—— بۇ گەپنىڭغۇ داۋلىسى باردەك قىلىدۇ،-- دېدى جو خۇڭ تېخىمۇ ئوڭشىلىپ، -- ئوقەت دېگەننىغۇ بىر ئىزىدا قىلىۋەرگىلى بولمايدۇ..

—— مانا ما گېپىڭ جايىدا، ئاشخانا دېگەننى قورسىقى ئانچە ئاچمىغانلارمۇ كىرىپ ھۇزۇرلانغۇدەك قىلىش كېرەك دەيدۇ جو چۇنگاڭ، بۇ گەپمۇ ماڭا ياقتى. چوڭ رېستوران ئاچىلى دېگەنىدى، مەن مەبلەغ يوق دېدىم. مەنمۇ پاي قوشاي دەيدۇ، ئويلىنىپ باقىلى دېدىم. زادى خېلى كۆپ پۇلىسى بارمىدۇ بۇ ھارامزادىنىڭ؟

—— ھەي تاڭەي، پوچىمىكىن دەيمەن. ھېچ نېمىسىنىڭ تايىنى يوق، گەپ سېتىشتىن باشقىغا يارىمايدۇ.

—— لېكىن ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ ھەممىسى كېرەكسىز ئەمەس، ئۇ ماڭا بېيجىڭدىكى ئەڭ يېڭى ئىشلارنى دەپ كېلىدۇ، ئويلاپ باقمىغان پىلانلارنى كۆرستىدۇ. كىيىۋالغان ئالىي كىيىملىرى، ئاياغلىرىغا قارىساڭ ئۇنىڭ بايلىقىغا ئىشىنىپمۇ قالىسەن..

—— خەقلەرنىڭ كۆزىنى بويايدۇ، بەك ئىشىنىپ كەتمە ئۇنىڭغا..

—— لېكىن ئۇنىڭ تەكلىپلىرى بولىدۇ، ئاشخانىنىڭ ھۆسنىگە ياراشقۇدەك، خېرىدارنىڭ كەيپىنى كۆتۈرگىدەك قىزدىن بىرنى تاپايلى. ھەققىنى بىر ئاز يۇقىرى بەرسەك بولىدۇ.

—— جو چۇنگاڭ ئۆزىنى دەپلا ساڭا بۇ تەكلىپنى بەرگەندۇ ھەقىچان؟ ھېلىگەر نېمە-دە!

—— بۇ ئاشخانىغا جو چۇنگاڭلا كىرمەيدىغۇ، ئۇمۇ بىر خېرىدار، بۇ ئاشخانىنى ئوبدان بىلىدۇ. بىزگە ياخشى بولسا دەيدۇ، ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلىپ، شىنجاڭلىق بىر قىزنى ئەكەلسەڭ ئاشخانىنىڭ ئالاھىدىلىكى چىقىدۇ، ھەقسىز

بىر ئېلان بولىدۇ. شۇ قىزنىڭ چىرايى ئادەتتىكىچە بولسىمۇ ئۇنىڭ مۇئامىلىسى، بىر كۆلۈپ بېقىشلىرى شۇ خېرىدارنى يەنە مۇشۇ ئاشخانىغا باشلاپ كېلىدۇ. ئادەم دېگەن چىرايلىق نەرسىگە ئامراق...

—— مەن ھەممىدىن بەك ئامراق دېگىنە گەپنى ئوچۇقلا قىلىپ!

—— مەن ساڭا نەچچە دېدىم، پەقەت گەپ يېمەيسەن، ئاشۇنداق قاملاشمىغان كۆندەشلىكنىڭ تۈپەيلىدىن بۇ ئاشخانىدا تۇزۇك بىر قىز تۇرۇپ باقمىدى، مۇلازىمەت سۈپىتى پەقەت تاماقتىلا قالدى. ئاشپەز ئۇستاملارنىڭ جاپاسى بولمىغان بولسا بۇ ئاشخانا تاقىلىپ قالاتتى.

—— كىم شۇنداق دەيدۇ، ھەممىمىز تىرىشتۇق.

—— لاۋبەنىنياڭ ئۆزى سوكۇلداپ ئىشلەپ يۈرسە خەق نېمە دەيدۇ، سەن ئولتۇرۇپ باشقۇرۇپ بەر. ئۆزەڭگىمۇ ئىچىڭ ئاغرىسۇن، ئىشلەپ قېرىپ كەتسەڭ مەن ئەمدى راستىلا تالاغا قارايمەن جۇمۇ....- ئەمەت كۈلۈپ خوتۇنىنىڭ ئېڭىكىنى ئوينىتىپ قويدى، جۇ خۇڭ:

—— زادى سەن شىنجاڭلىقنىڭ نىيىتىڭ باشقا، ئەسكى، شەھۋەتپەرەس، ياۋايى... -- دەپ ئەكىلەپ ئەمەتنىڭ تۆكلۈك مەيدىسىگە مۇشتلىدى.

ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي، ئەمەت تەرەپ-تەرەپتىن ئۇقۇشۇپ يۈرۈپ ئۆزىنىڭ بۇ كىچىك ئاشخانىسىغا باھارگۈل ئىسىملىك چىرايلىق، سەبى بىر قىزنى پەيدا قىلدى. بۇ قىز ئەسلىدە تولۇقسىزنى پۈتتۈرۈپلا مېھمانخانا مۇلازىمەتچى كەسپىگە قوبۇل قىلىنىپ ئۈرۈمچىدە ئۈچ يىل ئوقۇغانىدى، ئوقۇش پۈتتۈرۈشكە ئاز قالغاندا بۇلارنى پراكتىكا قىلدۇرۇش ۋە ياراپ قالسا ئېلىپ قېلىشقا ۋەدە قىلغان مېھمانخانا باھارگۈل قاتارلىق ئۈچ قىزنى بېيجىڭدىكى باش شىركەت قارىمىقىدىكى مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇردى. بۇ مېھمانخانا بۇ قىزلارنى ئۇلار خالىمايدىغان بەزى

ئىشلارغا مەجبۇرلىدى، يەنە كېلىپ بايرام مەزگىللىرىدە ساقچىلار تولا كېلىپ بۇ قىزلارنى تەكشۈرۈپ ئاۋارە قىلدى. بۇ قىزلار بۇ يەردە ئىشلىمەيمىز دېيىشتى. ئۇلاردىن نارازى بولغان جىڭلى بۇ قىزلار ئوقۇغان مەكتەپكە ۋە مەسئۇل مۇئەللىمگە يالغان، رەسۋا گەپلەرنى قىلىپ، ئۇلارنى مېھمانخانىدىن بوشاتتى، پىراكتىكىسىنى ئىناۋەتسىز قىلدى. بۇ قىزلار مەكتەپكە قايتىپ بېرىپ ئۆزىنى ئاقلاشنى خالىمىدى، ئوقۇش پۈتتۈرسىمۇ بەربىر ئۆزى ئىش تاپاتتى. باھارگۈلدىن باشقا ئىككى قىز ئائىلىسىنىڭ ياردىمىدە بېيجىڭدا داۋاملىق قېلىپ ئۆزى پۇل تۆلەپ چەت ئەل تىلى ئۆگىنىشكە باشلىدى. باھارگۈلنىڭ ئائىلىسى جەنۇبلۇق دېھقان ئائىلە بولغاچقا، بېيجىڭدا بىر مەزگىل ئاشخانىدا ئىشلەپ پۇل تېپىش قارارىغا كەلدى، ئىش ئۇقۇشتى. لېكىن كۆپىنچە ئاشخانىلارنى ئۇيغۇر خوجايىنلارنىڭ ھاجى خېنىم بولۇپ كەتكەن خوتۇنلىرى باشقۇرۇۋاتقان بولغاچقا، بۇ قىزنى ئاشخانىدا پەيدا قىلىشنى خالاپ كەتمىدى، ئىش ھەققىنى تۆۋەن دەپ تۇرۇۋالدى. خوتۇنى ئالدىدا ئۇ قىزنى ئېلىپ قالالمىغان بىر خوجايىن ئەمەتنىڭ مۇلازىمەتچى ئىزدەپ يۈرگەنلىكىدىن خەۋىرى بولغاچقا ئۇنىڭغا دەرھال تېلېفون قىلىپ ئۇ قىزنى ئېلىپ قېلىشنى ئېيتتى. ئەمەت تاكسى توسۇپ ئۇچقاندەك كەلدى ۋە ئۇ قىزغا باشقىلاردىن نەچچە يۈز يۈەن يۇقىرى ئىش ھەققى ۋە تۇرالغۇ ۋەدە قىلىپ، باھارگۈلنى ئاشخانىسىغا ئېلىپ كەلدى. جۇ خۇڭ بۇ قىزنى كۆرۈپلا بىر ئاز تاتىرىپ قالدى، ئەمما قىزنىڭ چىرايىدىن سەبىيلىكى چىقىپ تۇرغاچقا ئەمەتنى ئازدۇرۇپ كېتەلىشىگە ئىشەنمىدى، پەقەت ئەمەتنىلا چىڭ تۇتسا ئىشتىن چاتاق چىقمايدىغاندەك قىلاتتى. قىز خەنزۇچىنى راۋان سۆزلەيتتى، جۇ خۇڭنى ئەتىسىدىن باشلاپ "ھەدە" دەپ ئاتاشقا چۈشۈپ كەتتى، مۇلازىمەتتە قىزغىن ئاكتىپ بولدى، ئاشپەز ئۇستاملار بىلەنمۇ چىقىشىپ كەتتى. دەرۋەقە، بۇ ئاشخانىنىڭ سودىسى ئاز

كۆندىلا بۆرۈنقىدىن ياخشى بولۇپ كەتتى. جو چۈنگاڭ ئەمەتتىن ئۇ قىزنى ئاڭلاپ ئاتايىتەن كۆرگىلى كېلىپ كۆزلىرى ئويناپ كەتتى:

-- تۇزۇكرەك مۇلازىمەتچى قىز تاپ دېسە مۇشۇنداقمۇ چىرايلىقنى ئەكىلىۋالامسەن؟ يەڭگەم تىنچلىقتۇ؟

-- ئاستىراق گەپ قىل، سېنىڭ گېپىڭ بىلەن بولدى بۇ ئىش، جۇ خۇڭنىمۇ تەستە ئۇناتتىم. راست دېگەندەك، سودا ئوبدانلا ئېقىپ قالدى. قىزغا ئايدا 700 سوم بېرىمەن، يېقىندا يەڭگۈشلىگەن سىچۈەنلىك قىز بىلەن بىر ياتاققا ئورۇنلاشتۇرۇپ، ياتىقىنى ئوبدان بېزەپ بەردىم. خېلى رازى كۆرۈنىدۇ.

-- رازى بولمايچۇ، كىچىك قىزدەك قىلىدۇ، ئىش كۆرمىگەنمۇ نېمە؟!

-- بۇ قىزغا كۆز سېلىشقا چۈشتۈڭمۇ ئەمدى، پاسىق گۇي... سەن ئاۋۋال ئەيدىز كېسىلىڭنى داۋالات..

-- نېمە ئەيدىز؟ ئادەمنى قورقۇتما، مەن ھەر ۋاقىت قاپچۇق ئىشلىتىمەن.

-- ئالدىراپ قالغاندا ئۇنتۇپ قالامسەنكىن دەيمىنا؟

-- چاقچاق قىلما، جانغا چاقچاق قىلغىلى بولمايدۇ، ئەڭ دۆت، ئەخمەق ئادەملەرلا بىر دەملىك لەززەتنى دەپ جېنىنى سېپ بېرىدۇ.

-- ئىشقىلىپ سەندە بىر جىنسيي كېسەللىك بار، ھېلىقى يېرىڭدە بولمىسىمۇ كالالاڭدا بار. بىر دەمنىڭ ئىچىدە مۇشۇ كىچىك قىزغا شۆلگىيىڭنى ئېقىتىپ بولدۇڭ. ئەسلى مەقسىتىڭ مۇشۇمىدى؟ ساڭا دەپ قوياي، بۇنداق نىيىتىڭ بولسا دەرھال يان، بىز خەق سولامچىلىق، شوۋىكەشلىكنى قاتتىق يامان كۆرىمىز..

-- نېملەرنى دەپ كەتتىڭ، ئادەتتە مېنىڭ ئېغىزىم مۇشۇنداق ، بۇنداق سەبىي گۈللەردىن قاراپ زوقلىنىش كېرەك. مەنمۇ خېلى ۋىجدان ئىگىسى. مەنمۇ بېيجىڭغا دەسلەپتە چىققاندا ئاشۇنداق ئاز پۇلغا ئىشلىگەن. بۇ يەرگە ھەممىمىز

مۇساپىر، بۇ قىزغىمۇ ئاسان ئەمەس. باقىقان ئاتا-ئانىسىنىمۇ ئويلايمىز. مېنى ھېچنېمىنى ئويلىمايدۇ دەمسەن؟ مەنمۇ خېلى ئاق كۆڭۈل نېمە، كىشىگە يامانلىقىم يوق. بۇنداق ئاجىز، گۆدەك قىزنى ئالداپ ياكى زورلۇق ئىشلىتىپ ئىگىلىۋالغۇم يوق. بىزمۇ ئويناپدىغان سەتەڭلەرنى تېپىپ ئوينايمىز، ئۇلار مال ساتىدۇ، بىز مال ئالىمىز.

—— سەندەك گۇيلار ئاچكۆز كېلىدۇ-چۇ، خىلىنى تېپىپ ئوينا، ئەمما ئۆزەڭگە كېسەل يۇقتۇرۇۋالما.

—— ۋاي خاتىرجەم بول، مەن ئۆزەمنىڭ پىشىغا ئەزەلدىن پۇختا. لېكىن بۇ قىزدىن كۆزۈمنى پەقەت ئۈزەلمەيۋاتىمەن. توي قىلاي دېسەڭ مانا مۇشۇنداق قىزلارغا ھەقىقىي كۆڭۈل ئىپادىلىسەڭ بولىدۇ.

—— بۇ قىز بىلەن توي قىلالمايسەن، ئۇ ئۆلسىمۇ ئۇنىمايدۇ...

—— نېمىشقا؟ مەنمۇ بەك قېرىپ كەتمىدىمغۇ؟ 30 ياشقا بارمىدىم تېخى، سەن خەنزۇدىن خوتۇن ئالساڭ بولىدىكەن، مەن نېمىشقا شىنجاڭلىق قىزنى ئالالمايمەن.

—— بۇ قىز دېگەن مۇسۇلمان، ھەم سەندىن بەكلا كىچىك، بۇ قەتئىي مۇمكىن بولمايدىغان ئىش. ئۇنى دەپلا قالساڭ بۇ قىز بۇ يەردىن قېچىپ كېتىدۇ. شۇڭا گېپىڭ مۇشۇ يەردىلا توختاپ قالسۇن.

—— مېنىڭ كاللامدىن زادىلا ئۆتمەيدۇ، سەن خوتۇن ئالساڭ بولىدىكەن، ماڭا بولمايدىكەن. يەڭگەمنى مۇسۇلمان قىلالماي تۇرۇپسەنۇ، مەندىن مۇسۇلمانلىقنى تەلەپ قىلىسەن؟ سېنىڭ قانداق ئالاھىدە ھوقۇقۇڭ بار؟ ھازىر دېگەن پۇللا بولسا قىلىمەن دېگەننى قىلغىلى بولىدۇ. مۇسۇلمان بول دېسەڭمۇ بولاي، مەنغۇ ئەزەلدىن بىر نەرسىگە بەك ئېتىقاد قىلىپ باقىقان ئەمەس. بۇددا دىنىنىمۇ ئۇقمايمەن،

كومىنىزىمنى تېخىمۇ چۈشەنمەيمەن. ئىسلام دىنىنىمۇ پەقەت ئاڭلىغان. خىرىستىئان دىنىنى كىنولاردىن ئاز-تولا چۈشەنگەن. لېكىن مەن خىرىستىئان دىنىغا بىر ئاز قىزىقىمەن. ئاڭلىسام ئۇلار سۆيۈشنى بەك قوللايدىكەن...

ئەمەت تاماكا چېكىپ ئولتۇرۇپ تۇيۇقسىز بىئارام بولۇپ كەتتى، جو چۇنگاڭنىڭ گەپلىرىمۇ قۇلىقىغا كىرمىدى، باھارگۈل ئۇلارغا چاي قۇيۇپ بەرگىلى كەلدى، جو چۇنگاڭ ئۇنىڭغا يەنە بىر رەت تىكىلدى. باھارگۈل كۆرمىگەنگە سېلىپ نېرى كەتتى. ئەمەت چايدىن بىر يۇتۇم ئىچتى، چاي بەك قىززىق بولمىسىمۇ ئۇنىڭ كانىيىنى ئۆتكۈر بىر نەرسىدەك تىلغاپ ماڭدى، ئۇدا نەچچە كۈن بولدى، ئەمەت تۈزۈك تاماق يېمىدى. مەيدىسىدە بىر يىلان باردەك ئۇنى تىنماي قىينايتتى. جۇ خۇڭ بىر نەچچە قېتىم دوختۇرخانىغا بېرىپ كۆرۈنۈپ بېقىشنى ئېيتىۋدى، بىر نەچچە كۈن قاراپ باقىلى دەپ ئۇنىمىدى.

8

ئەمەتنىڭ كېسىلىنى تەكشۈرگەن دوختۇر قوپال بىر ئادەم بولۇپ، ئەمەتكە ۋاقىراپ كەتتى:

-- شۇنچە ئېغىرلاپ كەتكىچە نېمىشقا تەكشۈرتمىدىڭ؟

ئەمەت ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى:

-- نېمە كېسەلكەن؟

-- قىزىلئۆڭگەچ، ئۇچەي راكى!

ئەمەت چۆچۈپ كەتتى، راك دېگەن ساقايماس، ئەجەللىك كېسەل دېگەنلەرنى ئويلاپ تېنى شۈركىنىپ، ئاۋازى پەسلەپ كەتتى:

-- ساقايتقىلى بولامدۇ؟

-- بىر نېمە دېمەك تەس.

جۇ خۇڭ دوختۇرنىڭ بايىقى قوپاللىقىدىن يېرىلغۇدەك بولغانىدى، كېسەلنى ئاڭلاپ بىر دەمدىلا روھى سۇندى. دوختۇر ئەمدى ئۇنىڭ ئالدىدا ئۇلۇغ، مۇھىم ئادەمگە ئايلاندى.

-- ساقايتقىلى بولسا نەچچە پۇل كەتسىمۇ مەيلى دوختۇر، بۇنىڭغا بىر ئامال قىلايلى-- دېدى جۇ خۇڭ ئەمدى كۆلپەتلىك كۈنلەرنىڭ باشلىنىدىغانلىقىنى ئويلاپ غەمگە چۆكۈپ.

-- بۇ ناھايىتى يامان سۇپەتلىك بىر راك، كېڭىيىش سۈرئىتى تېز، بالدۇرراق تەكشۈرتكەن بولسا بالدۇرراق داۋالاپ كېسەلنى كونترول قىلغىلى بولاتتى. مانا ئەمدى ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قاپتۇ. مۇشۇ ۋاقىتچە چىداپ يۈرگىنىڭگە ھەيرانمەن، جېنىڭغا نېمانداق ئىچىڭ ئاغرىمايدۇ سېنىڭ! شىنجاڭلىق دېگەن شۇنداق بولامدۇ-يا!

-- بىرەر ئاي بولدى، تۈزۈك تاماق يېمىدى، ئۆزىمۇ ئورۇقلاپ ھېچ ھالى قالمىدى. شۇنچە دېسەم ئۇنىمىدى، گال ئاغرىقى، ئىككى كۈن ئۆتسە ئوڭشىلىپ كېتىدۇ دەپلا يۈردى. مانا ئەمدى نېمە ئىش بۇ!؟ نېمىشقا دوختۇرغا بارىلى دېمەيسەن؟ ئاغرىسا نېمىشقا دېمەيسەن، بالدۇرراق ئۆلەي دېدىڭمۇ-يا!.....-- جۇ خۇڭ ئازابلىنىپ ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى.

ئەمەت تاشتەك قېتىپ تۇراتتى، ئۆمرىدە دوختۇرخانىدا يېتىپ باققىنى بىلمەيدىغان بۇ ئىنسان شۇ تاپتا گېلىدىن بوغۇپ ئۆلۈمگە سۆرەۋاتقان مۇدھىش كېسەلنىڭ ئالدىدا تەمتىرەپ قالغانىدى، خوتۇنى يىغلاۋاتاتتى، ئۇ ئەرلىك جاسارىتىنى يىغىپ دوختۇرغا يۈزلەندى:

-- قانداق قىلىش كېرەك؟

-- بالدۇرراق شۇنداق دەپ ئالدىمغا كەلسەڭ بولمامدۇ؟

-- سەل قاراپتىمەن، بەك ئاغرىتىپ كەتمىگەندىكىن ساقىيىپ قالار دەپتىمەن. چۈنكى مەن ئەزەلدىن دوختۇرخانىدا يېتىپ باقمىغان.

-- ياتمىغان بولساڭ ئەمدى يات، داۋالاپ باقىلى، ئەمما گەپنىڭ ئوچۇقىنى دەي، ھەر قانچە پۇل خەجلىسەڭمۇ بۇ كېسەلنى تۈپتىن ساقايتقىلى بولمايدۇ، ئاق قان ھۈجەيرىلىرى ئۆستۈنلۈكنى ئىگىلەپ بوپتۇ. بالدۇرراق ھەرىكەتلەنگەن بولساڭ بەلكىم ئۇلارنى چېكىندۈرگىلى بولاتتى. سەن ھازىر مەغلۇب بولغان ئەسكەرنىڭ ئۆزىلا بولدۇڭ. شۇڭا ئاچچىقىم كېلىدۇ ساڭا، جېنىڭغا ئىچىڭ ئاغرىمايدىغان نېمىكەنسەن، پۇلۇڭنى بالدۇرراق خەجلىسەڭ بولمامدۇ؟ ساڭا نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەيۋاتىمەن، دوختۇر بولۇش سۈپىتىم بىلەن ساڭا شۇنى دېيەلەيمەن: داۋالاپ باقايلى، ئەمما ئۈمىد چوڭ ئەمەس، بىزدە تېخنىكا، سەۋىيە شۇنچىلىك. پۇلۇڭنى قۇرۇتۇپ بولغاندا دوختۇرخانىدىن چىقىپ كېتىسەن، بىر نەچچە ئايلا ياشىيالايسەن. ساڭا مەن ئەركەكتەك گەپ قىلىۋاتىمەن، يالغان گەپ قىلىپ كۆڭۈل ياساپ ئولتۇرغۇم يوق، قالغىنىنى ئۆزەڭ بىل. مېنى سەپرا قىلىۋەتتىڭ... -- دوختۇر ناھايىتى ئىتتىك گەپ قىلاتتى، مىجەزى تولىمۇ چۇس ئادەم ئىدى.

ئەمەت بۇ ئەسنادا دوختۇرغا نېمە دېيىشىنى بىلەلمىدى، دوختۇرنىڭ چىرايىدىكى ھارغىنلىق، كۆزلىرىدىكى بىلىنەر-بىلىنمەس غەزەپ، ئارىدا ئوچۇق ئېيتىلغان گەپ ئەمەتنى ئەمدى پۇل خەجلەپ داۋالىنىشنىڭ ئويئوچۇق زىيان ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇردى. بەرىبىر ئۆلىدىغان گەپكەن، قانچىلىك ئۆمۈر قالغاندۇ، بىر ئاي؟ بىر ھەپتە، ئۈچ كۈن؟ ئەمەتنىڭ پاچاقلىرى تىترەپ، دەلدۈگىنىپ كەتتى، جۇ خۇڭ ئۇنى يۆلىۋالدى. جۇ خۇڭ ئەمدى ئۈنچىقارماي يىغلايتتى، ئەمەتكە چىڭ ئېسىلىپ ئاخىرقى كۈنلەردە بولسىمۇ ئۇنىڭغا پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن يېقىن تۇرۇشنى ئىستەيتتى.

-- نەچچە پۇل كەتسە مەيلى، داۋالىتىپ باقايلى، چوقۇم پايدىسى بولىدۇ. ھېچ بولمىسا ئۇزاقراق...

-- دوختۇرخانىدا ياتمايمەن! -- دېدى ئەمەت كەسكىنلىك بىلەن، -- دوختۇر دېدىغۇ ساقايتقىلى بولمايدۇ دەپ، راك دېگەن زادى ساقايمايدىغان كېسەل، بىر مۇنچە پۇلنى بۇزۇپ داۋالانغان بىلەن قانچىلىك ياشاپ كېتەرمەن؟ بولدىلا، ھامىنى ئۆلىدىغان گەپكەن...

--- سەن ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن، مەن قانداق قىلىمەن؟ سەن ئۆلسەڭ مەن قانداق قىلىمەن؟ ئون نەچچە يىل ياشاپ ئەمدى بۇ كۈنگە كەلگەندە سېنى بۇنداق تاشلىۋېتىشكە بولامدۇ؟

-- مېنى داۋالىتىپ بار دەسمىيىنى قۇرۇتۇپ بولساڭ تالادا تىلەمچىلىك قىلامسەن؟ قىزىمىزنى كوچىغا چىقىرامسەن؟ كاللاڭ ئىشلەمدۇ سېنىڭ؟ -- ئەمەت خوتۇنىغا سەل ـ پەل ئاچچىق ھەمدە ئىلتىجا بىلەن تىكىلدى.

-- ئۇنداق ئادەم ئاغرىقىڭنى داۋامىلىق يوشۇرۇپ ئۆيدە جىمجىتلا ئۆلۈپ قالساڭ بولامدۇ؟ -- دېدى جۇ خۇڭ بايا دوختورنىڭ ئالدىدا چىقىرالمىغان ئاچچىقىدىن كۆپۈپ پارتىلاپ ،-- نېمىشقا كېسەل تۇرۇپ ۋاقتىدا كۆرۈنمەيسەن؟ نېمىشقا بىزنى ئويلىمايسەن؟ ئەمدى كېسەل چىققاندا، داۋالانمايمەن دېسەڭ قانداق بولىدۇ؟ ئالدىمدا ئۆلۈپ بېرەمتىڭ؟ مېنى يا ۋىجدانسىزغا چىقىرىپ قېشىڭدىن قوغلىۋەت، يا بولمىسا داۋالىنىمەن دە..

-- سەن خەق زادى جاھىل، مېنىڭ داۋالانغۇم يوق ئەمەس، لېكىن پايدىسى يوق دەۋاتامدۇ؟ نەچچە يىل جاپادا ئىشلەپ تاپقان پۇلنى ئون- ئونبەش كۈندە سورىۋېتىپ، يەنە ئۆلۈم خېتىنى ئېلىپ ئۆيگە قايتىپ كېلىدىكەنمەن، مەن ئۇنداق ئەخمەق ئەمەس، بۇ دوختۇر قوپال نېمە بولغان بىلەن راست گەپ قىلىدىكەن.

بولدى، سەن ئارتۇقچە ئازابلىنىپ كەتمە، مەن يىقىلىپ قالغىچە شىنجاڭغا كېتىپ شۇ يەردە داۋالىناي، ئۆلسەممۇ شۇ يەردە ئۆلەي... مەن باياتىن مۇشۇنداق قارار قىلىپ بولدۇم.

-- سەن ئەڭ ياخشىسى يەنىلا داۋالانغىن، بۇ دوختۇرنىڭ نېرۋىسى سەل چاتاقتەك قىلىدۇ، باشقا دوختۇرخانىغا بېرىپ كۆرسىتىپ باقايلى.

-- بىكار ئاۋارە بولمىز، پايدىسى يوق.

-- ماقۇل دېگىن، ئەگەر بۇ قېتىممۇ شۇنداق نەتىجە چىقسا دوختۇرلار يەنە نېمە دەيدۇ، ئاڭلاپ باقايلى.

-- پۇل دەيدۇ، پۇل. دوختۇرخانىدىن بەرىبىر ئۆلۈكۈم چىقىدۇ. مېنىڭ دوختۇرخانىدا ئۆلۈپ قالغۇم يوق، ھازىر خېلى ياخشى ۋاقتىمدا بارىدىغان جايىمغا بالدۇرراق بېرىۋالسام دەيمەن، ئەگەر سەن مېنىڭ ئىشىمغا كاشىلا قىلساڭ، سېنى ھەرگىز كەچۈرمەيمەن خوتۇن!

-- ماقۇل، ماقۇل، ئەمما مېنىڭ دېگىنىم بويىچە باشقا دوختۇرخانىغىمۇ بىر بېرىپ باقايلى. ئاندىن پەقەت ئۇنىمىسڭ، سېنىڭ دېگىنىڭدەك قىلايلى.

ئۇلار يەنە بىر داڭلىق دوختۇرخانىغا بېرىپ كېسەلنى تەكشۈرتتى. دىئاگنوزغا مەسئۇل دوختۇر جۇ خۇڭنى چاقىرتىپ ئىشخانىسىغا ئېلىپ كىردى:

-- قىزىل ئۆڭگەچتىن باشلاپ ئۇچەيگىچە راك ھۈجەيرىلىرى قاپلاپ كېتىپتۇ، ئاشقازانغا يامراش خەۋپى بار. كېسەل ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قاپتۇ. ئىلگىرى تەكشۈرتۈپ داۋالانغانمۇ؟

-- ياق، تۇنجى قېتىم كېلىشىمىز.

-- ۋاقتىدا كۆرۈنمەپتۇ، بۇنداق ئەھۋالدا ساقايتىش تەس، پەقەت راكنىڭ كېڭىيىشىنى توسۇپ قالالايمىز، خىمىيىلىك داۋالايمىز. داۋالتىمىز دېسەڭلا

ئاۋۋال 100 مىڭ يۈەن تاپشۇرۇڭلار، كېيىن كېسەل تەرەققىياتىغا قارايمىز، ئۆمرىنى بىر ئاز ئۇزارتىشقا بولىدۇ...

جۇ خۇڭ تەكشۈرۈش نەتىجىسى سېلىنغان بىر خالتا نەرسىنى قولتۇقلاپ ئەمەتنىڭ يېنىغا كەلدى، روھى بەكلا چۈشۈپ كەتكەنىدى.

-- مەن دېمىدىممۇ، ئارتۇق پۇل خەجلەپ يەنە كۆڭۈل ئاغرىقى تېپىۋالدۇق. ئۆمىد يوق دېگەندىكىن ئۆمىد يوق، بۇ دېگەن خۇدايىمنىڭ تەقدىرى، خۇدانىڭ تەقدىرىگە بەندىنىڭ ئىلاجى يوق، -- ئەمەت ئۆزىنىڭ تەقدىرىنى خۇدانىڭ قۇدرىتىگە باغلاپ ئۆزىنى شۇنچە روھلۇق تۇتۇشقا تىرىشسىمۇ، كۆڭلىنىڭ بىر يېرىدە تۈگىمەس بىر تەشۋىش، ۋەھىمىنىڭ ئىسكەنجىسىگە چۈشۈپ قالدى. قۇربان ھېيت كۈنى بارغان مەسچىتتىكى جامائەتنى، نەچچە ئايدا بىر قېتىم بېرىپ قويىدىغان جۈمە نامازلىرىدا ئىمامغا ئەگىشىپ دۈم يېتىپ قىلغان سەجدىلىرىنى ئويلىدى. ئارقىدىنلا ئاشخانىدا كۈندە دېگۈدەك بىرەر رومكىدىن ئىچىپ قويىدىغان ھاراقلىرى، مەستلىكتە قىلىپ سالغان بىھايا ئىشلىرى، خوتۇننىنى مۇسۇلمان قىلىمەن دەپ قىلالمىغانلىرى، يەنە ئاللىقانداق گۇناھلىرى ئېسىگە كېلىپ تۇرۇۋالدى، ئىچى چايان چاققاندەك قورۇلدى، ۋۇجۇدى سوغۇق تەرلەپ كەتتى: ” خۇدا، ئازماس ئاللاھ، بەندەڭنى ئەپۇ قىل، مەن ئەمدى قانچىلىك ۋاقتىم قالسا شۇنچىلىك تۆۋە قىلاي...”

جۇ خۇڭ گەپ قىلماي يىغلامسىراپ كېتىۋاتاتتى.

ئەتىسى جۈمە كۈنى ئىدى، ئەمەت بېيجىڭدىكى ئەڭ چوڭ مەسچىت بولغان نيۇ مەسچىتىگە بالدۇر بېرىپ ناھايىتى كۆڭۈل قويۇپ غۇسلى قىلدى. بىر-بىرى بىلەن سالاملىشىۋاتقان، گەپ قىلغاچ يۈيۈنۈۋاتقان، تاھارەت ئېلىۋاتقان ساغلام ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىغا ھەۋەسلەندى، بىر ئاز ھەسەتمۇ قىلدى. ئۇلاردىن بىر

نەچچىسى ئەمەتنى تونۇپ سالام قىلدى، ئەھۋال سورىدى. تونۇمايدىغانلىرى باش لىڭشىتىپ قويدى، بەزىسى قارىمايمۇ قويدى. ”خوتۇنۇڭ خەنزۇ بولغاچقا مۇشۇ كۈنگە قالدىڭ بىچارە بايقۇش، بۇ دېگەن خۇدايىمنىڭ جازاسى“ دەۋاتقاندەك قىلاتتى ئۇلار. ئەمەت ئارتۇق ئويلىمىدى، خۇدايىمنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ھازىر ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ ئارزۇسى، ئويلايدىغان ئىشلىرىنىڭ ئەڭ چوڭى ئىدى. ئۇ يۇيۇنۇپ يەڭگىللەپ قالغان ۋۇجۇدىنى مەسچىتكە ئېلىپ كىردى، ۋەز سۆزلەۋاتقان ئىمامنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئالدىنقى رەتتە ئولتۇردى. سۆزلىنىۋاتقان ۋەز تولىمۇ پاساھەتلىك، تەسىرلىك بولۇپ، بۇ مەسچىتتە ئۇنى ئەمەتتەك ئىخلاس بىلەن تولۇق چۈشىنىدىغان شىنجاڭلىق ئۇيغۇر تولىمۇ ئاز ئىدى. خۇيزۇ ئىمام گويا ئەمەتنىڭ كۆڭلىدىكىنى تېپىۋالغاندەك سۆزلەيتتى، ئەمەت ناھايىتى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىدى، قەلبى ئېرىپ كەتتى، ئاللاھنىڭ رەھمىتىنىڭ كەڭ ئىكەنلىكىنى، بۇ رەھمەتتىن پەقەت كاپىرلارلا ئۈمىدسىزلىنىدىغانلىقىنى، مۇسۇلمان بەندىلەرنىڭ ھەر ۋاقىت ئۈمىدسىزلەنمەي، گۇناھلىرىغا تۆۋە قىلىپ، ئاللاھنى داۋاملىق ياد ئېتىپ، جەننەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئاخىرىغىچە تىرىشىشى كېرەكلىكىنى، مۇسۇلمانلارنىڭ ھەقىقىي مۇسۇلمان ھالىتىدە ئۆلۈپ كېتىشى لازىملىقىنى بىلىۋالغىنىدىن خۇددى ئابى زەمزەم ئىچىۋالغاندەك روھلىنىپ، بىر نەچچە قېتىم ھاياجانلىنىپ ئورنىدىن قىمىرلاپ قويدى.

خاتىپ خۇتبە ئوقۇۋاتقاندا ئەمەت گەرچە ئەرەبچىنى چۈشەنمىسىمۇ، ئاۋازدىكى قەتئىيلىك، جاسارەت، تەلەپپۇز، چاقىرىق ئاھاڭلىرىنى ھېس قىلدى؛ يەنە بىر ئەزان ئوقۇلغاندا دۇئا قىلدى، ئىمام نامازنى باشلىغاندا روھى گويا شۇ قىرائەتنىڭ قېتىغا شۇڭغۇدى، ئىمام ”ئاللاھۇ ئەكبەر“ دەپ ئېگىلگەندە ئىخلاس بىلەن ئېگىلدى، سەجدە قىلدى، كۆزلىرىگە ياش كەلدى، ناماز ئاخىرىدا ئۆلۈمدىن

كېيىنكى ئاقىۋىتىنىڭ ياخشى بولۇشىنى چىن دىلىدىن تىلەپ دۇئا قىلدى، يەنە يىغلاپ سالدى...

ئۇ مەسچىتتىن چىققاندا بىر توپ ئۇيغۇرلار مەسچىت دەرۋازىسى ئالدىدا توپلىشىپ، بىر-بىرىنىڭ دىدارىغا قارىشىپ، سالاملىشىپ تۇراتتى. ئۇيغۇر باققال، سامسىپەز، ماتاڭچىلارنىڭ بازىرى قىززىپ كەتكەنىدى، ئەمەت يەنە بىر قانچە ئايالنى كۆردى، يەنە بىر يالاڭباشتاق چىرايلىق قىزغا سەپسالدى. بالا كۆتۈرۈۋالغان بىر ئايال ئېرىنىڭ مەسچىتتىن چىقىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك قىلاتتى، بۇ ئاياللار ئەمەتكە شۇنچىلىك سۆيۈملۈك، يېقىملىق كۆرۈنۈپ كەتتىكى، يۈرىكىنىڭ بىر يەرلىرى ئېچىشتى، چىدىمىدى ۋە ئۇزاق تۇرالمايلا كېتىپ قالدى، بىر توپ ئۇيغۇر شۇ يەردە بازىرىنى قىززىتىپ قالدى، ئەمەت مۇشۇ كېتىشتە ئەمدى ئۇلاردىن ۋە بۇ مەسچىتتىن مەڭگۈ خوشلىشىدىغاندەك بىر تۇيغۇغا كېلىپ كۆڭلى بۇزۇلدى.

ئەجەللىك كېسەل ئەمەتنى بېيجىڭدىن، ئاشخانىسىدىن، ئۆيىدىن، ھەتتا خوتۇنىدىن يىراقلاشتۇرۇپ بارماقتا ئىدى. جۇ خۇڭنىڭ كۆزى دائىم يىغىدىن قىزىرىپلا تۇراتتى، ئاشخانىدىكى ھېچقانداق ئىشقا قولى بارمىدى. ئاشپەز ئۇستاملار بۇ ئەر-خوتۇنغا بىر ئىش بولغانلىقىنى سەزدى. ئەمەت ھۇجرىسىغا بېكىنىۋېلىپ تامدىكى دۇتتىرىغا قاراپ، تاماكا چېكىپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇراتتى. بىر چاغدا جۇ خۇڭ ئۆيگە كىرىپ ئەمەتنىڭ پىشانىسىنى تۇتۇپ باقتى: يېتىم بالا، ئاتا-ئانىسى يوق، بىر ئىنىسى يۇرتىدا، شىرەم تۇغقانلىرى ئۇرۇمچىدە، سەرسان بالا، تەلەيسىز بالا، مېنىڭ ئېرىم، مەندىن ئايرىلماقچى... قىزىمىز يېتىم قالىدىغان بولدى، 100 مىڭ يۈەن، ساتسا بۇ پۇلغا يارىمايدىغان ئاشخانا، نەچچە

يىلىق ئەجر، كەتسە مەيلىدىغۇ، داۋالانسىمۇ پايدىسى يوق قانداق بىر جاللات كېسەل چاپلاشتى بۇنىڭغا؟... غېمىدە يوق ياتىدۇ، مەن گويا كېسەلدەك سالۋاراپ يۈرىمەن... جۇ خۇڭ دائىم جىددىيلىشىپ پالاقلاپ يۈرەتتى ، ئۇششاق ئىشلارنى كۆپ ئويلايتتى.

- شىنجاڭغا قاچان ماڭىمىز؟ ئاشخانىغا كىم قارايدۇ؟ ھېلىقى ئەرزخور قېرى بۈگۈن يەنە بىكارغا تاماق يەپ چىقىپ كەتتى، سېنى سورىغانىدى، يوق دەپ قويدۇم...

- جو چۈنگاڭغا دەيلى، ئايروپىلان بېلىتى ئېلىپ ئەكىلىپ بەرسۇن، بولسا ئەتە - ئۈگۈنلا مېڭىپ كەتسەك بولاتتى... - دېدى ئەمەت، ئۇ سەھەردە بىر ۋاق ناماز ئوقۇشنى باشلىۋالغاندىن بېرى خېلى تەمكىن كۆرۈنەتتى.

- مەن بارسام تۇغقانلىرىڭ ماڭا قانداق قارايدۇ، يالغۇز يېنىپ كېلەمدىمەن؟

- ھېچقانداق قارىمايدۇ، ھازىر دېگەن شىنجاڭ ئۆزگىرىپ كەتتى. ھەرگىز غېرىبسىنمايسەن، كوچىدا تونۇش تۇغقانلىرىڭ ئۇچراپ قالامدۇ - تېخى

- ئاينۇرغا خەۋەر قىلامدۇق؟

-كېسەلنى دېمەيمىز، ئۇرۇمچىدە بىر - ئىككى تۇرۇپ كۆرۈشۈپ ماڭايلى، - ئەمەت قىزىغا بىر گەپلەرنى دەپ قويۇشنىڭ زۆرۈرلىكىنى ھېس قىلغانىدى.

جو چۈنگاڭ ئەمەتنىڭ چاقىرىقىغا بىنائەن ئاشخانىغا تېزدىن يېتىپ كەلدى.

- مەن جۇ خۇڭ بىلەن شىنجاڭغا بارىدىغان بوپ قالدۇق، ئاشخانىغا قاراپ بېرەلەمسەن؟

- ۋو ساۋ، - دەپ تاشلىدى جو چۈنگاڭ، - نېمىگە بۇنچە تۇيۇقسىز ؟ نېمە ئىش بولدى؟

- شىنجاڭغا بېرىپ ساياھەت قىلىپ كېلىمىز، بۇ يەردىن زېرىكتۇق.

- مەنمۇ بىللە باراي، بەك ئىسسىپ كەتتى بۇ بېيجىڭ، كۈندە يامغۇر، مەنمۇ هاۋا ئالماشتۇرۇپ باقسام، تەم ئالماشتۇرۇپ باقسام دەيمەن... هەقىقىي شىنجاڭ كاۋابلىرىنى يېگۈم بار، -- جو چۈنگاڭنىڭ كۆزلىرى يېقىراپ، جاهاننى ئايلىنىپ تۇراتتى. هېچنېمىدىن غېمى يوق ئويۇنچى ئەبلەخ دەپ ئويلىدى ئەمەتنىڭ ئىچى پۇشۇپ.

- ئاشخانىغا قاراپ بېرەلەمسەن-يوق، يارىمىساڭ باشقا ئادەم تاپىمەن!

- زادى نېمىگە شۈنچە تۇيۇقسىز ماڭىدىغان بولۇپ قالدىڭلار؟

- تۇيۇقسىز ئەمەس، پىلانلاپ بولغان ئىش. قىزىمىزنى كۆرگىلى، تۇغقانلىرىمىزنى يوقلىغىلى بارىمەن. جۇ خۇڭ شىنجاڭغا بېرىپ باقمىغان، بۇ قېتىم بىللە ئاپىرىمەن. ھەممە ئىشىمىزنى ساڭا ئالدىنئالا دوكلات قىلىپ تۇرساق بولاتتىمۇ گۇي..

- قاراپ بېرەي، قانچە پۇل بېرىسىلەر؟

- كەلگەندە ھېسابلىشىمىز.

- ئاشخانىدىكىلەرنى رەنجىتىپ قويسام مەيلىمۇ؟

- باھارگۈلنى رەنجىتىپ قويمىساڭلا، قالغىنىدىن خاتىرجەممەن.

- بۇ قىزنى قانداق رەنجىتىپ قويغىلى بولسۇن، گۈزەل قىزنى ھېچكىمنىڭ رەنجىتكۈسى كەلمەيدۇ، خاتىرجەم بول، ئۆزىنىڭ ئاكىسىدەك قارايمەن بۇ قىزغا... مېنى بىلىپ قالىدۇ.

- ھەممىسى ساڭا ئامانەت، ئامانەتكە خىيانەت قىلساڭ ئاغىنەم دېمەيمەن، بۇ گەپنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت. ھېلىقى ئەرزخور قېرى كېلىپ قالسا مېنىڭ ئورنۇمدا قاراپ قوي، بىزنىڭ ھويلىدىكى موماي ئىجارە دەپ قالسا كەلگەندە بېرىدۇ دەپ قوي، ئاشخانىنىڭ كىرىم-چىقىمىنى ئۆزەڭ بىلىپ باشقۇر. مەن ساڭا ئىشىنىمەن.

-قالغان ئىشلار ئاسان، ئەگەر باھارگۈل مېنىڭ باشقۇرۇشۇمغا كۆنمەي كېتىپ قالسىچۇ؟

- سېنىڭ كاللاڭ يەنە شۇ قىزدا قالدىما؟ ئەگەر ئۇ قىزنى رەنجىتىپ كەتكۈزۈپ قويساڭ يۈزۈڭگە ئىككىنچى قارىمايمەن. بۇ قېتىم كېتىپ ئەگەر پەۋقۇلئاددە بىر ئىش چىقىپ كېلەلمەي قالغۇدەك بولسام جۇ خۇڭ سەن بىلەن ئالاقىلىشىپ تۇرىدۇ. يەڭگەڭنىڭ گېپىنى ئاڭلا. قالغىنىنى كېيىن بىلىپ قالىسەن... - ئەمەتنىڭ چىرايى تارتىشىپ، زۇۋانى توساتتىن ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. جو چۈنگاڭ بۇنىڭدىن سەل غەلىتىلىك سەزدى، گۇمانى تېشىغا تەپتى:

- ئەجەپ بىر گەپلەرنى دەپ كەتتىڭ، يېنىپ كېلىدىغانسەن؟

- يېنىپ كېلىمىز، - دېدى جۇ خۇڭ چاندۇرماي .

- سەن ئاۋۋال بىزگە ئىككى دانە ئايروپىلان بېلىتى ئەكىلىپ بەر، ئەتە ئۇچىدىغاننىڭ بولسىمۇ بولىدۇ.

- شەخسىي كاتىپىڭدەك ئىشلىتىپ كەتتىڭ، مېنىڭمۇ ئىشىم بار ئادەم ئىدىم، ئاشخاناڭغا قارايمەن دەپ، ئىشىمدىن قۇرۇق قالىدىغان بولدۇم. كېلىپ زىيىنىنى تۆلەپ بەرمىسەڭلار بولمايدۇ، بولمىسا ئاشخاناڭلىدىن ئايرىلىپ قالىسىلەر. ھەممىسى مېنىڭ بولىدۇ...

- نىيەتنى بۇزماي تۇر، كېيىن ھېسابلىشىۋالىمىز.

جو چۈنگاڭ خوشلىشىپ چىقىپ كەتتى. ئەمەت ھۇجرىسىغا قايتىپ دۇتتىرىنى قولىغا ئالدى. خالا-خالىماس ھالدا بىر پەدىگە دىرىڭلىتىپ چالدى. ئەتىسى بۇ دۇتتارنى قېپىغا سېلىپ، ئايروپىلان بىلەن شىنجاڭغا ئېلىپ كەتتى.

ئۈرۈمچىدە ئۇلار قىزى بىلەن كۆرۈشتى. ئاتىسىنى تارتقان، قارا قاشلىق، بۇغداي ئۆڭ قىز ئىدى، ئاتا-ئانىسىغا تازا يېقىن كەلمەيتتى، ئەمەتكە ئۇيغۇرچە

گەپ قىلسا، ئانىسىغا خەنزۇچە گەپ قىلىپ، ئەھۋالىدىن گاھى خۇرسەن ئىكەنلىكىنى ئىپادىلىسە، گاھىدا دەردىنى تۆكەتتى. گېپىدىن قارىغاندا، ئەمەتنىڭ ئاچىسىدىن تازا رازى ئەمەستەك، قىزلىرى بىلەن كېلىشىپ بولالمىغاندەك قىلاتتى، كېلەر يىلى ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ ئىمتىھاندىن ئۆتسە ، ياتاقلىق مەكتەپلەردە ئوقۇپ، تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىدىن بالدۇرراق ئازات بولغۇسى بار ئىدى. ئۇچەيلەن بىر رېستۇرانغا كىرىپ تاماق يىدى.

- سېنىڭچە زادى كېيىن نېمە ئىش قىلغۇڭ بار قىزىم؟،- دېدى ئەمەت قىزىغا باشقىچە مېھىر بىلەن قاراپ.

- مودېل بولغۇم بار ئىدى، قارىسام شەرتىم توشمايدىكەن، بويۇم ئاران بىر مېتىر 65 ، تېلېۋىزيە ئىستانسىسىدا رىياسەتچى بولاي دەپ ئويلىدىم. قوش تىللىق رىياسەتچى بولالايمەن.

- مودېل بولساڭ ئىشىڭ چاتاق، بولالمايسەن. رىياسەتچى بولساڭ بولىدۇ. لېكىن بۇنىڭ ئۇچۇن داشۆگە ئۆتۈپ ياخشى ئوقۇشۇڭ كېرەك. يەنە ئۈرۈمچىدە ئوقۇغۇڭ بارما؟

- ئۈرۈمچىدە ئوقۇغۇم بار، بۇ شەھەرنى بەك ياخشى كۆرىمەن. ئىچكىرىگە بارسام ئانچە كۆنەلمەيدىكەنمەن.

جۇ خۇڭ بۇنىڭ ھەممىسىگە ئەمەت سەۋەبچى بولغان دەپ ئويلايتتى، ئەمەتكە نارازىلىق بىلەن قاراپ قويدىيۇ دەرھال ئەسلىگە ياندى، ھازىرقى پەيتتە ھەر ئىشنى ئەمەتنىڭ ئارزۇسى بويىچە ئويلاپ ماڭمىسا بولمايتتى.

- ھەدەڭنى قاقشاتما، ئۇلارنىڭ ئۆي ئىشلىرىغىمۇ ئانچە-مۇنچە قارىشىپ بەر. باللىرى بىلەن ياخشى ئۆت. لېكىن كېيىنكى يولۇڭنى ئۆزەڭ تاپمىساڭ بولمايدۇ،- دەپ قويدى جۇ خۇڭ.

ئەمەت بۇ قىزىدىن چوڭ ئۈمىد كۈتۈپ كەتمەيتتى، پەقەت ئۇنىڭ يامان يولغا كىرىپ قالماسلىقىنى، جەمەتىنىڭ يۈز-ئابرويىنى خار قىلماسلىقىنى، ئۆز نېنىنى ئۆزى تېپىپ يېيەلەيدىغان بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى. قىزى ھېچنېمىدىن بىخەۋەر تاماق يەيتتى، كولا ئىچەتتى.

ئەمەت خوتۇنىنى ئېلىپ يۇرتىغا كەلگەندە ئاسماننى قويۇق توپا-چاڭ قاپلاپ كەتكەنىدى. چۆرىسى قۇملۇق بىلەن قاپلانغان بۇ زېمىن ئۇنىڭغا ئاشۇنداق تۇتۇق، خۇنۇك ھالەتتە قۇچاق ئاچتى. ناھىيە بازىرىدا ئادەم شالاڭ بولۇپ، موتو بىلەن بولكىۋاي ماشىنىلار قۇلاقنى يارغۇدەك گۇرۇلدىشىپ چېپىپ يۈرەتتى. ئەمەت بىر شيالى ماشىنىنى كىرالاپ مەھەللىسىگە ماڭدى. يولبويى كۆرۈنگەن غېرىپ مەنزىرە، توپا چىراي دەرەخلەر، قوناقلار، كالىلار، بالىلار، سەپرا دېھقانلار كىنو لېنتىسىدەك تىزىلىپ ئۆتتى. توپا-چاڭ قويۇقلىشىپ كەتكەچكە شوپۇر يولنى تەستە پەرق ئېتىپ ئاستا ماڭاتتى. ئەمەت مۇشۇنداق غېرىبلىق، توپا-چوڭ ئىچىدە كېتىۋېتىپ ئۆزىنى ئۇدۇل تۇپراق بېشىغا، لەھەتكە كىرىپ كېتىدىغاندەك ھېس قىلدى، يېنىدىكى خوتۇنىنى تامامەن ئۇنتۇغان ھالدا ئىدى. قوي ھەيدەپ كېتىۋاتقان بىر شوخ بالا تايىقىنى ماشىنىغا ئۇرۇپ قۇيۇپ قېچىپ كەتتى، ئۇنىڭسىزمۇ سەپرالىشىپ ئاران تۇرغان شوپۇر " ھۇ شۇم" دەپ ئۇ "تاز"نى تىللاپ كەتتى. بىر چاغلاردىكى سۈزۈك ئاسمان، چەشمە سۇلار قاياقلارغا كەتتىكىن؟ ئېرىقلاردا سۇ كۆرگىلى بولمايتتى، ئەمما كۆۋرۈكلەر شۇ پېتى. يولنىڭ ناچارلىقىدىن ئېشەك ھارۋىلىرىمۇ ئاۋايلاپ ماڭاتتى. خۇدا شۇنداق بىر كۈنلەرنى بەندىلىرىگە كۆرسىتىپ تۇرىدىكەنكى، كۆرمىگەننى كۆرەرسەن ئۆلمىگىنىڭ! بەش يىل ئاۋۋالقى مەھەللە يول بويىدىكى دەرەخلەرنىڭ كېسىۋېتىلگەنلىكىنى ھېسابقا ئالمىغاندا شۇ پېتى تۇراتتى، ئەمەت ئىنىسىنىڭ ئۆيىنى تېپىپ ئۇزۇن

يىلىق هاردۇقىدىن چىققاندەك ئۇھ تارتىپ قويدى، ئەمما نېمىلا دېگەن بىلەن ئۆزىنىڭ ئۆيى ئەمەس ئىدى، ناھىيە بازىرىدىن، ھېچ بولمىسا مۇشۇ مەھەللىسىدىن يەر ئېلىپ ئۆزىگە تەئەلۇق بىر ئۆي سېلىپ قويۇشنى نېمىشقا بالدۇرراق ئويلىماپتىكىنە؟ بېيجىڭدا مەڭگۈ ياشاپ قالىمەن دەپ يۈرگەن گەپ، غەپلەت دېگەن گۆي تازا باسقان گەپ. ئەمەت ئىنىسىنىڭ ئۆيىنىڭ شادا دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىپ ھويلىدىكى نامراتلىق، قالايمىقانچىلىق، غېرىبلىققا تىكىلىپ، مۇشۇمۇ تۇرمۇشمۇ؟ بۇلار بەش يىلدىن بېرى نېمە ئىش قىلدى؟ ھۆكۈمەت ناچارمۇ ياكى بۇلار بولۇمسىزمۇ؟ دەپ ئويلاپ تازا ئىچى پۇشتى، كېسىلىنىمۇ ئۇنتۇپ قالدى. ئەمەتنى ئەڭ ئاۋۋال ئىنىسىنىڭ بالىلىرى كۆرۈپ بىر دەم سەپسېلىپ قاراپ تۇرۇپ، ئاخىرى تونۇپ ئەيمىنىپرەك يېقىن كەلدى. ئەمەت ئۇلارغا يانچۇقىدىن پارچە پۇللارنى چىقىرىپ تۇتقۇزۇپ قويدى. جۇ خۇڭ ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئېلىۋالغان كەمپۈتلىرىنى تارقىتىپ بەردى. ئەمەت قويلار مايىقلىۋەتكەن ھويلىغا قەدەم بېسىشىغا ئىنىسىنىڭ خوتۇنى ئاشخانىدىن ھارغىن چىقىپ كەلدى، بالدۇر قورۇق چۈشۈپ كەتكەن يۈزلىرىگە زورىغا كۈلگە يۈگۈرتۈپ تىنچلىق سورىدى. بالىلاردىن بىرى دادىسىنى ئېتىزلىقتىن چاقىرىپ كەلگىلى كەتتى. ئەمەت ئاق شىم كىيىۋالغانىدى، پىشايۋان ئاستىدىكى توپا سىڭىپ كەتكەن كىگىزگە قاراپ ئولتۇرايمۇ-ئولتۇرمايمۇ دەپ ئىككىلىنىپ، ئۆزىنىڭ پات ئارىدا بەرىبىر توپىغا كۆمۈلىدىغانلىقىنى ئويلاپ قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئولتۇراي دەپ تۇرۇشىغا ئىنىسىنىڭ خوتۇنى نەدىندۇر بىر كۆرپىنى تېپىپ ئەكىلىپ ئاستىغا سېلىپ قويدى. نامرات دېھقانىنىڭ داستىخىنىدا بارى شۇ، كىرلىشىپ كەتكەن داستىخان، سىرى چۈشۈپ كەتكەن بىر لىگەن، پۇچۇق پىيالە، قېتىپ كەتكەن نان، كېسەك چاي. ياز كۈنلىرى نەدىن بولمىسا بىر يەردىن بىرەر قوغۇن-تاۋۇز تېپىلىپ قالىدۇ.

بولمىسا قاتتىق نان بىلەن چاي ئىچىدىغان گەپ. ئەمەت ئىنىسىغا شۇنچە ياردەم قىلاي دېسىمۇ، خەنزۇ خوتۇن ئالغىنىغا ئىزچىل نارازى بولۇپ كەلگەن ئىنىسى ئۇنىڭ ياردىمىنى رەت قىلىپ كەلدى، بوينى قاتتىق بۇقىدەك بىر دېھقان ئىدى. ياپياش تۇرۇپ ئاكىسىدىن بەك قېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. بىر چاغدا ئۇ پۇشقاقلىرى تۇرۇلگەن ھالدا ھويلىغا كىرىپ كەلدى ـ دە، كەتمەننى تولۇقتاشنىڭ يېنىغا قويدى، ئاكىسىغا چىراينى ئېچىپ شۇنداقلا بىر قاراپ قويدىيۇ، ئەسلىدىكى قاتاڭغۇر چىرايىغا قايتتى. چۈيۈندەك قوللىرى ئاكىسىنىڭ پاختىدەك يۇمشاپ كەتكەن قوللىرىنى بوشلا قىستى، جۇ خۇڭغا مۇنداقلا بىر قاراپ قويۇپ گەپ قىلمىدى.

كەچ سائەت توققۇز بولماستىنلا بۇلار ئۇخلىغىلى تەمشىلەتتى. تاماقتىن كېيىن ئەمەت شادا دەرۋازا ئالدىدىكى ئېرىق بويىغا قاتار تىكىلگەن تېرەكلەرگە مىخلاپلا قىلىنغان شال ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ تاماكا چەككەچ بارا ـ بارا قارىيىپ كېتىۋاتقان ئاسمانغا قاراپ يەنە ۋەھىمىگە، ئاللىقانداق ئەندىشىلەرگە چۆكتى، شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئىنىسى بىلەن ئوبدان بىر مۇڭدىشىۋالغۇسى، بۇ چىدىغۇسىز غېرىپ ۋاقىتلارنى ئىمكانقەدەر ئارقىغا سوزغۇسى، بىردەم بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ۋە ئىنىسىنىڭ زۇۋانىدىن تىرىكلىك ۋە قېرىنداشلىقنىڭ يېقىملىق تىۋىشلىرىنى قېنىپ ئاڭلىغۇسى بار ئىدى. ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى ئىنىسى بىلىپ بولالمايتتى، شۇڭا ئۇ ئىنىسىنى تالاغا چاقىرىپ چىقتى. ئىنىسى بىر موخۇركىنى ئوراپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى، ئېغىر ئىدى، ھېچ گەپ قىلغۇسى يوقتەك قىلاتتى.

ـ ئۆيۈڭگە ئاۋارىچىلىق ئېلىپ كەلدىم ئۇكام، بىر نەچچە كۈن قېشىڭدا تۇرۇۋالاي... ـ ئەمەتنىڭ تاماكىدىن بىكار بولمايدىغان ئېغىزىدىكى پاپىرۇس تىترەپ چۇشۇپ كەتكىلى تاس قالدى.

- ھەي ياقەي، ئۆي كەڭرىغۇ...

- خالىساڭ، ساڭا يەتكۇدەك پۇل بېرەي، ئۆيۈڭنى يېڭىلىۋال..

- رەھمەت، ھازىرچە مۇشۇ ئۆيمۇ بولىدۇ.

- ئۆيۈڭ بەك كونىراپ كېتىپتۇ..

- يېقىندا ھۆكۈمەت چاققۇدەك، يەر تەۋرەشكە چىداملىق ئۆي دەپ سېلىپ بېرىدىغان ئوخشايدۇ...

- شۇنىڭغىمۇ پۇل كېرەكتۇ؟ ھۆكۈمەت بىكارغا سېلىپ بەرمەيدىغاندۇ؟

- 7000 كوي تاپشۇرىدىكەنمىز.

- ھە شۇنىڭغا بولسىمۇ ياردەم قىلاي ئەمىسە...

- ياق بولدى، پۇل بار، يەتمىسە ئات-ئۇلاغنى ساتارمىز.

- نېمانداق جاھىللىق قىلىسەن ئۇكام، ئارتۇق پۇل بېشىڭغا ئۇسمەس، بالىلىرىڭنى بولسىمۇ ئوقۇتامسەن؟

- بالىلارنىڭ ئوقۇش، ماتېرىيال پۇللىرىنى ھەقسىز قىلىدىكەن...

- ئاغرىپ قالساڭ پۇل لازىم بولار، خوتۇنۇڭ يېڭى كىيىم كىيمەسمۇ؟ ئوغۇت ئالىدىغانغا پۇلۇڭ كەملەپ قالماسمۇ؟

- ياخشى كۆڭلۈڭ تېگىل بولدى ئەمىتىكا، خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن مۇشۇنچىلىك كۈن كۆرۈۋاتىمىز. ئارتۇق ھاجىتىمىز يوق. ئەگەر بولسا ساڭا دەيمىز.

- سەن دېمەيسەن ئەمەسمۇ؟ تۇتقان ئۆيۈڭگە قاراپ يىغلىغۇم كېلىپ قالدى...

- شۇنداقمۇ تېخى-دەپ خىڭىلداپ كۈلۈپ قويدى ئىنىسى،-كۈلىدا كۈنۈڭ بەك ياخشى ئوخشىمامدۇ؟ كۈلى دېگەنمۇ جەننەت ئەمەستۇ؟! كەتكەنلەر

كېلىۋاتىدۇ، كېلەلمىگەنلەرنىڭ ئۆلۈم خەۋىرى كېلىۋاتىدۇ. يېنىپ كەلگەنلەر سېنى خوتۇنى خەنزۇ بولغاچقا جېنىنى بېقىپ كېتەلىدى، خوتۇنىنىڭ سىزىقىدىن چىقمايدۇ... دەپ كېلىشتى. ئاڭلىدۇق، ئەھۋالىڭ شۇكەن...

—— كۆرەلمەس گۇيلار ، ئانىسىنىڭ قېشىدا خوتۇنىنىڭ سىزىقىدىن چىقماي يۈرۈپتىمەنمۇ؟ 10 نەچچە يىلدىن بېرى خوتۇن قىلىپلا كەلگەن يېرىم بار شۇ. بۇ خوتۇننى مەن مەدىكار قىلىپ ئىشلىتىپ ئاندىن ئالغان، ئۇ گۇيلا ئۇقمايدۇ، ئۆزى بىر ئىش قىلالماي مېنى خوتۇنغا تاياندى دەپ سېسىق گەپ تارقىتىشىدۇ.. شۇلارنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ يۈردۇڭما؟

- مەن قايسى بىرىگە ئىشىنەي، خۇدا ئۆزى بىلەر. لېكىن سېنىڭ خەنزۇ خوتۇن ئالغىنىڭ پەقەتلا كالللامدىن ئۆتمەيدۇ. ئاتا-ئانام هايات بولغان بولسا شۇنداق قىلالامتىڭ؟

- خەنزۇ خوتۇننىڭ نېمىسى يامان؟ سىلەر ئۇقماي دەۋېرىسىلەر... بۇلارمۇ ئادەمغۇ، خۇدايىمنىڭ بەندىسىغۇ؟ مۇسۇلمان قىلاي دەپ ئالدىم، لېكىن كۈلچىلىقتا بۇ ئىشلار تەسكەن، ئۆزەممۇ تېخى ئەمدى مۇسۇلمان بولۇۋاتىمەن ئۇكام، راست دەيمەن، بۇرۇن ئۇقماي يۈرۈپتىكەنمەن...

- بېشىڭغا بىر ئىش كەلگەن ئوخشىمامدۇ؟

—— قانداق دەيسەن؟

—— ئەمدى دەيمىنا، تۆۋە قىلىۋاتقاندەك قىلىسەن.

—— كۆڭلۈك تۇيغان بولسا توغرا، بېشىمغا چوڭ بىر ئىش كەلدى.

—— نېمە ئىش؟

—— ئۆلۈم، جاهاندا ئۆلۈمدىن قاتتىق ئىش يوق دەيتتى كونىلار...

—— نېمە، ئۆلۈمدىن ساق قالدىڭما؟ يولدا بىر ئىش بولدىما؟

—— شۇنداق بولسىغۇ بەختىم دەيتتىم، ئۇنداق ئىش يوق، ئۆلۈم ئەمدى تېخى بېشىمغا كېلىۋاتىدۇ...

—— بۇ قانداق گەپ، چاتاق كېسەلدىن بىرنى تېپىۋالمىغانسەن؟!

—— كۆڭلۈك تۈيۈپ تۇرىدۇ-دە، ئەجەللىك كېسەل دېگىنە، راك كېسىلى، راك...

—— راك دېگىنىڭ نېمە ھېلىقى ساقايماس كېسەلما؟

—— ئاق قان كېسىلى دېگەن شۇ، قىزىل قانلىرىڭ بۇزۇلۇپ ئاخىرى جاننى ئالىدىكەن - ئەمەت تاماكىسىنى قېنىپ-قېنىپ شورايتتى، قوللىرى تىترەپ-تىترەپ تۇراتتى، پۇتلىرى، پاچاقلىرىمۇ بەزىدە دىرىلداپ تىترەپ كېتەتتى. ئەجەل ھامان بىر چاغدا يوشۇرۇنغان يېرىدىن ئېتىلىپ چىقىپ، ئۇنىڭ كاللىسىغا بازغاندەك تېگىدىغان گەپ. باش زىڭىلداپ ئاغرىپ، كۆزگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ... ھوشىدىن كېتىپ... بۇنىڭ ئاخىرىنى ئەمەت تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى، تەسەۋۋۇرلىرىمۇ ناھايىتى ئىپتىدائىي ھالەتتە توختاپ قالاتتى.

—— بېيجىڭدا داۋالىتىپ باقمىدىڭما؟

—— داۋالاتساقمۇ ساقايمايدىكەن، بىكار پۇل بۇزىدىغان ئىشكەن...

ئەمەتنىڭ ئىنىسى ئەمدى ئاكىسىغا رەسمىي ئىچ ئاغرىتىشقا باشلىدى، موخۇركىسىنى بايىقىدەك تەبئىي ئولتۇرۇپ چېكەلمىدى.

- خۇدايىمنىڭ تەقدىرى، - دېدى ئەمەت خۇددى ئىنىسىنىڭ كۆڭلىدىكىنى ئالدىن دەۋاتقاندەك، - ئۆلۈپ كەتسەممۇ ئۆلۈكۈم كۆلدا قالمىسۇن دەپ مەشەگە يېنىپ كەلدىم.

ئىنىسى، ”ئەمىسە خوتۇنىڭنى نېمىشقا ئەكەلدىڭ؟“دەپ سوراي دەپ سورىمىدى. بۇنداق ئەھۋالدا ئاكىسىنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىپ قويۇشنى خالىمىدى.

- ئەتە سەھەردە تاھارەت ئېلىپ ئاتا-ئانامنىڭ تۇپراق بېشىغا چىقايلى، - دېدى ئەمەت، - تۇپراق بېشىنى بىر يوقلاپ، دۇئا قىلىپ كېلەيلى...

يېڭى بىر تاڭ سەھەر، گويا يېڭى بىر ھاياتلىق باشلانغاندى. ئىنىسى ئەمەتنى شېرىن ئۇيقۇدىن ئويغاتقاندا ئۇ يەنە ئۆلۈمنى ئويلاپ يۈرىكى ئېغىر سوقۇپ، ۋۇجۇدى مۇزلىغاندەك بولدى، تىترىدى. ئەمما ئۇمىد يەنىلا ئىنجىقلاپ ئولتۇرۇپ ئالغان تاھارەتتە، مەسچىتكە بارىدىغان ساۋابلىق يولدا، خۇدانىڭ ئۆيى بولغان مەسچىتتە، نامازدا، دۇئا-ئىستىغپاردا ئىدى. ئەمەتنى گويا ئۇ يەردىكى، ئۇ دۇنيادىكى ئاتا-ئانىسى چاقىرىۋاتاتتى. ئەمەت مۇرەككەپ بىر خاتىرجەملىك، بۇنىڭغا يۇتلىشىۋاتقان ۋەھىمە، ئەندىشە، شۇنداقلا روھىنى تۇتۇپ تۇرۇۋاتقان ئۇمىد-تىلەك ئىلكىدە ئورنىدىن قوپۇپ كىيىمىنى كىيدى، باش خوراز چىللاۋاتاتتى، نەدىندۇر بىر يەردىن مەزىنىنىڭ بوغۇق، ئەمما مۇڭلۇق بىر ئەزان ئاۋازى كېلەتتى.

ئەمەت يولدا كېتىۋېتىپ كىشىلەرنىڭ تىنچ باغ-ۋارانلىرىغا، قوتانلاردىكى كۈچلۈك، ساغلام، ئېغىر-بېسىق كالىلارغا، ئۆمرى قىسقا بولسىمۇ ئېتىزلىقلاردا ئەركىن يايلاپ يۈرەلەيدىغان، ھېچ بولمىسا ئەمەتتىن ئۇزاقراق ياشىشى مۇمكىن بولغان قويلارغا قاراپ خۇرسىندى، ئىچى يەنە ھەسرەت، ئەلەمگە تولۇپ كەتتى: خۇدا، نېمىشقا بۇ كېسەل ماڭىلا كېلىدۇ؟ تەقدىر دەيمىز، لېكىن تەقدىرگە تەن بەرمەسلىككە كۆنۈپ كېتىپتىكەنمىز... ئۇ يەنە بەكرەك خىيال سۈرۈپ كەتسىلا خۇدادىن نارازى بولۇپ، بۇرۇنقىدەكلا ئاسىي گۇناھكار بەندە بولۇپ قېلىشىدىن ھەزەر ئەيلەپ ئىچ-ئىچىدىن تۆۋە قىلدى: خۇدا، ئاجىز بەندەڭمەن، ھاراق ئىچتىم، لېكىن زىناغا ئۆزەمنى ئۇرمىدىم، بىر چاغلاردا نوچىلىق قىلىپ سالغان

ئىشلىرىم بار. ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىسەن...

ئەمما ئۇنىڭ گۇناھلىرى ئېسىگە كېلىۋالدى: جوزىدىن نېرى كەتمەيدىغان ھاراق بۇتۇلكىلىرى... جۈمە نامىزىغىمۇ بەزىدە نەچچە ئايلاپ بارماي ئاشخانىغا، ھۇجرىسىغا بېكىنىپ ئۆتۈپ كەتكەن كۈنلىرى، چالغان دۇتتىرى، قېلىن گەپلىرى، يۇمۇرلىرى، جۇ خۇڭ چاغانلىقىقا كەتكەندە ئېقىپ كېلىپ قالغان نېرۋىسى ئاجىز چىرايلىق بىر چوكاننى ۋاقىتلىق خوتۇن قىلغانلىقلىرى، كېتەر چاغدا پۇلنى ئالغىلى ئۇنىماي ئەمەتكە نەپرەتلىك قاراپ كېتىپ قالغانلىرى... ئەسلەپ كەلسە ئۆمرىدە قىلغان گۇناھلىرى يىپچى خۇتۇننىڭ يىپىدەك چۇۋۇلۇپ چىقىۋېرىدۇ. مۇشۇ يىپلار ئۇ دۇنيادا دوزاخ ئوتىنىڭ تۇتىشىغا پىلتە بولۇپ قالمىسىلا بولاتتى. تۆۋە قىلدىم خۇدايىم، تۆۋە... ئەمەت ئىچىدە مىڭلاپ تۆۋە قىلىپ كېتىۋاتاتتى. مەسچىتتىن مەزىننىڭ ئىككىنچى قېتىم توۋلىغان ئەزان ئاۋازى ئاڭلاندى: ئاللاھۇ ئەكبەر، ئاللاھۇ ئەكبەر...

ئۇلار قەبرىستانلىققا كەلدى، چىغىر يولنىڭ يېنىدىلا زۇمچەك-زۇمچەك قەبرىلەر جاي ئالغان بولۇپ، سانچىپ قويۇلغان شاخلارغا لاتىلار باغلاپ قويۇلغانىدى. دېمەك، تىرىكلەر كېتىۋاتقان يولنىڭ يېقىدىلا ئۆلۈكلەر ياتاتتى، گەرچە كۆرۈنمىگەن بىلەن ئۇلارنىڭ غۇۋا دىدارى، تىنىقلىرى كېلىۋاتقاندەك بولاتتى. ئەمەت بۇلارنى ئىنىسىغا قارىغاندا تېخىمۇ يېقىن، تېخىمۇ تىرەن ھېس قىلىشقا باشلىدى، ۋۇجۇدىغا يەنە تىترەك، ۋەھىمە ئولاشتى: خۇدا، جاھاندا ئۆلۈمدىن قاتتىق ئىش يوقكەن بەندىگە! ئەمەت كالاڭپاي دەسسەپ مەسچىتكە كىردى. مەسچىتكە ئۈچلا ئادەم كەلگەن بولۇپ، ئىمام، مەزىن ۋە يەنە بىر تەقۋا بىر قېرى ئولتۇراتتى. ئەمەتنىڭ ئىنىسى خانىقاغا كىرىپلا سىمغا ئېسىقلىق كىر سەللىنى بېشىغا ئوراپ چەگدى، يۈكۈندى. ئەمەت بېشىدىكى دوپپىسى بىلەنلا

ئولتۇرىۋەردى. مەزىن ئەمەتكە قاراپ قويدى، ئەلپازى چۈشىنىكسىز ئىدى. ئىمام ھېچكىمگە قارىماي مۆكچىيىپ تەسۋى سىرىپ ئولتۇراتتى. تاڭ خېلىلا ئاقىرىپ قالغاندىمۇ ئاران توققۇز جامائەت كەلدى. ناماز باشلاندى. ئۇزۇن قىرائەت، ئۇزۇن دۇئالار بىلەن بۇ ناماز يېرىم سائەت داۋاملاشتى. مەسچىتتىن چىقىپ سالاملاشقاندا ئەمەت رەتنىڭ ئاخىرىدا تۇرغانىدى، ئىمام بىلەن مەزىن قولىنى ئۇنىڭغا خالا-خالىماي ئۇزاتتى، چىرايىغا ئېچىلىپ قارىمىدى، قاچان كەلدىڭلە دەپ ئەھۋالمۇ سورىمىدى. كۆلى دېگەن قانچىلىك يەر، بارمىغاندىكىن ئۇقمايتتى. جامائەت ئۆرە تۇرۇپلا قەبرىستانغا قاراپ دۇئا قىلدى. ئەمەت مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن جامائەتنىڭ ئۆزىگە دۇئا-قىلىپ قويۇش-قويماسلىقىنى ئويلاپ، ئېنىقسىزلىق، گاڭگىراش، دېلىغۇللۇق، ئىشەنچىسىزلىك كەيپىياتىدا بوغۇلدى. قەدەملىرىنى ئېغىر ئېلىپ ئۆلۈمنىڭ سۇر-ھەيۋىسىنى نامايەن قىلىپ تۇرغان بۇ يەردىن تېزرەك كېتىشنى تىلەپ قالدى، ئۆلۈمدىن ھەقىقەتەن قورقىدىكەنمەن دەپ ئويلاپ مەيدىسىنى تۇتتى، ئۆلۈمدىن كىم قورقمايدۇ؟ دەپ جامائەتكە تەكشى بىر قاراپ ئۆزىگە تەسەللىي بەردى. جامائەت ئۆيلىرىگە تارقاپ كېتىشتى. ئەمەت گويا ئۆلۈمدىن ھاياتلىققا ماڭغاندەك يەڭگىل بىر قەدەم بىلەن كېتىۋاتسىمۇ، كەينىدە ئۆزىنى كۈتۈپ قالغان گۆرلەرنى كۆز ئوڭىدىن كەتكۈزەلمىدى. يولى بىر كېلىپ قالغان بىر مەھەللىداش كەينىدىن يېتىپ كېلىپ ئەمەتنىڭ ئېغىر خىياللىرىنى ئۈزۈپ قويدى:

- قاچان كەللە ھېچ كۆرمەپتۇق.

- تۆنۈگۈن كېلىشىم.

- قانچىلىك تۇرىلا؟

ئەمەتكە بۇ گەپ سوئالدەك تۇيۇلمىدى.

- يەيدىغان رىسقىم بولسا تۇرارمەن، - دەۋەتتى ئۇ.

قالغان گەپلەرنىڭ ھېچ مەززىسى بولمىدى. كۆلى ھەققىدە گەپلەرنى دەپ بەرسىمۇ، بېرىپ باقمىغان ئادەمگە چۆچەكتەك ئاڭلىناتتى.

ئەمەت ھەر كۈنى دېگۈدەك مەسچىتكە چىقىشنى داۋاملاشتۇردى. ئىنىسى بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇشنى باشلا دېگەنىدى، ئەمەت بىر نەچچە كۈن ئارىسالدى بولۇپ تۇرۇپ قالدى. بۇ يەرگە كېلىپ سالامەتلىكى سەل ياخشىلانغاندەك بولۇپ قالدى، سويۇق تاماقلارنى تەستىراق يېسىمۇ لېكىن بەدىنىدەماغدۇرى يەنىلا كەم ئەمەس ئىدى. ئىنىسى ئۇنىڭ بۇ يەردە ھەر خىل ئىشلارنى تولا ئويلاپ بۇرۇقتۇرما بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ تۇراتتى، شۇڭا كۈندە نامازغا زورلاپ تۇراۋالمىدى. ئەمەتكە كۈندە سەھەردە مەسچىتكە چىقىشنىڭ ئۆزىلا چوڭ تەقۋالىق ھېسابلىناتتى. بىر ھەپتە شۇنداق ئاكتىپ بولدى، ئىمام-مەزىن، جامائەتمۇ ئۇنىڭغا باشقىچە كۆزدە قاراشقا باشلىدى، كېيىنكى ھەپتىسى ئۇ ئۇيقۇسىنى ئاچالمىدى، روھىي قۇۋۋىتى، دىققىتى تامامەن شىرىن ئۇيقۇ، ئاللىقانداق چۈش قېتىغا كىرىپ كەتكەندەك قىلاتتى. ئىنىسى زورلاپ بېقىپ بولدى قىلدى. ئاخىرقى قېتىم: «ئوقۇساڭ ئۆزەڭگە ئوقۇيسەن...» دەپ ئاچچىقلاپ سۆزلەپ قويدى. ئەمەت «مىجەزىم يوق، ئۆيدە ئوقاي .. » دەپ كۈن چىققىچە ئۇخلىدى. ئۇيقۇ ئۇنىڭغا بارغانچە شىرىن، ئارامبەخش تۇيۇلۇپ كەتكەنىدىكى، ئىلگىرى ھېچقاچان بۇنداق قېنىپ ئۇخلاپ باقمىغاندەك ئۇخلايتتى. ئىنىسى ئايالىدىن ئۇنىڭ كۈن چىققىچە ئۇخلىغانلىقىنى ئاڭلاپ ئىچى ئاچچىق بولدى:

- ئەتىدىن باشلاپ مەسچىتكە چىقمىز، نېمە تۈگمەيدىغان ئۇيقۇ بۇ...

- تازا مىجەزىم يوق تۇرىدۇ...

- ئۇيقۇ دېگەن يېرىم ئۆلۈم، تىرىك ياشايمەن دېسەڭ مەسچىتكە چىق، ئاخىرەتلىكىڭنى ئويلا...

- مەن سەندىن بەكرەك ئويلايمەن، لېكىن قىلىپ كۆنمىگەن ئادەمگە تەسكەن...

- كېسىلىڭ يالغانمۇ يا، قارىسام مەندىنمۇ بىغەم كۆرۈنىسەن...

- خۇدايىم، دېگىنىڭدەك بولغان بولسىغۇ، خۇدايىمنىڭ مۇشۇ رەھمىتىگە كۈندە بەش ۋاق ناماز ئوقۇسامۇ ئازلىق قىلاتتى...

-خۇدايىم بەرسە قىلىسەن تېخى، سەن خۇدايىم ئۈچۈن قانچىلىك جاپا چەكتىڭ؟ نېمە قىلىپ بەردىڭ؟ بۇنداق كۆپۈرلۈق قىلما، ئوقۇغان نامىزىڭ بىكار بولۇپ كېتىدۇ...

- مەن خاتا گەپ قىلمىدىمغۇ؟ خۇدايىم رەھمەت قىلسا تېخىمۇ ناماز ئوقۇغۇڭ كېلىدۇ شۇ... خاتامۇ دېگىنىم؟

- خۇدايىم بىلەن خالىغانچە سودىلىشىشقا ھەددىڭ يوق، ھەققىڭمۇ يوق. خۇدا سېنى يارىتىپ، مۇشۇ ياشقىچە ئۆمۈر بېرىپ، مال-دۇنيانىمۇ بېرىپ قىلدى، سېنىڭ خۇدايىم ئالدىدا ئادا قىلىپ بولالمايدىغان، تۈگىمەيدىغان قەرزىڭ بار تېخى! شۇنى تۆزۈك ئادا قىلماي تۇرۇپ، بىرەر ھەپتە مەسچىتكە چىقىپ قويۇپ، جەننەتكە كىرىمەن دەپ يۈرەمسەن؟ بۇنىڭ ھەممىسى خام خىيال، جاھاندا ئۇنداق ئاسان ئىش يوق!

- سەن نېمىنى بىلىسەن؟ سەن ئەۋلىيامۇ؟ - دەپ تېرىكتى ئەمەت، - خۇداغا بولغان ئىخلاسىمنى سەن بىلەمتىڭ؟ گۇناھىڭغا سەن مەنچىلىك تۆۋە قىلالامسەن؟ مەندەك يىغلاپ تۇرۇپ تۆۋە قىلالامسەن؟ جەننەتكە يا دوزاخقا كىرىشىمنى سەن بەلگىلەپ بېرەمتىڭ؟ سەن خۇدايىممىتىڭ؟ ھە گەپ قىلە، ئەتىگەندە نېمە يوغانچىلىق بۇ؟

ئەمەتنىڭ ئىنىسى داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى، ئۇمۇ ئاچچىقىنى ئىچىگە

يۈتالمىدى:

- سەن ماڭا ۋاقىرىما، سەن تېخى ھەقىقىي مۇسۇلمان بولماپسەن، خوتۇنىڭنى مۇسۇلمان قىلىپ بولالمىغان ئادەم قانچىلىك مۇسۇلمان بولماقچىدىڭ؟ ئۆلۈم بېشىڭغا كېلىۋاتقاندىمۇ مۇشۇنداق گەپلەرنى دەۋاتساڭ مانا، ئەگەر مېنىڭ بېشىمغا شۇنداق ئىش كېلىدىغان بولسا سەندىنمۇ بەك يىغلاپ تۆۋە قىلىمەن مەن! سېنىڭ تۆۋەڭ تېخى يەتمەيدۇ!

-ماڭا تولا چالا موللامدەك ۋەز ئېيتما، كۆلدا ياشاپ باقمىغاندىكىن ئۇقمايسەن، خۇدا ماڭا بۇ كېسەلنى سالدى، تۆۋە قىلىمەن، جېنىمغا چۇشلۇق قىلىمەن. خۇدايىم كەچۈرىدۇ دەپ ئىشىنىمەن. سەن بۇنىڭغا ھۆكۈم قىلىدىغان خۇدايىم بولمىغاندىكىن تولا ئاقساقاللىق قىلما!

- دەيدىغان گەپنى دېدىم، ھەممىسى سېنىڭ ئاخىرەتلىكىڭنىڭ ياخشى بولۇشى ئۈچۈنغۇ؟ خۇدايىم تۆۋە قىلىۋالسۇن دەپ بەندىسگە مۇشۇنداق كېسەل، بالا-قازانى بېرىدۇ. سەن تېخى بۇنى ئۇقماي، نامازمۇ ئوقۇماي ئۇخلايسەن، شەيتان سېنى دوزاخقا كىرسۇن دەپ گەدىنىڭنى ياستۇققا ئاشۇنداق مىخلايدۇ. ئىمانىڭ بولسا، خۇدايىمدىن قورقساڭ ئورنۇڭدىن سەھەر قوپۇپ ناماز ئوقۇيسەن، تۆۋە قىلىسەن، دۇئا قىلىسەن... مەن ساڭا يامان بولسۇن دېدىممۇ؟

ئەمەتنىڭ ئىچى ئاچچىقتىن، قايىلسىزلىقتىن زۇلمەت قاراڭغۇلۇقىغا چۆكۈپ، تەپەككۇرى قۇيۇندەك چۆگىلەپ، سەپرايى بېشىنى ئايلاندۇرۇۋەتتى:

- بولدى قىل، ئەمدى گەپ قىلما ماڭا، بېشىمغا كەلگەن بۇ ئىشتىن خوش بولىدىغان بولساڭ، مەن بۇ يەردىن كېتەي، مەسچىت دېگەن كۆلدىمۇ بار، كۆلنىڭ مەسچىتلىرى بۇ يەردىكىدىن پاكىز، ئازادە. نەگىلا بارساق خۇدايىمغا تۆۋە قىلىۋالالايمىز. مەن زادى بۇ يۇرتقا سىغمايمەن، خۇدايىم رىسقىمنى نەگە چاچقان

بولسا شۇ يەردىن تىرىۋالاي، شۇ يەردە داۋالىنىپ شۇ يەردە ئۆلەي، ھەممىسى خۇدانىڭ زېمىنى...

- كەتسەڭ كەت! - دېدى ئىنىسى بوغۇق، كەسكىن تەلەپپۇزدا، ئۇنىڭمۇ ئاچچىقى قاتتىق كەلگەنىدى، سەۋر قىلالمايۋاتاتتى، - توغرا گەپ قىلسام ئاڭلىمىساڭ، ئەمدى مەن نېمە دەيمەن، كىم سېنىڭ بېشىڭغا كەلگەن ئىشتىن خوش بوپتۇ، ئادەمنى ئۇنداق ناھەق قارىلىما، خۇدا ئالدىدا قارا يۈز بولۇپ كېتىسەن... مەن پەقەت بۇ ئىشنى خۇدايىمنىڭ بىر سىنىقى، خۇدايىمنىڭ تەقدىر قىلغان ئىشلىرىدا يامانلىق يوق دېدىم. بۇنىڭغا قايىل بولمىساڭ ئۆزەڭنىڭ ئىشى. ئىشقىلىپ خۇدايىم دىلىڭغا ئىمان، ئىنساپ بەرسۇن، ھەم خوتۇنىڭغىمۇ، بولمىسا ... - ئىنىسى گەپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمىدى، ئەمما كاللىسىدا پىكىر ئېنىق ئىدى: بولمىسا، كۇلىدا ئۆلۈپ تارتىپ قالساڭ خەق نامىزىڭغا بارمايدۇ، قەبرەڭنى يوقلاپ دۇئا قىلىدىغان بىر ئىنسان چىقمايدۇ...

- يۇرت، جامائەت دەپ كەلسەم، ھالىڭلار چاغلىقكەن. مەسچىت قوپقۇرۇق. ئىمام مۇگدەپلا ئولتۇرغان، تەرتى چىقىپ كەتسىمۇ تۇيمامدىكىن دەيمەن. شۇنىڭغا ئەگىشىپ ناماز ئوقۇيدىكەن، ئەۋلىيادەك چوڭ بىلىدىكەن.. بىر ھەپتە شۇلار بىلەن بولدۇم، بىر كىم ماڭا ئوچۇق چىراي ئېچىپ باقمىدى. خوتۇنۇمنى خەنزۇ دېسىمۇ مېنى مۇسۇلمان قاتارىدا كۆرمىدى. ئۆلسەممۇ نامىزىمنى چۈشۈرمەيدىغان ئوخشايدۇ. ھەتتا سەنمۇ ئىمامدەك، ئەۋلىيادەك گەپ قىلىپ زىتىمغا تېگىپ يۈرۈيسەن، كۆزۈڭگە سىغمىغان بولسام كېتەي، خوتۇنۇم خەنزۇ بولغاندىكىن كۇلىدىلا ياشاي، خەنزۇ، خەنزۇ دەپ مېنىمۇ شۇ قاتارغا چىقىرىۋەتتىڭلار، بۇنداق يەردە ئىت-ئېشەكتەك تۇگۇلۈپ، خەقنىڭ سەت ئالىيىشلىرىغا چىداپ يەنە قانچىلىك تۇرىمىز؟ خوتۇنۇڭ ئىككىڭ ئاران-ئاران

چىداۋاتىسەن، قالغان خەق قانداق چىدايدۇ... شۇڭا بۇ يەردىن ئاستا كېتىپ جايىمىزنى تاپايلى...

- ئاران قالغان ئادەم مەن ئەمەس، سەن، خوتۇنۇڭ ئەلۋەتتە كۆنەلمەيدۇ، ئۇنىڭغا بېقىپ سەنمۇ كۆنەلمىدىڭ. بىر باھانە ئىزدەپ كېتىدىغانلىقىڭنى كۆڭلۈم تۇيۇپ قالغانىدى. دېگەندەك بولدى، مەيلى، كېلىش-كېتىش ئىختىيار. كەلسەڭ مانا يۇرت، مانا ئۆي. كەتسەڭ، كۆلىمۇ تەييار، ئىشىكى داغدام. بىز سېنى توسمايمىز ھەم توسالمايمىز. بىزدە ئۇنچىلىك ماغدۇر يوق. كەمبەغەل بولساقمۇ، مۇشۇنچىلىك غۇرۇر بىلەن ياشاۋاتىمىز... قېيداپ كېتىمەن دېسەڭ ھەرگىز توسمايمىز. سەن يامانلىغۇدەك بىز ھېچقانداق ئىش قىلمىدۇق. خۇدا ئالدىدا ئىككى ئېغىز توغرا گەپنى قىلدۇق شۇ...

- توغرا گەپ قىلدىڭ، خۇددى ئەۋلىيا ئەزەمنىڭ نەق ئۆزى. بەش يىل ئالدىدا بىر بوتۇلكا ھاراق ئالدىغانغا پۇل يوق ساغىرىپ يۈرگەن مەمتاخۇن سىلى ئىدىڭلا.. مانا ئەمدى ساقالنى قويۇۋېلىپ ئەۋلىيا بولاپ كەتكەن گەپ...

- ئۇ دېگەن ھەر قانداق بىر مۇسۇلمان بىلىدىغان ئىش. كۆلىدا تۇرۇپ، ئىچىڭ قېتىپ كېتىپتۇ..

- قېتىپ كەتتى، قېتىپ كەتمىسە ياشىغىلى بولمايدۇ. سىلەر مەشەدە مۇسۇلمان بولۇپ جەننەتكە كىرىپ كېتىڭلار، بىز كۆلىغا كېتىپ كاپىر بولۇپ كېتەيلى...

- ئۇنداق دېيىشىپ كەتمەيلى ئەمىتىكا، چىرايلىق كەلگەندىكىن چىرايلىق ئۇزىتىپ قوياي..

- ھاجىتى يوق، ئۆزىمىز كەلگەن، ئۆزىمىز كېتىۋېرىمىز. خۇدايىمنىڭ يولى بىزگە ھەر ۋاقىت ئوچۇق.

- كەلگىنىڭگە پۇشايمان قىلىپ كېتىدىغان بولدۇڭ، بەك تېز يامانلاپ كەتتىڭ.

- يامانلىغان ئىش يوق، كېسىلىمنى داۋالاتمىسام بولمايدۇ، بېيجىڭدىكى بىر بۇرادەر تولا تېلېفون قىلىپ كەتتى. ئاشخانىدىن بىرەر چاتاق چىققان ئوخشايدۇ. كەلگىنىمگە پۇشايمىنىم يوق، ئاتا-ئانامنىڭ قەبرىسىنى يوقلىۋالدىم، دۇئا قىلىۋالدىم. لېكىن بۇ مازارلىق بەك خاراپلىشىپ كېتىپتۇ، قەبرىنىمۇ تاپقىلى بولمايدۇ. مەشەگە كېلىۋېتىپلا توپا بوران چىقىپ كۆزنى ئاچقىلى بولمىغانىدى، بەلكىم بىر نېمىنىڭ بىشارىتى بولغىيمىدىكىن... ياراتقۇچى خۇدا... ئىشىمىزنى ئاسان قىلغايسەن...

شۇنداق قىلىپ، ئەمەت خوتۇننى ئېلىپ، ئىنىسىنىڭ ئۆيىدىن، يۇرتىدىن كۆڭۈلسىز خوشلاشتى.

11

يۇرتتىن كېتىۋاتقاندا ھاۋا تولىمۇ ئوچۇق، مەنزىرىلەر سۇرەتتەك گۇزەل ئىدى. ياپيېشىل ئېتىزلار، تېرەكلەر، ئۆستەڭلەر، يوللاردا بازارغا كېتىۋاتقان ھارۋىلار، ھارۋىغا قېتىلغان سۆلەتلىك ئات-ئېشەكلەر ، بويىنىدىكى قوڭغۇراقنىڭ جىرىڭلاشلىرى... ئەمما ئەمەت ئەر-خوتۇننىڭ بۇلاردىن زوقلانغۇدەك ھەپسىلىسى يوق ئىدى. ناھىيە بازىرىدىن ئۈرۈمچىگە ماڭغان ئاپتوبۇسقا چىققاندىمۇ ئەمەت خۇددى باشقا بىر يۇرتتىن ئۆز يۇرتىغا كېتىۋاتقاندەك ئازادە بىر تۇيغۇغا چۆمدى، جان ئاز ھەم ئاران قېلىۋاتقاندا جانغا ئارام بېغىشلايدىغان ھەر قانداق ئىش ئۇنى مەھلىيا قىلاتتى. ئۈرۈمچىگە ماڭغىچە ئۇ جۇ خۇڭنىڭ مۈرىسىگە بېشىنى قويۇپ ئۇخلاپ، يۈرىكىنى پات-پات چىشلەپ قويىدىغان ۋەھىمە چاشقانلىرىنى چۈشىدە كۆرۈپ ياتتى. ئۈرۈمچىگە كەلگەندە ئۇنىڭ

مىجەزى بۇزۇلۇشقا باشلىدى، ئەمەلىيەتتە ئۇ يۇرتىدىن چىقىپ كېتىۋاتقاندىلا تېنىنىڭ ئېغىرلىشىپ، ئاشقازان، ئۈچەيلىرىدىكى بىئاراملىقنىڭ سۇس كۈچىيىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغانىدى. ئۈرۈمچىنىڭ شۇنچە ئېسىل، چىرايلىق رىستۇرانلىرى، گۈزەل كۈتكۈچى قىزلىرى، مېزىلىك تاماقلىرىمۇ ئۇنى ھوزۇرلاندۇرالمىدى. بۇ يەردىكى رېستۇرانلارنىڭ بېزەكلىرى، زېرەكلىك بىلەن ئورۇنلاشتۇرۇلغان قۇرۇلمىلىرى، پەردىلىرى ئالدىدا ئەمەتنىڭ ئاشخانىسى بەكلا چېنىپ قالاتتى. كېسەل شۇنچە ھۇجۇم قىلىپ كېلىۋاتسىمۇ ئەمەت خۇددى ئاكوپ ئىچىدە يېتىپ سۆيگۈنىنى ئەسلەۋاتقان ئەسكەردەك باشقا، ئارامبەخش نەرسىلەرنى خىيال قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەمما تەنىنىڭ زۇلۇمى روھنى ئازابلايدۇ، خىيالنىڭ بېلىگە تېپىدۇ، ھەتتا خالىغانچە خىيال سۇرگىلىمۇ قويمايدۇ، تىرىكلىكتە روھ تەننى مەركەز قىلىپ ئۇنىڭ تېشىغا چىقىپ كېتەلمىگەچكە، نېرۋىلار جەڭگە كىرىپ رۇھ بىلەن تەننى سوقۇشتۇرىدىغان گەپ. ئىنسان ۋۇجۇدى بۇ ئۇرۇشقا كىرمەي قۇتۇلالمايدۇ، يا ئۆلىدۇ ياكى يەيدىغان رىسقى بولسا ساقىيىپ قالىدۇ. ئەمەت تاماق يېيەلمىدى، سويۇق نەرسىنىمۇ تەسلىكتە يۇتتىيۇ، ئىچىنى مۇشۇك تاتىلىغاندەك بىئارام بولۇپ قورۇلۇپ كەتتى. راك، راك، خۇددى دېڭىزدىكى سەكسەن پۇت ھاشارەتلەردەك ئەمەتنىڭ قورسىقىغا كىرىپ، بىر نەرسىلىرىنى شۇلۇپ يەۋاتقاندەك قىلاتتى. ئەمەت بىر دەمدىلا ئۆزگىرىپ ھالسىراپ قالدى. جۇ خۇڭ ئۇنى دەرھال تىببىي ئۇنىۋېرسىتېت دوختۇرخانىسىغا ئاپاردى. دوختۇرلار كۆرۈپ: راك ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قاپتۇ، بىر نەچچە ئايلا بەرداشلىق بېرەلەيدۇ، لېكىن بۇ كىشىنىڭ ئۆپكىسىدىمۇ مەسىلە بار، بەدىنىمۇ خېلىلا ئاجىزلاپ كېتىپتۇ، ئوپېراتسىيە قىلساڭلار بىر نەچچە ئاي مۇقىم يېتىپ داۋالىنىشىڭلار كېرەك، بىر مۇنچە پۇل كېتىدۇ. ئەگەر تېزرەك داۋالىمىز

دېسەڭلار، پۇلۇڭلار بولسا بېيجىڭ ياكى شاڭخەيگە بېرىپ داۋالىنىپ بېقىڭلار ... دېدى. جۇ خۇڭ: بىز بېيجىڭدىن كەلدۇق، شۇ يەردىمۇ داۋالاتمىغان، ئەمدى بېرىپ باقساق بولغىدەك... دەپلا قالدى، كۆزى يەنە ياشلاندى. ئەمەت ھالسىز، كۈچسىز، ئايانچلىق بىر ئەلپازدا: كېتەيلى، بېيجىڭغىلا كېتەيلى، بېيجىڭدا داۋالىتىپ باقارمىز بولمىسا، بەك قىينىلىپ كېتىۋاتىمەن. توۋا، ئىككى كۈن ئالدىدا ئوبدانلا ئىدىم، كېسەل دېگەن دەھشەت بىر نېمىكەن، ۋاي ئاناڭنى، ئۈچەيلىرىمنى بىر كىم كېسىپ ئۈلاۋاتقاندەك...

شۇ ئەسنادا ئەمەتنىڭ يانفونىغا جو چۈنگاڭدىن تېلېفون كېلىپ قالدى، ئەمەت جۇ خۇڭغا سەن ئال دەپ بۇيرۇدى، ئەمەتنىڭ كۆزىگە ئۇرۇمچىدىكى ھەممە دوختۇرخانا، ئاشخانا، ئۇيغۇرلار، قىزلار... يات، سوغۇق بىر كەيپىياتتا كۆرۈندى، ساغلام ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ھەسرىتىنى ھەسسىلەپ كۈچەيتىۋەتتىكى، سەۋر - تاقەت، چىدام - غەيرەت دېگەنلەرنى تامامەن ئۇنتۇپ قالدى. ئاغرىق ئازابى كۈچەيگەندە روھىي ئازابلىرى، ئىزتىراپلىرى، پات - پات سوغۇق تەرلىتىپ قويىدىغان ۋەھىملىرى تەڭلا قورشاپ كېلەتتى - دە ئۇنى تىتماتالاڭ قىلاتتى: «نېمىشقا 50 كە بارماي تۇرۇپلا بۇ نىجىس كېسەلنىڭ قۇربانى بولۇپ كېتىمەن؟ نېمىشقا قېرىشقاندەك ماڭىلا كېلىدۇ بۇ ئىش...؟»، يەنە بىر ياقتىن بايا دوختۇرخانىدا كۆرگەن، جىددىي قۇتقۇزۇلۇۋاتقان كېسەللەرنى ئويلاپ، خەقلەرغىمۇ كېلىدىغۇ، ئۇلارمۇ ئۆلىدىغۇ... دەپ ئۆزىگە سەل - پەل تەسەللىي بېرەتتى، ئەمما خەق بىلەن ئۆزىنى ھەر ۋاقىت تەڭ - باراۋەر سېلىشتۇرۇپ كېتەلمەيتتى، ھېسداشلىقتىن كۆرە شەخسىيەتچىلىك يامان ئىدى. ئەلەكمۇللا دەيدىغان ئىنسان ئىدىغۇ بۇ ئەمەت، قېنى ئۇ مەھەللىسىدىكى، مەسچىتتىكى كەيپىياتلىرى؟ قېنى ئۇ ئىمان، قېنى ئۇ ئۈمىدۋارلىق؟ ئۇرۇمچىنىڭ قايناق كوچىلىرى ئۇنى يەنە دۇنياغا

مەھكەم باغلىۋەتتىمۇ، ئىچىنى قان-زەرداپ قىلىۋەتتىمۇ؟ ئاداپ كەتتىغۇ ئۇنىڭ ئىچى!

جۇ خۇڭ جو چۇنگاڭنىڭ چاڭىلداق، قىزغىن گەپلىرىگە پەس ئاۋازدا، ھەتتا يىغلامسىرىغاندەك جاۋاب بېرەتتى، ئەمدى يوشۇرغىدەك ھېچنېمە يوق ئىدى، ئەمەتمۇ ئەمدى ئۆزەڭ بىلىپ نېمە دېسەڭ دە دېگەندەك ئەلپازدا قارىدى.

- ئەمەت راك كېسىلى... بىر نەچچە ئايلا ياشىيالىغۇدەك...

- نېمە؟ چاقچاق قىلما يەڭگە!

- چاقچاق قىلمىدىم، ساڭا دېمىگەنتۇق.

-تېلېفوننى بەر ئەمەتكە، ئۆزەم سۆزلىشىمەن.

-ئۇنىڭ گەپ قىلغۇدەكمۇ مادارى يوق.

- ۋەي دەپ بەرسىمۇ ھېساب، تېلېفوننى بەر.

جۇ خۇڭ ئەمەتكە قارىدى، ئەمەت بىر پەس ئىككىلىنىپ تېلېفونغا سەكراتتىكى بوۋاينىڭ قولىدەك جانسىز قولىنى ئۇزاتتى، بۇ زامانىۋى ئوقەتنى ئاز كۈندىن كېيىن ھەممە ئاۋازنى ئاڭلىيالمايدىغان قۇلىقىغا يېقىن ئەكەلدى.

- ۋەي، ئەمەت، نېمە دەۋاتىدۇ خوتۇنۇڭ، ھېچ ئۇقالمىدىم.

- بىر خەنزۇ تۇرۇپ... نېمىنى ئۇقالمايسەن؟

- راك بىر نېمە دەپ يۈرۈيدىغۇ سېنى، مانا ئوبدانلا كېلىۋاتىدىغۇ ئاۋازىڭ...

- ئاۋازىم يۇتۇپ كەتسە بولامتى.. گۇي.. ئۆزەڭ قانداق تۇرۇۋاتىسەن..

- ياخشى، ئاشخاناڭنى ئاۋات قىلىۋەتتىم.. كەلسەڭ كۆرىسەن.

- جۇ خۇڭنىڭ دېگىنى راست، ئۇچەي كاناي... ئاشقازاننىڭ ھەممىسى كېرەكتىن چىقىپتۇ. ئاشخانام تۇرۇپ... پۇلۇم تۇرۇپ ... ئاچلىقتىن ئۆلىدىغان ئوخشايمەن...

- راستىما؟ قاچاندىن بېرى؟ بۇ زادى نېمە گەپ!

- سېنى چاقىرتىشنىڭ ئالدىدا... تۇزۇك تاماق يېمىگىلى خېلى بولغان، ئاشخانىنىڭ پۇرىقىدىن تويۇپ قالسام كېرەك، تاماق دېگەننى قاچان يەۋالسام بولىۋېرىدۇ... دەپ يۈرۈپتىمەن. ئەسلىدە راك كېسىلى بوپتىكەنمەن ئەمەسمۇ؟...- ئەمەتنىڭ ئاۋازى بىچارىلىشىپ كەتتى، بىر كىمگە بۇنچىلىك زەئىپ هالدا دەرت تۆكمەيدىغان ئادەم قىينىلىپ تۇرۇپ دەرتلىرىنى سۆزلەۋاتاتتى، كىگىزچى يۇڭ ئاتقاندەك پوك-پوك چىقىدىغان زۇۋانى پەسلەپ، تىنىقلىرى قالايمىقانلىشىپ، گەپلىرى ئۈزۈلۈپ چىقىۋاتاتتى. ھەتتا بۇنى جۇ خۇشمۇ ھېس قىلىپ، ئىچى ئېچىشىپ، كۆزلىرىدىن تارام-تارام ياش قۇيۇلدى.

- نېمىشقا سەي يېمەي توختىماي تاماكا چېكىدىكىن دېسەم ئەسلىدە شۇنىڭدىنكەن-دە، بەك هاماقەت، دۆت نېمىكەنسەن، شۇ ۋاقىتچە سەزمەي، دوختۇرغا كۆرۈنمەي يۈردۈڭما؟ سەن شۇنچە ئالدىراشما؟ ۋاقتىڭ چىقمامدا؟ يا جالاپ ئوينىمىساڭ، يا سىرتلاردا ۋاقىت ئۆتكۈزۈپ يۈرمىسەڭ، ئاشخانىدا جوزا بېقىپ ئولتۇرۇپمۇ ئىچىڭدىكى ئاغرىقنى سەزمەي يۈردۈڭما؟ قاشاڭ نېمىكەنسەن، ئۆتۈپ كەتكەن قاشاڭ!

-هاراق، تاماكا مېنى مەست قىلىپ ... ئاغرىقنى سەزمەس قىلىۋەتكەن ئوخشايدىكەن... ئانچە بىلىنمىگەندىكىن كارىم بولماپتۇ.. كېسەل دېگەنمۇ تۈيدۈرماي جايلايدىكەن، بېشىڭغا كەلگەندە كۆرىسەن...

-مەن سەندەك دۆت ئەمەس، 50 كە بارماي تۇرۇپلا جاننى ئۈزتتۇرۇپ قويمايمەن. پۇل تاپقاندا ھەر كۈنى ئېسىل جالاپتىن بىرنى ئوينىمىسام ھېساپ ئەمەس. ئۆلسەڭ تۈگەيسەن دېگەن گەپ، نېمەڭ قالىدۇ؟ سېنى تېخى نوچى ئاغىنەم دەپ يۈرۈپتىكەنمەن، ئۆتۈپ كەتكەن يارىماس نېمىكەنسەن!

- ئادەمنى تىللاۋەرمە گۈي، ئاغرىق مېنى قىيناۋاتىدۇ...

-تازا قىينىسۇن، ۋاقتىدا بايقىمىغاندىكىن كۆرگۈلۈكنى كۆر ئەمدى! ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئۆلسەڭ ئەچىقىپ كۆمۈپ قويىمىز، تېلېفون نومۇرۇڭنى سەن ئۆلگەن ۋاقىتتىلا ئۆچۈرۈپ تاشلايمەن. ئەمەت دېگەن ئادەم شۇنىڭ بىلەن مەڭگۈ يوقىلىدۇ..

- مەڭگۈ يوقىلىدۇ دېمە ئىمانسىز گۈي، بىزنىڭ يەنە ئاخىرەتلىكىمىز بار.

- نېمە بولسا، بولسۇن، ئىشقىلىپ، سەن ئۆلگەن كۈندىن باشلاپ سەندەك بىر نېمىنى ئۇنتۇپلا كېتىمەن. شىنجاڭلىق دېگەن بىلەنمۇ ئىككىنچى ئارىلاشمايمەن. ئىشەكنىڭ نومۇسىغا تەككەن دۆت ئەبلەخ...

- تىللىما ئاناڭنى چوشقا، ئۆلەي دەۋاتسا تېپەي دەمسەن... ياخشى گېپىڭ بولسا دە، بولمىسا كۆتۈڭنى قىس... بىز بارغاندىن كېيىن ھېسابىڭنى ئۆتكۈزۈپ...ئاندىن نەگە بارساڭ بار.. ئاغىنەم دېمىسەڭ دېمە، سەن چوشقىنى ئاخىرەتكە بىللە ئېلىپ كەتكىلى بولامتى؟ ۋاي ئاناڭنى، قويدۇم ما تېلېفوننى...- ئەمەت تېلېفوننى زەردە بىلەن بېسىۋەتتى.

ئەمەتكە بۇ دۇنيادىكى ھەممە نەرسە يات، ناتونۇش، يېقىمسىز كۆرۈنۈپ، ئىچى دەھشەتكە، مالىمانچىلىققا تولدى.

- نېمانداق گەپلەرنى قىلىدۇ بۇ؟ نېمىلەرنى دېيىشىپ كەتتىڭلار؟

- ساراڭ گۈي، - دېدى ئەمەت تېلېفوننى جۇ خۇڭغا تۇتقۇزۇپ، - بىر ئېغىز ياخشى گېپى يوق.

- بولمىسا كۆڭلىدە كىشىگە يامانلىقى يوق، دائىم تېلېفون قىلىپ ئەھۋالنى دوكلات قىلىپ تۇراتتى... بۈگۈنكى گەپ تۇيۇقسىز تۇيۇلدى بولغاي، قوبۇل قىلالمىدى..

- نېمىنى قوبۇل قىلالمايدۇ؟ ئۆلمەيدىغان چوشقىمىكەن ئۇ، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى ئەيدىز يۇقۇپ، ئۆلۈكى تالادا قالمىسا مانا مەن...

- ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە، چوشقا دېگىنىڭ بەك ئېغىر كەتتى...

- ئۇ مېنى ئېشەك دەۋاتسا، چوشقىدىنغۇ ئېشەك ياخشىراق.. ئىككىلىسى يەيسلەر ئاچپاقىدەك... توۋا دەيمەن خۇدايىم، توۋا... سەن ماڭا خوتۇن بولغاندىن كېيىن بۆلەك ئاشخانىغا كىرىپ يەپ چىقمىغانسەن-ھە!. چاغاندا بارغاندا يېگەنسەن ھەقىچان؟ گەپ سورىسام پەقەت دېگىلى ئۇنىمىغانتىڭ...

- نېمە بولدى ئەمدى ئۇ گەپ؟ مەن چوشقا گۆشىنى يېمىگىلى ئۇزۇن زامانلار بولۇپ كەتتى. سەن ئۇنى يېسەڭ چوشقا پۇراپ قالىسەن، بىر يىلغىچە پۇرىقى چىقمايدۇ دەپ يېگۈزمىدىڭ، مەنمۇ ھەم شۇنداق ئوخشايدۇ دەپ يېمىدىم. سەن ئەمدى بۇنداق گەپلەرنى دېگۈچى بولما، كېسىلىڭنىڭ ئىشىنى ئويلايلى...

- بۇگۈنلا ئايروپىلان بېلىتى ئېلىپ ماڭايلى، - دېدى ئەمەت بۇ شەھەردە بىر مىنۇتمۇ تۇرغۇسى يوقتەك تاقەتسىزلىك بىلەن.

- ئاينۇر بىلەن كۆرۈشۈپ ماڭمامدۇق؟

- كۆرۈشسەكمۇ بولاتتى، ئۇنىڭ ئالدىدا ئېچىلىپ ئولتۇرغىدەك مىجەزىم يوق، چىرايىممۇ ساغىرىپ كەتتى ھەقىچان... ئون نەچچە كۈن ئالدىدا كۆردۇققۇ؟ بولدى، بۇ ئىشنى ئۇنىڭ ئۇقمىغىنى ياخشى.

- شۇنداقتىمۇ كۆرۈشۈپ ماڭساق بولاتتى.

- بولدى قىل، كۆرۈشكەنگە نېمە بولماقچى، بەربىر سىلەر قالىسىلەر، مەن كېتىمەن. قارىساملا كۆڭلۈم يېرىم بولىدۇ، مېنى ئاخىرقى ئۆمرۈمدە ئازادە قوي...

شۇنداق قىلىپ ئەمەت قىزى بىلەنمۇ كۆرۈشمەي، ئەزان باھالىق ئايروپىلان بېلىتى ئېلىپ خوتۇنىنىڭ بىلىكىگە چىڭ ئېسىلىپ ئايروپىلانغا چىقتى. بۇ

ئايروپىلان 100 نەچچە كىشىلىك كىچىك ئايروپىلان ئىدى. يولۇچىلار شۇنچە بىخارامان ئولتۇراتتى. توساتتىن بىر ھادىسە يۈز بەرسە، ھەممىسى يەرگە چۈشۈپ كۆكۈم-تالقان بولسا... ئەمەت ئۆزىنى ھەممىدىن قورقماس، تەمكىن ھېس قىلاتتى. ئۆلۈمى ئېنىق ئادەم ئۆلۈم ئالدىدا شۇنچە باتۇرلىشىپ كېتەمدىغاندۇ؟

12

جو چۇڭگاڭ باھارگۇلگە قاراپ ئولتۇرۇپ ئەمەتنىڭ ئەمدى بۇ قىزنىمۇ تاشلاپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاپ ئىچى تېخىمۇ ئاغرىپ كەتتى. ئەمەت ئاشخانىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ كەتكەندە ئۇ مۇشۇ قىزنى دېمىگەن بولسا بەلكىم ئالدىراپ ماقۇل دېمەيتتى. چۈنكى ئۇ بىر يەردە مۇقىم ئولتۇرۇشنى خالىمايتتى، ئۇياق-بۇياققا مېڭىپ تۇرمىسا، كۆزلىرى خوتۇن-قىزلارنى ۋە باشقا رەڭگا رەڭ نەرسىلەرنى تىمىسقىلاپ تۇرمىسا كۆڭلى ئۇنىمايتتى. ھەي ئەمەت، ياش تۇرۇپلا جاھان لەززىتىدىن قۇرۇق قالىدىغان بولدۇڭ، خوتۇنىڭمۇ تېخى ياش ئىدىغۇ؟ كۆزۈڭنىڭ پىتىنى ئۆلتۈرۈپ تۇرىدىغان بۇ چىرايلىق قىزمۇ بار ئىدىغۇ تېخى! ئىككى ئېغىز چىرايلىق ھۆجراڭ، پۇل تېپىپ بېرىدىغان ئاشخاناڭ، ئىچىدىغان پىۋاڭ قالدىغۇ ئەمەت... جو چۇڭگاڭنىڭ بۇ ئاشخانىدا بىر مىنۇتمۇ تۇرغۇسى كەلمىدى، ئەمما تاشلاپ كەتسە ئاغىنىسىنىڭ ئامانىتىنى تاشلاپ كېتىدىغاندەك، ۋىجدانسىزلىق قىلىدىغاندەك ھېس قىلىپ ئۆزىنى بېسىۋالدى. ئەمەت بىلەن ئىچىشكەن جوزىدىكى مېھماننى بۆلەك جوزىغا قوپۇرىۋېتىپ، ئۆزى دائىم ئولتۇرىدىغان ئورۇندۇققا يۆلەندى، ئالدىدىكى ئورۇندۇق قۇرۇق بولسىمۇ ئەمەت باردەك ھېس قىلدى.

- باھارگۇل، ئىككى قۇتا پىۋا، بىر تەخسە خاسىڭ ئەكىلىۋېتىڭە!

باھارگۇل چىۋەر قىز ئىدى، پىۋىنى، بىر ئىستاكاننى ئەكىلىپ ئاغزىنى ئاچتى.

پىۋا كۆپۈكلىرى بۇژغۇنلاپ چىقتى، جو چۇنگاڭ بۇ كۆپۈكلەرگە ۋە يېنىدا خىزمەت قىلىۋاتقان چىرايلىق قىزغا قاراپ ھاياتنىڭ گۈزەللىكىنى ۋە بۇ گۈزەللىكتىن ئايرىلىش ئالدىدا تۇرغان ئەمەتنى ئويلاپ ئىچى ئاچچىق بولدى، ئۆلەي دېگىچىمۇ دوختۇرغا كۆرۈنمىگەن گەپ، كاللىسى نېمىشقا ئىشلىمەيدۇ ؟ جېنىغا نېمىشقا كۆيۈنمەيدۇ؟ مۇشۇ ئاشخانىنىڭ ماي-قاسماقلىرى، ئىس-تۇتەكلىرى يەتمىگەندەك يەنە تاماكا چېكىشلىرى، سەي يېمەي ھاراقلا ئىچىشلىرى تېخى، پالەچ بوۋايدەك بىر جايدىلا ئولتۇرۇۋالىدۇ، ھەرىكەت قىلمايدۇ، ئۆزىنىڭ خوتۇنىدىن باشقا ياش قىزلارنى ئويناپ جېنىنى ياشارتىپ تۇرمايدۇ، ئايدا بىرەر قېتىم سۇ ئۈزگىلى بارمايدۇ ياكى باغچىغا بېرىپ تاققا چىقىپ ساپ ھاۋادىن نەپەس ئالمايدۇ... تامىقىنىڭ ھەممىسى ماي، ئاچچىق كاۋا دېگەندەك سوغۇق سەيلەرگە قاراپمۇ قويمايدۇ، مېۋە-چېۋە يېگىنىنى ئەسلا كۆرگىلى بولمايدۇ، قولىدا پەقەت تاماكا، ھاراق... خېلى بولدى گۆش يېگىنىنىمۇ كۆرمىدىم، خوتۇنىنى قانداق رازى قىلغانلىقى نامەلۇم، جۇ خۇڭمۇ سادىدا خوتۇن، ئېرىدىكى ئۆزگىرىشنى ئۇمۇ ۋاقتىدا بايقىمىغان گەپ، تېنىنىڭ تەپتى، كۈچى قانداق؟ قۇۋۋەت نەگە كېتىۋاتىدۇ؟ بۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمىگەن گەپ، ئىشنى ئەپلەشتۈرەلمىگەن ۋاقتىدا تارتىنماي سورىسا، ئەمەت چوقۇم چۆچۈپ بولسىمۇ دوختۇرغا كۆرۈنەتتى. ئىشلەشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان كالۋا خوتۇن، مانا ئەمدى ئېرىدىن ئايرىلسا بۇ ئاشخانىنى قانداق باشقۇرار؟ مەنمىغۇ يېقىن تۇرىمەن، لېكىن ماڭا ئۇنچە قىزغىن ئەمەس، ئەمەت بولمىسا ئۇنى دەپ بۇ ئاشخانىغا ئايدا-يىلدا بىر قېتىم كېلىمەن، بولمىسا يوق... ئەمەتنىڭ بۇ كېسىلىگە زادى چارە چىقماسمۇ، راك كېسىلىنى جۇڭيىچە داۋالاپ ساقايتىدىغان بىردوختۇرنى گېزىتتا تونۇشتۇرۇۋاتاتتى، بۇ ئېلان يالغان بولمىسىلا ئەمەتنى كۆرسىتىپ بېقىش كېرەك...

جو چۋنگاڭ پىۋنى ئالدىرىماي قوۋيۇپ ئىچىشكە باشلىدى، تىنىماي خىيال سۈرەتتى، ئاشخانىدىكى ۋاراڭ-چۇرۇڭ، ئاشپەز ئۇستىلارنىڭ كالتە-كۆسەي پاراڭلىرىمۇ قۇلىقىغا كىرمەيتتى.

- باھارگۈل، ئاۋۇ دېرىزىنى چوڭراق ئېچىۋېتىڭە، كۆزۈم ئېچىشىپ كېتىۋاتىدۇ... ئازراق چېكىشمەيدۇ تاماكىسىنى بۇ خەق... - جو چۋنگاڭ باھارگۈلنىڭ دېرىزە ئالدىدىكى قامىتىگە زەن سالدى. سىرتتىن ئاشخانىغا چۈشۈۋاتقان يورۇقلۇقتا باھارگۈلنىڭ زىلۋا بەدىنى، بوينى، بېشى باشقىچە نامايەن بولاتتى.

- ئەمدى چىلىغان خاڭگا ئەكىلىپ بېرىڭ.

باھارگۈل ھايال ئۆتمەي ئۇنىمۇ ئەكەلدى.

- ئەمدى بىللە ئىچىشىپ بەرسىڭىز بولاتتى،- دېدى جو چۋنگاڭ قىزنىڭ چىرايىغا قارىماي.

چىرايى ھارغىن كۆرۈنسىمۇ يەنىلا روھلۇقىنى يوقاتمىغان باھارگۈل ئەندىكىپ قالدىيۇ، ئۆزىنى دەرھال ئوڭشاپ جاۋاب بەردى:

- مەن بۇ جوزىغا ماس كەلمەيمەن.

- ئولتۇرۇشقا جۈرئەتىڭىز بولسا ماس كېلىۋېرىسىز. مېڭىۋېرىدىغان ئادەم ئولتۇرۇشنىمۇ، ئارام ئېلىشنىمۇ بىلىشى كېرەك...

- مېنىڭغۇ بىر دەم بولسىمۇ ئولتۇرۇۋالغۇم بار، ما ئىشنى قانداق قىلىمەن؟

- ھەممە ئىش قالدۇ، ئۆلۈپ كېتىدىغان جاھان بۇ! كېلىڭ ئولتۇرۇڭ.

- ياق بولدى، سىز ئىچىۋېرىڭ، مەن يا ھاراق ئىچمىسەم.

- سىزنى ھاراق ئىچىڭ دېمەيمەن، خاسىڭ، خاڭگا يەپ ئولتۇرۇپ بېرىڭ. سىزگە دەيدىغان ئىككى ئېغىز گېپىم بار.

- مېنى قىستىمىسىڭىز، ئاشپەز ئۇستاملار كۆرۈپ قالسا نېمە دەپ قالىدۇ؟

- خەقنى دەپ ياشامسىز بۇ جاھاندا، ئۆزىڭىزنىڭ مۇستەقىل قارىشىڭىز يوقمۇ؟ بۇ ئاشخانىدا ئىشلىمەيمەن دەپ ئويلاپ باقمىدىڭىزمۇ؟

- لېكىن، شۇ دىققەت قىلمىساق بولمايدىكەن... ئەمتىكام كەلسە ياخشى ئەمەس..

- نېمە ياخشى ئەمەس، بىز نېمە قىپتۇق؟ بىللە ھاراق ئىچىپتۇقمۇ؟ بىر يەرگە بېرىپ ئويناپ ئۇلارنىڭ كۆزىگە چېلىقىپ قاپتۇقمۇ؟ ئەمەت مېنىڭ ئاغىنەم، ئۇنىڭغا ئېغىر كېلىدىغان ئىشنى مەن ھەرگىز قىلمايمەن. لېكىن مەن شۇنى چۈشەنمەيمەن، سىز ئاشخانىدا كۈندە شۇنچە ئادەمنى، ھەر خىل ئادەمنى كۆرۈپ يەنە نېمانچىلا ئەنسىز؟ سىزگە بۇ ئادەملەردىن بىر نەرسە تەسىر قىلمامدا؟

- نېمە تەسىر قىلىدۇ؟ مەن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم.

- ئەمەت نېمىشقا ماڭا ئىشىنىدۇ بىلەمسىز؟

- كونا ئاغىنىسى بولسىڭىز كېرەك.

- يەنىچۇ؟ باشقا بىر نەرسىمۇ بار، بولمىسا كونا-يېڭى ئاغىنە دېگەن پەقەت ۋاقىت مەسىلىسى...

- بىر-بىرىڭلارغا ئىشىنىدىكەنسىلەر...

- ئىشىنىشلا ئەمەس، بىز بىر-بىرىمىزدىن زوقلىنىمىز... كۆڭلىمىز يېقىن، بەكلا يېقىن!

- گېپىڭىزنى ئاڭلاپ بەرسەمغۇ بولاتتى، تاڭجاڭلىق قىلمىسام يەنە...

- مەن ئولتۇرۇڭ دېگەندىكىن ئولتۇرۇڭ، شياۋ سۇڭمۇ يېتىشىپ كېتىدۇ. باھارگۈل ئەمەتنىڭ ئورنىغا كېلىپ قورۇنۇپ ئولتۇردى. ئۇ جو چۈنگاڭ بىلەن

ئەمەتنىڭ دائىم مۇشۇ بۇلۇڭدىكى جوزىدا ئىچىشىپ ئولتۇرغىنىنى كۆرەتتى. ئۇلارنىڭ پاراڭلىرى تۈگىمەيتتى، كۈلكىسى ئۈزۈلمەيتتى. بەزىدە بىر گەپنى تالاشقاندەك قىلاتتى، ئەمەت تەمكىن ئولتۇراتتى، جو چۈنگاڭ كۆپرەك ۋاتىلدايتتى.

- ئەمەت بۈگۈن كېلىدۇ، ئاشخانىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىمەن. سىز ئوقۇغان قىزكەنسىز، بۇنداق ئاشخانىدا سىچۇەننىڭ بىر يېزىسىدىن كەلگەن شياۋسۇڭدەك ساۋاتسىز قىزمۇ ئىشلەپ كېتەلەيدۇ. مەن سىزنىڭ بىلىمىڭىزنى ھۆرمەتلەيمەن. ئىشچانلىقىڭىزغا قايىلمەن. يەنە كېلىپ سىز چىرايلىق قىز، شىنجاڭلىق قىزلارغۇ ئاساسەن چىرايلىق كېلىدۇ. لېكىن ھەم بىلىملىك ھەم چىرايلىق قىزنى تاپماق تەس. مەن سىزدىن باشقا بىر مۇنچە شىنجاڭلىق قىزنى تونۇيمەن. ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك بىلىم-ساپاسى يوق، تۇرقىدىنلا ئوينايدىغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ. مۇشۇنداق قىزنى بېقىپ چوڭ قىلغان ئاتا-ئانىسىغا بەك ئىچىم ئاغرىيدۇ. مەنمۇ بۇ شەھەرگە مۇساپىر، مەنمۇ مۇشۇنداق قارا ئىشلارنى قىلغان، لېكىن بۇنىڭغا ھەرگىز رازى بولمىغان. خەقلەر كالللىسىنى ئازراق ئىشلىتىپ قويۇپلا بىر دەمدە بىر مۇنچە پۇلنى تېپىپ راھەتتە ياشايدىكەن، ئۆي، ماشىنا ئېلىپ، داچىدا ئولتۇرۇپ، چەت ئەلگە چىقىپ ساياھەت قىلىپ ئوينايدىكەن، مەن نېمىشقا قىلالمايمەن دەپ ئويلىدىم. شۇنىڭ بىلەن بىر ياقتىن قارا ئىش قىلغاچ، بىر ياقتىن گېزىتتىن ئۇچۇر ئىزدىدىم. سودا ئۇچۇرى، مەبلەغ سېلىش تۇرىگە خېرىدار چاقىرىش ئېلانى... دېگەندەك ئىشلارنى قىلىپ كىچىك گېزىت چىقىرىدىغان بىر شىركەتنىڭ گېزىت ساتقۇچىسى بولدۇم. ئارىدا شەندۇڭلۇق بىر يۇرتلۇقۇم بىلەن تونۇشۇپ چاي سودىسى قىلدۇق. مەن ئۇ شىركەتنىڭ بېيجىڭدىكى ئادەتتىكى خادىمى ئىدىم، بۇ شىركەت چوڭىيىپ ئۆتكەن يىلى خەلقئاراغا ئېكسپورت قىلىش ھوقۇقىغا ئېرىشتى. مەن ئۇ

شىركەتنىڭ بېيجىڭدىكى ۋاكالەت ئورنىنىڭ جىڭلىسى بولۇپ قالدىم. شەندۈڭنىڭ چېيى داڭلىق ئەمەس، لېكىن بىز يۈننەن، گۇاڭشى دېگەندەك يەرلەرنىڭ ئەرزان چايلىرىنى چەككىلەپ ئىشلەيمىز. ئۇلاردا ماتېرىيال تەييار، بىزدە تېخنىكا، ئۇسكۈنە بار. ئەمەلىيەتتە جاپانى ئۇلار تارتىدۇ، بىز پايدىسىنى كۆپرەك كۆرىمىز. ئىككى ھۇجرا، بىر سالونلۇق ئۆيدە ئولتۇرىمەن، ئۇ ھەم ئىشخانام ھەم ئۆيۈم، لېكىن مۈلك ھوقۇقى شىركەتنىڭ، ئۆزەمنىڭمۇ بىر قانچە يەردە ئەرزان ۋاقتىدا ئېلىۋالغان ئۆيۈم بار. خەقلەر ئىجارە تۆلەپ ئولتۇرۇۋاتىدۇ. ئىش ھەققىم ئۆسكەندىن كېيىن مەن پاي چېكى ئويناشنى باشلىدىم، كۈندە گېزىت كۆرىمەن، مۇشۇ ۋاققىچە چوڭ زىيان تارتىپ باقمىدىم، لېكىن پايدام نەچچە ھەسسە قاتلاندى، پو ئاتقىنىم ئەمەس، مېنىڭ پاي چېكى ئويناپ تاپقان پۇلۇمغا ئەمەتنىڭ بۇ ئاشخانىسىدەك ئاشخانىدىن ئوننى سېتىۋالغىلى بولىدۇ...

باھارگۈل ئۇنىڭ گەپلىرى بىر ئىشىنىپ بىر ئىشەنمەي قالدى، قارىسا خېلى تۈزۈكلا بىر ئادەم ئىدى، خەنزۇلارنىڭ قېشى شالاڭ بولاتتى، ئەمما جو چۈنگاڭنىڭ قېشى خېلى قويۇق بولۇپ، كۆزىمۇ ئۇنچە كىچىك ئەمەس ئىدى، بويى يەنە سەل ئېگىزرەك بولۇپ كەتكەن بولسا بۇ قىياپىتى بىلەن خەنزۇلار ئىچىدە قامەتلىك، كېلىشكەن ئەر ھېسابلىناتتى. ئۇ ئىتتىك گەپ قىلغاندا باھارگۈل بەزىدە ئۇنىڭ شەندۇڭ تەلەپپۇزىدىكى قىسمەن سۆزلىرىنى ئۇقالماي قالاتتى. جو چۈنگاڭ نېمىشقا بۇلارنى دەپ بېرىدۇ؟ ئۇنىڭ نېمە مەقسىتى بار؟ ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ قايسىسىغا ئىشەنگىلى بولىدۇ؟ كېتىش ئالدىدا نېمىلەرنى دەپ، نېمىلەرنى تاما قىلىپ يۈرۈيدۇ؟ بۇنىڭ جاۋابىنى جو چۈنگاڭ ئاخىرى ئۆزى چىقاردى:

ــ بۇ ئاشخانىدا سىز زايە كېتىسىز، خالىسىڭىز بىزنىڭ شىركەتتە ئىشلەڭ.

باھارگۈل نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي، جو چۈنگاڭغا ئەندىكىپ قارىدى، شەھلا

كۆزلىرى باشقىچە چاقناپ، جو چۈنگاڭنىڭ يۈرىكىنىمۇ جىغىلدىتىپ ئۆتتى.

- گېپىمگە ئىشەنمىگەن بولسىڭىز، ۋاقتىڭىز چىققاندا سىزنى ئاپىرىپ كۆرسىتەي، ئەلۋەتتە، ئەگەر خالىسىڭىز... ماڭا ئىشەنسىڭىز...

- سىز شۇنچە بايكەنسىز، شىركەتنىڭ جىڭلىسىكەنسىز، ھەقچان چوقۇم ئالدىراش، لېكىن نېمىشقا بۇ يەردە يۈرۈيسىز؟

- ئەقىل بىلەن قىلىدىغان ئىشلارغا كۈندە چېپىپ يۈرۈشنىڭ ھاجىتى يوق. سىلەردە بەك ئېسىل بىر گەپ بار ئىكەنغۇ: كاللا ئىشلىمىسە پۇت-قولغا ئارام يوق... دەيدىغان. ئەمەت بۇنى دەپ بېرىۋىدى، قەغەزگە يېزىۋېلىپ جوزامدىكى ئەينەك ئاستىغا قىستۇرۇپ قويدۇم. لېكىن ئەمەت ئۆزى ئۇنىڭغا ئەمەل قىلماي ئاخىرى ئۆزىنىڭ بېشىغا چىقتى...

- نېمە بولدى؟ - دېدى باھارگۈل ھەيران قېلىپ.

- ھېچنېمە-دېدى جو چۈنگاڭ دېمەيدىغان بىر گەپنى دەپ سالغان ئېغىزىغا پىۋىنى ئاپىرىپ. ئۇ پىۋىنى ئاچكۆزلۈك بىلەن سۈمۈردى، ئاللىقانداق بىر ئەلەمدىن ھەم پىۋىنىڭ كەيپىدىن كۆزلىرى يۇمۇلدى.

- دېمەك، ھازىرقى زاماندا بىر دېھقان ياكى ئىشچىنىڭ بىر ئۆمۈر يىغقان پۇلىنى بىر كۈن ئەمەس، بىر سائەتنىڭ ئىچىدە تاپقىلى بولىدۇ. بۇ زامان ئاجايىپ بىر زامان، كاللىڭىزنى ئېچىپ نوچى ياشايدىغان زامان. ئىش دېگەن ئىشخانىدىلا بولمايدۇ، مەن ماڭغان-تۇرغان يېرىمنىڭ ھەممىسىدىلا پۇل تېپىشنىڭ كويىغا كىرىمەن، كوچا، بازار دېگەن چوڭ بىر ئۇچۇر مەيدانى، قەيەردە قانداق چاي دۇكانلىرى بار، نېمە چايلار ئېقىۋاتىدۇ. ئاشخانىدا قايسى چايلار بەكرەك ئىچىلىۋاتىدۇ. قايسى چايغا قانداق باھادا پۇل ئېلىۋاتىدۇ... بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇقۇپ تۇرمىسام بولمايدۇ، مانا ماۋۇ ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىدىكى مولخۇا چاينى

مەن تەمىنلىگەن، شۇندىن بۇيان بازىرى ياخشى. بىز ساختا چاينى ھەرگىز ساتمايمىز. ئازغىنە پايدىنى دەپ ئىناۋەتتىن، چوڭ پايدىدىن قۇرۇق قالىدىغان ئەخمەقلىقنى جاھاندىكى ئەڭ دۆت، پەسكەش ئادەم قىلىدۇ...

باھارگۇل ئۇنىڭ گەپلىرىگە بارغانچە قايىل بولۇپ قالدى. جو چۇنگاڭ تۇرقىدىنمۇ ئۇنداق كەلسە-كەلمەس شالدىمىنى قۇيۇپ پوچىلىق قىلىدىغان ئادەمگە ئوخشىمايتتى.

- نېمىشقا بۇ يەردە يۇرۇيسىز دېسىڭىز، بايا دەپ ئۆتتۇم، ئەمەت مېنىڭ ئەڭ يېقىن ئاغىنەم. شۇڭا ماڭا ئىشىنىپ بۇ ئاشخانىنى ھەم سىزنى ماڭا تاپشۇردى. بۇنىڭغا ھەيران قالماڭ، سىزگە ئۇ بەك كۆڭۈل بۆلىدۇ. مېڭىش ئالدىدا ئالاھىدە تاپىلاپ كەتتى. مەن بۇ يەردە بىكارغا ئىشلىمەيمەن، ئىلگىرى بىكارغا يېگەن تاماق، ھاراقنىڭ پۇلىنى تۆلەۋاتىمەن، بۇ يەردىمۇ مەن ئەمەتنىڭ ئورنىدا بىر لاۋبەن، بۇ لاۋبەنلىك قانداق بولىدۇ، بىر بىلىپ باققۇم كەلدى. مەن بۇ يەردە بىكار قاراپ ئولتۇرۇۋاتمايمەن، شىنجاڭ ئاشخانىسىنىڭ قانداق بازار تاپىدىغانلىقىغا دىققەت قىلىۋاتىمەن، خېرىدارلار قوشۇننى كۆزىتىۋاتىمەن. كېيىنچە مېنىڭمۇ چوڭ تىپتىكى بىر شىنجاڭ رېستورانى ئېچىش پىلانىم بار، شۇنىڭغا ئالدىن تەييارلىق قىلىۋاتىمەن، تەجرىبە ئۆگىنىۋاتىمەن. چۈنكى ھازىر شىنجاڭ تاماقلىرى تېخى ھېچقانداق شەخس ئالاھىدە پاتېنت ھوقۇقى ئالالمىغان داڭلىق ماركا، بۇنىڭدىن ھازىر شىنجاڭدىن چىققان خەنزۇ، خۇيزۇ لاۋبەنلەر بەك پايدىلىنىۋاتىدۇ، سۈپەتتە، مۇلازىمەتتە ھەقىقەتتە كاپالەتلىك قىلالىساق ھەرگىز زىيان چىقمايدۇ، بىر يىلدىن كېيىنلا پايدىغا ماڭىدۇ. ئەگەر مەن رېستوران ئاچسام ئۇلاردىن ئاشۇرۇپ قىلسام قىلىمەنكى، خەقنى دوراپ قىلمايمەن، داڭلىق ئۇيغۇر ئۇستىلارنى تەكلىپ قىلىپ، مائاشىنى يۇقىرى بېرىپ، بېيجىڭلىقلارغا ھەقىقىي شىنجاڭ تەمىنىڭ

قانداق بولىدىغانلىقىنى بىر كۆرسىتىپ قويىمەن. مۇلازىمەتچىلىككە سىزدەك چىۋەر-چاققان، چىرايلىق قىزلارنى قويىمەن. پەسىلگە، كۈنلەرگە، جەمئىيەت كەيپىياتىغا قاراپ ھەر تۈرلۈك يېڭى مۇلازىمەت تۈرلىرىنى پەيدا قىلىمەن، شۇنداق قىلىپ خېرىدارلارنى ئاخىرى بۇ رېستۇرانغا نۆۋەتلىشىپ كىرىدىغان ، ئورۇننى بىر-ئىككى كۈن بۇرۇن ئالدىن بېكىتىپ قويمىسا ئورۇن تەگمەيدىغان قىلىۋېتىمەن. مەن ئەزەلدىن شۇنداق، ئىشنى قىلسام تۈزۈك قىلىمەن، ھەرگىز جانباقتىلىق قىلىپ ئۆزەمنى ئالدىمايمەن، كۈچۈمنى بىھۇدە خوراتمايمەن...

باھارگۈل ئۇنىڭ پىۋا ئىچىپ ئولتۇرۇپ دەۋاتقان گەپلىرىنىڭ كەيپىلىكتىكى ئالىجوقى گەپلەر ئەمەسلىكىنى ھېس قىلدى. ئەگەر راستىنلا شۇنچە كۆپ پۇلى بولسا چوڭ رېستۇران ئاچسىمۇ ئاچسا، ئاچقاندا كۆرسەك، مېنى شۇ يەردە ئىشلە دېسىمۇ ئىشلەيتتىم دەپ ئويلىدى.

- قانداق، گېپىمنى ئاڭلاۋاتامسىز؟ بىزنىڭ شىركەتتە ئىشلەمسىز؟

- ھازىر بىر نەرسە دېيەلمەيمەن، - دېدى باھارگۈل ئالدىدىكى چاينىڭ شامىسىغا قاراپ، - كېيىن بىر گەپ بولار. ئەگەر چوڭ رېستۇران ئېچىپ قالسىڭىز شۇ يەردە ئىشلىسەممۇ بولىدۇ.

- بولىدۇ، لېكىن ئۇ بىر پىلان، ئەگەر شۇنداق قىلىپ قالسام سىزنى جىڭلى قىلىمەن.

- ئەمدى كېتىپ ئىشىمنى قىلسام بولامدۇ؟ - دېدى باھارگۈل ئورنىدىن قوپۇپ.

- بولىدۇ، لېكىن دېگەن گەپلىرىمنى ئۇنتۇپ قالماڭ...

جو چۇنگاڭ ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇپ ئىككى بوتۇلكا پىۋىنى ئىچىپ بولدى، شىركەتپىلىكتە يېنىك دەسسەپ تالادىكى ھاجەتخانىغا ماڭدى، ھاجەتخانىدا ئەسكى-تۈسكى نەرسىلەرنى تېرىپ سېتىپ خېلى ھاللىنىپ قالغان ھېلىقى

ئەرزخور قىرنى كۆرۈپ گەپ سورىدى:

- كۈنۈڭ قانداق بوۋاي؟

- يامان ئەمەس، - دېدى هاراق ئىچىۋالسا سەپرالىقى شوخلۇقىغا ئۆزگىرىپ كېتىدىغان ئۇ جاھىل قېرى.

- فائىدۇڭ موماي بىلەن چىقىشىپ قالغاندەك كۆرىمەنغۇ سېنى؟

قېرى يېشىغا ماس كەلمىگەن بىر قىلىق قىلىپ بېشىنى گىلدىڭلاتتى:

- نېمىسىنى دەيسەن؟ ئۇنداق ئىش يوق. بىر ئېغىز كۆمۈرخانا ئۆيىنى مائا بېرىپ تۇردى شۇ...

- سېنى ياقتۇرۇپ قالغان گەپ، خوتۇن قىلىۋالساڭ بولمامدۇ؟ يەنە 20 يىل ياشايتتىڭ...

- باي خوتۇن تۇرسا مېنى يارىتامدۇ؟

- شوخلۇقۇڭ ئۇ مومايغا يارايدۇ.

- بۇ موماينىڭ تەكتى بىزنىڭ يۇرتتىن چىقىپ قالدى. لېكىن گەپلىرى بېيجىڭلىق بولۇپ كېتىپتۇ..

- شۇنداق بولىدۇ-دە، ھەممە ئادەم سەن جاھىل قېرىدەك ئەمەس، 100 يىلدىمۇ گېپىنى ئۆزگەرتمەيدىغان.

- سەنچۇ بويتاق لاۋبەن، جا لاۋبەن، شەندۇڭلۇق تىلىڭ شۇ پېتى تۇرمامدۇ؟

- مەن چىققىلى تېخى ئاران يەتتە يىل بولدى...

- يەتتە يىل-دە، يامان نېمىكەنسەن، ياخشى ۋاقتىتا تۇغۇلغان ئىتنىڭ بالىلىرى -دە...

- چىدىماسلىق قىلما قېرى، گۇڭچەنداڭنىڭ ياخشى زامانىغا ئۇلگۇرۇپ كەلگىنىمىزگە سەندەك قېرىلار پەقەت چىدىمايدۇ-دە، ئۆزىنىڭ بالىسى بولسا

باشقا... سىنىڭ بالاڭ يوقما؟

- يوق، ھە راست، سەندىن سوراي دەپ تۇرغان، ئەمەت قاچان كېلىدىكەن؟ ئۇقتۇڭمۇ؟

- بۈگۈن كەچتە كېلىدۇ.

- ئالدىغا چىقامسەن؟

- ياق، كەچتە ئوينايدىغان يەرگە بېرىپ تازا ئوينىمىسام بولمايدۇ...

ئىككىسى تەڭلا ھاجەتخانىدىن چىقتى. قېرى دېھقان خېلىلا يەرلىشىپ قالغاندەك قىلاتتى، بۇرۇنقىدىن روھلۇق ئىدى. مومايىنىڭ كۆچى دەپ ئويلىدى جو چۈنگاڭ. شۇ تاپتا ئۇنىڭ يەنە كونا خۇمارى تۇتتى. ئاشخانىدىكى ئىشلارنى باھارگۈلگە تاپىلاپ قويۇپ، كوچىغا چىقتى. تاكسىدىن بىرنى توسۇپ، بېيجىڭدىكى رۇسلار، شەرقىي ياۋروپالىقلار ۋە ئويناپدىغانلارنىڭ ئاۋات جايى بولغان ياباۋلۇغا كەلدى. بۇ يەردە رۇس قىزلىرى قىلىق چىقىرىپ شەھۋانى ئۇسسۇل ئوينايدىغان بىر كەچلىك كۇلۇب بار ئىدى. جو چۈنگاڭ ئۇ سەتەڭلەرنىڭ مەيدانىغا چىقىشىغا ئۈلگۈرۈپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلدى، سەينا خىلمۇ خىل ئادەملەر بىلەن تولغانىدى، ياشلار، پۇلدارلار، كۆچلۈكلەر، سەتەڭلەر... نىڭ گۈڭگا چىراغ ئاستىدىكى چىرايلىرىدا ئەسەبىي بىر شادلىق، تەلپۈنۈش، ھاۋايى ئىستەك ئەلەڭگىيتتى. ھەممە ياقتىن ئەبجەش بىر پاراڭ، كۆچلۈك ئەتىر، تاماكا ئىسى، قەھۋەنىڭ پۇرىقى كېلەتتى. ئويۇن باشلىنىپ، كۈندە بىر ھەرىكەتنى تەكرارلاپ زېىكمەيدىغان بىر سەتەڭ رۇس قىزى سېرىق ئۇسسۇلىنى باشلىدى، جو چۈنگاڭ ئەڭ ئالدىدا ئۇ سەتەڭنىڭ چىرايلىق پاچاقلىرىغا، ھەر تىترىشىدە شەھۋانىيلىقنى قوزغىتىدىغان ساغرىلىرىغا تىكىلىپ ئەمەت بۇلارنى پەقەت كۆرۈپ باقمىغان دەپ ئويلىدى . ئۇنىڭ كۆڭلى غەش ئىدى، شۇنداقتىمۇ بۇ غەشلىكنى مۇشۇ سەتەڭلا

تۈگىتەلەيدىغاندەك ھېس قىلىپ ئۈنىڭدىن كۆزىنى ئۈزمەي قاراپ تۇراتتى. ئاخىرىدا بۇ سەتەڭ قىلىقىنى ئەۋجىگە چىقاردى، سەھنىدىكى پولات تۈۋرۈكنى قۇچاقلاپ دىكىلەشكە، ئاغزىغا قولىنى تىقىپ جىنسىي ئەزايىنى ئارانلا يېپىپ تۇرغان كۇسىرىغا ئاپىرىشقا باشلىدى. بۇ پەيتتە جو چۇنگاڭ ئەمەتنى تامامەن ئۇنتۇپ كەتتى، كۆڭلىدە شەھۋەتتىن باشقا ھېچنېمە قالمىدى. قالغان نومۇرلارنىڭ ئەمدى قىززىقى قالمايدىغاندەك قىلاتتى، بىر سەتەڭ چىقىپ جاراڭ-جۇرۇڭ، تاقىر-تۇقۇر جاز مۇزىكىسىغا كەلتۈرۈپ ناخشا ئوقۇشقا باشلىدى. جو چۇنگاڭغا رۇسلارنىڭ بۇ «ئاراشو... ستراچ..پاچ..پاچ..» دېگەندەكلا ئاڭلىنىدىغان ۋاقىراق ناخشىلىرى پەقەتلا ياقمايتتى، شۇڭا ئارقا تەرەپكە ئۆتۈپ ئەتراپتىن ئولجا ئىزدىدى. رۇس قىزى تاپسا بولاتتى، بولسا ئۇسسۇل ئوينىغان ھېلىقى سەتەڭنىڭ ئۆزى بولسا بولاتتى. لېكىن ئۇلارنىڭ بىر كېچىلىكى پالانى پۇل ئىدى. ئۇ پۇلغا خەنزۇ قىزلاردىن نەچچىسى كېلەتتى. جو چۇنگاڭ ئاخىرى خېلى تۈزۈك كۆرۈنگەن بىر خەنزۇ قىزنى تاپتى-دە، ئۇنى باشلاپ ياتاق ئۆيىگە ئېلىپ كەتتى.

13

ئەمەت دوختۇرخانىدا يېتىۋاتقىلى بىر ئايدىن ئاشتى، پۇل بۇزمايمەن دەپ تۇرۇپ يەنە 80 مىڭ يۈەن پۇلنى دوختۇرخانىغا تۆلەپ بولدى. بۇ پۇلنى تۆلىمىگەن بولسا بەلكىم بۇنچىلىك ياشيالماس ئىدى. دەسلەپتە كەلگەندە ئەمەت جو چۇنگاڭ تاپقان جۇڭيى دوختۇرىنىڭ بولاق-بولاق سامان دورىلىرىنى ئىچتى، بۇ دورىلارنىڭ پۇرىقى يامان بولۇپ، چىداپ ئىچىشكە توغرا كېلەتتى. بۇ دورىلارنى قاينىتىپ ئىچىپ بىرەر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىنمۇ ئەمەتنىڭ كېسىلىدە ھېچقانداق ياخشىلىنىش بولمىدى، ئەمەت ئاخىرى ئۇ دورىنى ئىچمىدى، جو چۇنگاڭ كەلگەندە ئۇنىڭغا ھەسرەت تۆكۈلۈپ تۇرغان ئاچچىق چىرايىدا قارىدى،

جو چۈنگاڭ ئۈنىڭ ئۆلۈم ئالدىدىكى بۇ ھەسرەت، بىئاراملىق ۋە شىكايەتلىرىنى بەك چۈشىنەتتى، ئەمەتكە ئېچىنىش، ئىچ ئاغرىتىشتىن باشقا ئامالى يوق ئىدى، ئەمەتنىڭ تېنى تېخىمۇ بوشاپ، زۇۋانى زەئىپلىشىپ كەتكەنىدى:

- مېنى بالدۇرراق ئۆلسۇن دەمسەن... گۈي، نېمەڭ ئۇ، دورا ئەمەس، سېسىپ، پۇراپ... قالغان چېيىڭنى... ئەكىلىپ بەردىڭمۇ ماڭا... ئۆزەڭ ئىچ، مەن ئىچمەيمەن... زەھەركەن... زەھەر، جۇ خۇڭ، ماڭ، سەن بېرىپ ئا دورىنى، ئا قۇم قازاننى كۆزۈمدىن يوقات...

- جۇڭيى دورىسى دېگەن شۇنداق بولىدۇ، ئاستا-ئاستا تەسىر قىلىدۇ...

- قاچان... تەسىر قىلىدۇ. ئۇ تەسىر قىلىپ بولغىچە... مەن ئۆلۈپ كېتىمەن... مەن ئۆلۈپ كېتىمەن...

- ئەمىسە سېنى دوختۇرخانىغا ئاپىرايلى، كېسىلىڭ بەك ئېغىرلىشىپ كەتكەندەك قىلىدۇ...

- بۇ كېسەلدىن ساقايمايمەن... ئەمما جېنىم بەك... قاقشاپ كېتىۋاتىدۇ... خۇدا، تۆۋە خۇدا...- ئەمەت ئەلەم بىلەن بېشىنى بىر يانغا قىيسايتتى، كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش سىرغىپ چۈشتى. ئەمەت ياستۇققا يۆلىنىپ ئولتۇرغان، خوتۇنى بىلەن قۇچاقلىشىپ بىللە ھۇزۇر سۈرىدىغان بۇ قوش كىشىلىك كارىۋات ئەمدى ئاجايىپ بىچارە، خاراپ كۆرۈنەتتى، ئەمەتنىڭ ئازابتىن ئېغىرلاشقان تېنىنى كۆتۈرەلمەي ئاخىرى سۇنۇپ چۈشىدىغاندەكلا قىلاتتى. سۇجۇنىڭ قىزىل، گۈللۈك يىپەكلىرىدىن تاشلىق ئىشلەنگەن يۇمشاق، چىرايلىق، پاكىز يوتقان-كۆرپىلەر، ئەمەتكە ۋاقتىنچە ئارام بېرىپ تۇرغان چوڭ-چوڭ، مامۇق ياستۇقلار، يەنە نۇرغۇن ئارامبەخش ئەشيالار، كۆڭۈللۈك ئىشلار ئەمەتنىڭ داۋاملىق ھۇزۇرلىنىشىغا ئەمدى نېسىپ بولمايتتى. جو چۈنگاڭ كۆزى ياش يۇقى، چىرايى

قايغۇلۇق ھالدا ئەمەتنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ يۈرگەن جۇ خۇڭغا قاراپ، ئۇنى ئۆتكەندە كۆرگەندىن بىر نەچچە ياش قېرىپ كەتكەندەك ھېس قىلدى. ئەمەت بۇ خوتۇننى بەك رازى قىلغۇەتكەن گەپ... قېنى ئەمدى شۇ كۈچلۈك بەدەن، قېنى شۇ تۈكۈلۈپ تۇرىدىغان جاراڭلىق، شوخ، قىززىق گەپلەر، كۈلكىلەر... ئەمەت ئاجايىپ بىچارىلىشىپ كەتكەنىدىكى، ئۇنىڭ قېشىدا 15 مىنۇتتىن ئارتۇق تۇرۇپ قالسا جو چۈنگاڭمۇ چىدىمايتتى. «نېمىشقا بالدۇرراق قوڭاڭنى كۆتۈرۈپ دوختۇرغا كۆرۈنمەيسەن؟ ئۆزەڭگە ئۆزەڭ قىلدىڭ؟» دېگەندەك كايىشلار كونىراپ، ئېغىزغا ئېلىنماسلا بولدى، جو چۈنگاڭ گاھىدا ئەمەتنىڭ «تەقدىر شۇنداق» دېگەنلىرىگە قايىل بولمايتتى، كاللىنى، كۆڭۈلنى سەگەك تۇتۇشنىڭ، تەقدىرنى يارىتىشتا ھەم تەقدىرنى ئۆزگەرتىشتە ئاكتىپ بولۇشنىڭ زۆرۈرلىكىگە قەتئىي ئىشىنەتتى، ئەمەتنى باشتىلا نادانلىق قىلدى، ھېلىھەم نادانلىق قىلىۋاتىدۇ، مەيلى قانچە كۈن ئۆمۈر كۆرسە كۆرسۇن،دوختۇرخانىغا بېرىپ داۋالىنىشى كېرەك، نېمىشقا داۋالانمايدۇ، پۇلى يوقمۇ ئەمەس، ئۇنچە پېتىر-پىخسىقمۇ ئەمەس، لېكىن پۇلنى چوڭ بىلمەيدۇ، پەقەت ھاجەتتىن چىقىپ بەرسىلا بولدى دەيدۇ، ئۇنداقتا داۋالىنىشى كېرەك، نەچچە پۇل كەتسىمۇ جېنىنى ئارام تاپقۇزۇشى كېرەك، جان ئۈزسىمۇ قىينالمايراق جان ئۈزۈشى كېرەك. لېكىن شۇنىڭغىمۇ ئالدىرىمايدۇ، پۇل بولسا ھەممە ئىشنى قىلغىلى بولىدىغانلىقىغا مەندەك ئىشەنمەيدۇ... دەپ ئويلايتتى. بۇ ئوي-خىياللىرىنىڭ ئاخىرى: ھەي ھاماقەت، ساڭا قاراپ مېنىڭمۇ شۇ تاپتا ئىچىم بوغۇلۇپ كېتىۋاتىدۇ... دېگەندەك ئاچچىق، كايىش بىلەن تۈگەيتتى.

- دوختۇرخانىدا داۋالانغىن، پۇلۇڭ يەتمىسە مەن بار، -دېدى جو چۈنگاڭ يەنە قەتئىيلىك بىلەن، - بۇ يەردە يىغلاپ ياتقاندىن دوختۇرخانىدا مەغرۇر ياتمامسەن، پۇل دېگەننى نېمىگە تاپىدۇ ئادەم؟ پۇل بىلەن ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگىلى بولمايدۇ،

لېكىن قالغان ھەممە ئىشنى قىلغىلى بولىدۇ. ئۆلەي دەپ قالغانلارمۇ پۇلنىڭ كۈچى بىلەن نەچچە يىل، ھېچ بولمىسا نەچچە ئاي ياشاۋاتامدۇ؟

جو چۇنگاڭغا جۇ خۇڭمۇ ئاۋاز قوشتى:

- شياۋ جونىڭ گېپىنى ئاڭلا، دوختۇرخانىدا داۋالىتايلى، بۇنداق ياتساڭ قانداق بولىدۇ؟ ... پۇل كەتسە كېتەر، كەتسە يەنە تاپقىلى بولىدۇ. پۇل سېنىڭ جېنىڭدىنمۇ مۇھىممىدى؟! ... - جۇ خۇڭنى يەنە يىغا تۇتۇپ گېپىنى داۋاملاشتۇرالماي قالدى.

ئەمەت كۆزىنى يۇمۇپ بىر دەم تۇرۇۋالدى، ئاندىن جايىدىن سەل قىمىرلاپ، ياستۇققا يۆلەنمەي ئولتۇردى.

- ھازىر تامىقى قانداق؟ - دەپ سورىدى جو چۇنگاڭ.

- سويۇق شىفەننى ئاران يۇتۇملاپ ئىچىدۇ... - دېدى جۇ خۇڭ، - ئىچىپ بولغىچە بىر قورۇلۇپ جېنى قاقشاپ كېتىدۇ، ئىچىپ بولغاندىن كېيىن مەيدىسىنى، قورسىقىنى چاڭگاللاپ تولغىنىپ ياتىدۇ. ئادەمنى ھېچنېمە يېگۈزمەيلا ئۆلتۈرىدىغان كېسەل ئوخشايدۇ بۇ...

- ئۇنداق قىلماي داۋالان، ئەمەت. دوختۇرخانا دېگەن يەنىلا دوختۇرخانا... سەندىن نامرات خەقمۇ قەرزگە بوغۇلۇپ يۈرۈپ داۋالىنىدۇ. جان دېگەن ئاشۇنداق تاتلىق. دوختۇرخانىدا ياتساڭ ھېچ بولمىسا بىر نەچچە ئاي قىينالماي ياشايسەن، ياخشىلىنىپ قالساڭ تېخى شىفەندىن قۇتۇلۇپ بىرەر زىخ كاۋاپ يېيەلىشىڭ، بىرەر رومكا پىۋا ئىچەلىشىڭ مۇمكىن. نېمىدېگەن پەيزى- ھە! مەن يېنىڭدا ئولتۇرۇپ ئىچىشىپ بېرىمەن، كۈندە يېنىڭغا كېلىپ پاراڭ سېلىپ بېرىمەن...

ئەمەت ئېغىر ئۇھ تارتىپ جو چۇنگاڭغا قارىدى:

- كېسەلنىڭ دەردىنى ... كېسەل ئۆزى بىلىدۇ. مەن تۆۋە قىلالماي

ياتسام... سەن تېخى... يەنە ئىچىمىز ... دەيسەنغۇ.. خۇدا نېسىپ قىلىپ... ياخشىلىنىپ قالسام ... ئەڭ باشتا... تۆۋە قىلىپ...

- ئۇنىمۇ قىلىۋالىسەن، مېنىڭ دېگىنىم، مەيلى نېمىلا بولسۇن، سېنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىش كېرەك.

- مەيلى ئەمىسە... -دېدى ئەمەت بېشىنى ئېگىپ.

شۇنداق قىلىپ، ئەمەت بىرەر ھەپتە ياتقان ھوجرىسىدىن 304 دوختۇرخانىسىغا يۆتكەلدى. كېسەل نەگىلا بارسا دەرت، ئاغرىق تارتىدىغان ئىش. ئەھۋال جو چۈنگاڭنىڭ دېگىنىدەك بولمىدى، ئەمەت بۇ يەردە يەنىلا قىينالدى، دورىنىڭ پۇرىقى، قېتىقتەك ئوكۇللارنىڭ نەچچە كۈنلەپ چۈشۈپ بولالماسلىقى، تولا ئىشپىرىس تىقىلىپ ساق يېرى ئاز قالغان بىلەكلىرىنى مىدىرلىتالماسلىقى ئۇنىڭ جېنىنى خېلىلا قاقشاتتى. جېنى قاقشىغاندا: شۇڭا مەن دوختۇرخانا، دوختۇر، دورا دېگەنلەرگە ئۆچ... ئاناڭنى، پۇل خەجلەپ قىينىلىدىغان ئىشكەنغۇ... دەپ ئويلايتتى، جېنى ئارام تاپقاندا: ئۇھ، خېلى ئارام تېپىپ قالدىم، ئەمدى مۇشۇنىڭ بىلەن ساقىيىپ بۇ يەردىن چىقىپ كەتسەم.. ئۆيگە قايتسام، ھوجرىدىكى كارىۋاتتا قېنىپ بىر ئۇخلىۋالسام، خوتۇنىنىڭ قويىندا بىرەر كېچە بولسىمۇ يايراپ، ئەتىسى يۇيۇنۇپ ناماز ئوقۇپ، ئاندىن ئاشخانىغا چىقىپ ناشتىلىق قىلسام... دېگەندەك ئارزۇلۇق خىياللارنى سۇرەتتى. جو خۇڭ كۈندە دېگۈدەك كېلىپ تۇرسىمۇ، ئاشخانىغا قارىمىسا بولمىغاچقا بەزىدە ئەمەتنى يالغۇز تاشلاپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولاتتى. ئەمما جو خۇڭ بىلەن تېلېفوندا ۋاقتىنى كېلىشىپ قويغان جو چۈنگاڭ جو خۇڭ كېتىشى بىلەن ئۇزاق ئۆتمەي دوختۇرخانىدا پەيدا بولاتتى. ئەمەتنىڭ يېنىدا ئۇنىڭغا قاراپ ئولتۇراتتى، تاغدىن-باغدىن پاراڭ سوقاتتى، ئەمەت بۇرۇنقىدەك بىر ئېغىز گەپكە بىر ئېغىز جاۋاب بېرەلمىسىمۇ،

ئاڭلاپ يېتىپ بەرسىلا جو چۈنگاڭ خوش بولاتتى. ئەمەتنى بىئارام بولۇپ قالمىسۇن دەپ، ئۇ ئۆزىنىڭ كۈن ئاتلاپ ئويناپ تۇرىدىغان ئىشلىرىنى دېمەيتتى. ئەمەلىيەتتە، جو چۈنگاڭ ئەمەتنىڭ كېسىلىدىن ئىچى پۇشۇپ، ھاياتنى قىسقا، تايىنسىز، مەنىسىز دەپ ئويلاپ، بۇرۇنقىدىنمۇ بەك ئۇ ئىشلارغا ئۆزىنى ئۇرىدىغان بولۇپ كەتكەنىدى. ئويۇنچى سەتەڭلەرگە باشتا سىلىق گەپلەرنى قىلىپ، ئىشنى باشلىۋالغاندىن كېيىن ۋەھشىلىشىپ كېتەتتى، شەھۋەتتىن، قانماس ھاياتىدىن ئۆچىنى ئېلىۋاتقاندەك ھاراق ئىچىپ، بەزىدە دورا ئىشلىتىپ، قوپال، سەت ھەرىكەتلەرنى قىلاتتى، نەپسى قانغاندىن كېيىن ھاقارەتلىك گەپلەرنى قىلىپ ئاندىن پۇلىنى بېرەتتى. بىر قېتىم ئۇ «ئۇزاق ئويناپ كەتتىڭ» دەپ ئارتۇق پۇل تەلەپ قىلغان جالاپنىڭ قوڭىغا تېپىپ ياتىقىدىن قوغلاپ چىقاردى. ھاياتنىڭ مەنىسى يېڭىلىقتا، يېڭىلاپ تۇرۇشتا دەپ ئويلاپ قالغان جو چۈنگاڭ بىرى ئويناپ بولغان پاھىشىگە ئىككىنچى قارىمايتتى. ئۇ ئەمەتكە قارىغاندىن باشقا ۋاقىتتا شىركەتنىڭ ئىشلىرىنى كاللا ئىشلىتىپ قىسقا ۋاقىتتا ئۈنۈملۈك ئورۇنلاپ، قالغان ۋاقىتتا ئۆزىنى كۈچەيتىش كويىغا كىردى، ئالىي رېستورانلاردا ياخشى ئوزۇقلىنىشقا، چېنىقىش كۇلۇبلىرىدا بەدەن چېنىقتۇرۇشقا باشلىدى، ئويۇن قىززىيدىغان ياكى يېڭى ئېچىلىپ داڭقى چىققان كەچلىك كۇلۇب، مەيخانا، دېسكوخانىلارغا قاترىدى... ئۇ نەگىلا بارسا كېسەل كارىۋىتىدا ياتقان ئەمەتنىڭ ئازابلىق، بىچارە چىرايىنى خىيالىدىن نېرى قىلالمايتتى، ماڭا بۇ گۇينىڭ جىنى چاپلاشتى، ھەي، پۇل تاپقان بىلەن، ئەقىل ئىشلىتىشنى بىلمىگەن ئەخمەق. كۇلىغا چىققىلى 20 يىل بوپتۇ، يەنە شۇ پېتى ياشاپتۇ، تاپقان پۇلى تايىنلىق. ئاشخانا لاۋبىنىمەن دەپ ئىككى ئادەمنى باشقۇرۇپ، كېرىلىپ ئولتۇرۇپ نەچچە يىلنى بىھۇدەك ئۆتكۈزۈۋەتكەن گەپ. مەن بولىدىغان

بولسام، 20 يىلدا بېيىپ تىقىلىپ كېتەتتىم...

ئەمەت دوختۇرخانىغا كىرىپ بىر ئايدىن ئاشقاندا كېسىلى ئېغىرلىشىپ، گەپ قىلالماس هالغا كېلىپ قالدى. جۇ خۇڭغا ئىما-ئىشارەت بىلەن بىر نەرسىلەرنى دەيتتى. جو چۈنگاڭ كەلسە قولىنى تۇتۇپ، يۈزىنى ئۇ تەرەپكە سەل قىيسايتىپ، ئىپادىسىز، ئېغىر، قايغۇلۇق هالدا قاراپ تۇرۇپ قالاتتى، چاپاقلىشىپ قالىدىغان كۆزلىرىدىن دائىم ياش ئەگىپ تۇراتتى. جو چۈنگاڭنىڭ قەلبىمۇ زىل-زىلىگە كېلىپ، نېمە قىلارىنى بىلەلمەي تەۋرىنىپ تۇرۇپ قالاتتى. خوتۇن كىشىدەك يىغلاي دېسە تېخى، بۇ قىسمەتنى كىمدىن كۆرگۈلۈك؟ ئۆلۈمنى ئەمەت ئۆزى تاپتىمۇ؟ ئەمەت ئېغىزىدىن چۈشۈرمەيدىغان تەقدىر دېگەن بۇ گەپ زادى توغرىمۇ؟ جو چۈنگاڭ ئەمەتنىڭ چىرايىغا قاراپ، ئۇنىڭ خۇداسىنى، تەقدىر دەپ خاتىرجەم ياتقاندىكى هالىتىنى، تۆۋە قىلىۋاتقاندەك ياكى باشقا بىر نېمە دەۋاتقاندەك ئۆمەللىتىپ تۇرغان ئېغىزىدىكى هاياتلىق ئالامەتلىرىنى ئۆزىنىڭ تېخى تۇزۇك چۈشىنىپ بولالمىغانلىقىنى هېس قىلدى.

بىر كۈنى تاڭ سەهەردە جۇ خۇڭ جو چۈنگاڭغا تېلېفون بەردى، گەپ قىلمايلا يىغلىدى، جو چۈنگاڭنىڭ يۈرىكى ئېغىر-ئېغىر سوقۇپ كەتتى: ئەمەت قازا قىلغانىدى.

جو چۈنگاڭ ئەمەتنىڭ جەسىتىنى، يۈزىنى كۆرۈشنى خالىمىدى. ئۇ ئەمەتنىڭ هايات ۋاقتىدىكى خۇشپېئىل چىرايى، بوم ئەمما راۋان زۇۋانى، ئۇدۇل، قىززىق گەپلىرى، ئىنچكە، ئېدىتلىق هەرىكەتلىرى... نى ئۇنتۇپ قالماسلىق ئۈچۈن شۇنداق قىلدى. جۇ خۇڭ يىغلاپ ئېقىپ كەتكەنىدى. ئاشخانىدىكى ئۇستىلار، باهارگۈلمۇ، سىچۈەنلىك ساۋاتسىز قىزمۇ بۇ ئۆلۈمگە ئېچىنىپ ياش تۆكۈشتى. جۇ خۇڭ بىر ياقتىن يىغلاپ، بىر ياقتىن ئەمەتنىڭ ئاخىرەتلىك

ئىشلىرىنى بېجىرىشكە كىرىشىپ كەتتى. ئەمەتنىڭ تەۋسىيىسى ۋە ئۇ قالدۇرۇپ كەتكەن تېلېفون نومۇرى بويىچە بىر قانچە تونۇش ئۇيغۇرنى تېپىپ، ئۇنى مۇسۇلمانلارنىڭ قائىدىسى بويىچە دەپنە قىلىش ئىشىغا ئاتلاندى. تونۇش ئۇيغۇرلار يەنە بىر مۇنچە ناتونۇش ئۇيغۇرلارنى باشلاپ ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا يىغىلدى. ئۇلار مېيىتنى دوختۇرخانىنىڭ مېيىت ساقلاش ئىسكىلاتىدىن بىۋاستە ھالدا خۇيزۇلارنىڭ قەبرىستانلىقىغا يۆتكەش ئىشىنى مەسلىھەتلەشتى. قەبرىستانىنىڭ دەپنە قىلىش مۇلازىمىتى ئەتراپلىق بولۇپ، مېيىت يۇيۇشتىن تارتىپ كېپەنلەش، يەرلىككە قويۇشقىچە بىر تۇتاش مۇلازىمەت قىلاتتى. بۇنىڭغا ۋە قاتناشقا بولۇپ، 5000 يۈەنگە يېقىن پۇل كېتەتتى. جو چۇنگاڭ بۇ پۇلنى ئۆزىنىڭ چىقىرىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

- بۇنداق قىلساڭ قانداق بولىدۇ شياۋجو؟ -دېدى جو خۇڭ رازى بولماي، - بىزنىڭ پۇلىمىز تېخى تۈگەپ كەتكىنى يوق.

- مەن بىلەن تالاشما يەڭگە، بۇ مېنىڭ ئەمەتنىڭ مۇسۇلمانلىقىغا بولغان ھۆرمىتىم، ئازغىنا كۆڭلۈم ...

- كۆڭلۈڭنى بىلىمەن، رەھمەت، سەن بۇ ئىشلارغا يېقىن تۇرمىساڭ بولمايدۇ...

- نېمىلەرنى دەيدىغانسەن يەڭگە، ئۇنچە تۈزۈت قىلىپ كەتمە، سىنىڭ ئىشلىرىڭ ئەمدى مېنىڭ ئىشلىرىم. مېنى يېقىن ئىنىڭدەك كۆرسەڭ بولىدۇ ئەمدى، نېمە قىيىنچىلىق بولسا دەيسەن، ئەگەر مېنى ئەمدى يات كۆرىدىغان بولساڭ بۇ ئاشخانىنى ۋەيران قىلىپ، ئەمەتنىڭ ئىزىنى ئۆچۈرىمەن...

- تولا ئۇنداق گەپ قىلما، ئەمەتمۇ ماڭا دېگەن، سەن دېمىسەڭمۇ مەن بىلىمەن. يەنە بىر ئىش، ئەمەت ماڭا يەنە قەبرە تېشى تىكلەپ، ئۈستىگە

ئۇيغۇرچە ئىسىم-فامىلىسىنى، تۇغۇلغان يىل، ۋاپات بولغان يىل-ئاي-كۈنىنى يېزىپ قويۇشۇمنى تەۋسىيە قىلغانىدى.

- بۇنى شۇ قەبرە بېشىغا بارغاندا ئۇقۇشۇپ بىر نېمە دەيلى...

ئەمەتنىڭ ھۇجرىسى جايلاشقان كىچىككىنە ھويلىدا فاگدۇڭ موماي ئىككى كۈندىن بېرى يوقاپ كەتكەن ئەرزخور قېرىنىڭ پەيدا بولۇپ قالغىنىنى كۆرۈپ ئېچىلىپ كەتتى:

- نەگە كەتتىڭ ئازغۇن قېرى، ئەجەپ ئەنسىرەتتىڭ ئادەمنى، تېلېفون بېرىپ قويۇشنى يا ئۇقمايسەن، دېھقان دېگەننى-زە.

- ھېلىقى ئەرزنىڭ ئىشىدا ئازراق ئۈمىد پەيدا بولۇپ قالغانىدى، بىر كېچە سىرتتا تۈنەپ ئىشىمنى پۈتتۈرۈۋالدىم.

- يەنە تېخىچە شۇ ئەرزنىڭ كويىدىمۇ، بولدى قىل، ئۇنتۇپ كەت ئەمدى؟ جاھاندا نېمە ئىشلار بولمايدۇ؟ ئۆلۈپ كېتىدىغان جاھان بۇ! ئاڭلىدىڭمۇ، ئەمەت ئۆلۈپ كېتىپتۇ.

- ئۆلۈپ كېتىپتۇ؟ قاچان؟

- بۈگۈن سەھەردە.

- مەن كىرىپ كۆرۈپ چىقاي.

- نەگە بارىسەن ئەخمەق قېرى، ئۇ ھۇجرىسىدا يوق، جەسىتى دوختۇرخانىدا.

- نېمىشقا تېخىچە ئەكەلمەيدىكەن؟

- ئۇ دېگەن مۇسۇلمان، بىۋاسىتە ئاپىرىپ تۇپىغا كۆمىدىكەن..

- مەنمۇ بارسام بولامدىغاندۇ؟ ھەي، نېمانداق تېز ئۆلۈپ كېتىدۇ بۇ!

- شۇڭا دەيمەن ئەخمەق قېرى، مۇشۇ كۈنۈڭگە شۈكرى قىلىپ ياشا. ئاز كۈندە سانمۇ بارار جايىڭغا بارىسەن.

قېرى دېھقان بۇنىڭغا جاۋاب بەرمىدى، ئاشخانىغا كىرىپ جۇ خۇڭغا تەسەللىي ئېيتتى. قەبرىستانلىققا ئۆزىنىمۇ بىللە ئېلىپ بېرىشنى ئۆتۈندى. چۈشتىن كېيىن خۇيزۇ قەبرىستانلىقىدىن ئەۋەتىلگەن ماشىنىنىڭ دوختۇرخانىغا كەلگەنلىكى ھەققىدە خەۋەر كەلدى. جۇ خۇڭ ئاشخانىنى تاقاپ، ماشىنا كىرالاپ بارلىق ئاشپەز، مۇلازىمەتچى ۋە ھېلىقى قېرى بوۋاي-موماينى ئېلىپ ئاۋۋال دوختۇرخانىغا، ئاندىن قەبرىستانلىققا ماڭدى. مېيىت ماشىنىسىنىڭ يول باشلىشى بىلەن بىر سائەتچە يول ماڭغاندىن كېيىن ھەممىسى بىر تۆپىلىككە جايلاشقان، ياپيېشىل قەبرىستانلىققا كەلدى. قەبرىستانلىق بىر باغچىدەك چىرايلىق بولۇپ، رەت-رەت قەبرە تاشلىرىغا ئۆلۈكلەرنىڭ ھەر خىل ئىسىملىرى ئويۇلغانىدى.

ئەمەتنىڭ مېيىتى خۇيزۇ ئاخۇنلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتتى، ئۇلار مېيىتنى شىلانكا بىلەن پاكىز يۇيۇپ، تەييار تىكىلگەن ئاقۇش كېپەنلىككە ئوراپ، سېرتمىسىنى ئەتتى، ئارقىدىن نامىزىنى چۈشۈردى. نامازغا پەقەت ئۇيغۇر جامائەتلا قاتناشتى. نامازدىن كېيىن جامائەت تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ، بەزىلىرى قوللىرىغا ئۇچلۇق تىشاڭ ئېلىپ، يەرلىك كۆرسىتىپ بەرمەكچى بولغان خۇيزۇنىڭ ئارقىسىدىن خېلى ئۇزۇن ماڭدى. چەترەك بىر جايدىكى ئىككى قەبرىنىڭ ئارىلىقىدىن ئادەم تاپقۇدەك بىر گۆرلۈك كولاپ قويۇلغانىدى، ئەمەت توپىسى نەم شۇ گۆرلۈككە ئاۋايلاپ چۈشۈرۈلدى، بېشى بىر تۆشۈككە تىقىلدى، ئىچ گۆرلۈك پەقەت مۇشۇ ئىدى، بېشىنىڭ تۆۋەنىگە بىر بېتون تاختا يېپىلدى. جامائەت قول-قولغا توپا تاشلاشقا باشلىدى، بىر خۇيزۇ قارىم يۇكۇنۇپ قىرائەت قىلىشقا باشلىدى.

- ئۆلۈكنى كۆرسەتمىدا؟ - دېدى قېرى دېھقان يېنىدىكى مومايغا، - مەن تېخى

كۆرۈۋالارمەن دەپتىم.

- شۇك تۇر، بۇ ئۆلارنىڭ قائىدىسى.

- ھەي، ياشىلا ئۆلۈپ كەتتى بۇ ئەمەت...- دېدى قېرى ياش تۆكۈپ.

توپا بىر دەمدە تاشلىنىپ بولدى، نەمخۇش توپىنىڭ پۇرىقى ئەتراپقا تارالدى. جامائەت خۇيزۇ قارىمىنىڭ باشچىلىقىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ دۇئا قىلىشۇەتكەندىن كېيىن ئورنىدىن قوپۇپ تارىلىشتى. جۇ خۇڭ، جو چۇنگاڭ، باھارگۈل بىللە يانمۇ يان كېتىۋاتاتتى. جو چۇنگاڭ مېيىت دەپنە قىلغۇچى مۇلازىملاردىن قەبرە تېشىنىڭ ئىشىنى ئۇقۇشتى. ئۇلار خەتنى يېزىپ بەرسە قەبرە تېشىنى ئويۇپ تىكلەپ قويىدىغانلىقىنى ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇچەيلەن بىر ئىشخانىغا كىرىپ ئۇ خەتنى مەسلىھەت بىلەن يېزىشقا باشلىدى. جۇ خۇڭ ئەمەتنىڭ كىملىكىنى چىقىرىپ سۇرىتىگە قاراپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى. باھارگۈل موي قەلەم بىلەن چوڭ قىلىپ ئۇيغۇرچە يېزىشقا باشلىدى:

مەرھۇم ئەمەت ھوشۇر، 1963-يىلى شىنجاڭدا تۇغۇلغان، 2005-يىلى 7-ئايدا بېيجىڭدا ۋاپات بولدى.

مەرھۇمنى مەڭگۈ ياد ئېتىمىز: ئايالى جۇ خۇڭ، دوستى جو چۇنگاڭ، قىزى ئاينۇر

- ياندىكى بوش يېرىگە تىك قىلىپ خەنزۇچىمۇ يېزىپ قويساق بولامدىكىن؟- دېدى جو چۇنگاڭ.

- شۇنداق قىلايلى، -دېدى جۇ خۇڭ ۋە ئۆزى ئاۋايلاپ ئۇ خەتنى يېزىپ بوش يېرىگە سىغدۇردى.

ھەممەيلەن قەبرىستانلىقنىڭ دەرۋازىسىدىن چىقىپ، شەھەرگە، قايناق ھايات جۇش ئۇرۇپ تۇرغان بىر يەرگە مېڭىشتى. جو چۇنگاڭ كەينىگە قاراپ-قاراپ

قالدى، تۆپىلىكتىكى يېشىللىق بارا ـ بارا كىچىكلەپ يوقاپ كەتتى. بىر سائەتتىن كېيىن شەھەر قۇچاق ئاچتى. ياشاڭلار، يايراڭلار دەيتتى ھەممە نەرسە. جو چۇنگاڭ ھەسرەتلىك كۈلۈپ قويدى، ئەمما كۆڭلى بۇزۇلدى، ئىچى قوپقۇرۇق ئىدى. ئۇ ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بارماي ئۇدۇل ياتىقىغا كەتتى. ئىشخانىسى ھەم ياتىقى بولغان بۇ چىرايلىق ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىۋېتىپ، بۇ يەرگە باھارگۈلنى ئەكىلىۋېلىش كېرەك دەپ ئويلىدى. ئۇ ئاخىرى دېگىنىنى قىلدى، باھارگۈلنى 2500 يۇەن مائاش ئېلىپ ئىشلەيدىغان كاتىپ قىلدى، بۇ قىزنى ئەمەتنىڭ ئۆزىگە بەرگەن ئامانىتى دەپ ھېسابلاپ، ئەمەتتىن كېيىن قالغان قوپقۇرۇق كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇشقا باشلىدى.

(تۈگىدى)